

vinu, tej žlahtni kaplji, s katero bo ozdravil Gospod vse žejne v tej dolini, kamor me je poslal za apostola. Niste še videli naših gričev, po katerih raste vinska trta, najžlahtnejša roža tega sveta. Stara poganka je ta rastlinica, le solnce je njen bog in tisti hip bi umrla, če bi je ne obsevala čarobna luč. In kakor je Gospod usmiljen, nam je poslal svojo hčerko, prežlahtno trtico, da nam v jeseni naliže svoje solze, ko jo preganja mrzla zima. V tistih dolgih večerih, ko hrepenimo za solncem, mi, otroci solnca, tolaži dobrohotno, se nas ovija, kakor mlada oštirka za toplo pečjo, dokler ne zmede naše govorice, da tisti hip pozabimo vse na svetu, le bratstva ne. Objamemo se tesno, «kar nas je sinóv sloveče matere», kakor pravi naš pesnik. Beseda ne žali ušes, v enem samem objemu se ziblremo, ostre in pikre besede, zbadajoče nas ves dan, so ena sama medica, ki se pretaka med nami. Če živimo po božji zapovedi, da bo brat naš vsak človek, tedaj, gospoda, ne posnemajmo Noetovih sinov, ki so zasramovali od solnca prevzetega očeta, ampak bodimo kakor on, ki je po dolgem spanju zopet vstal, vzel volovski rog v roke, ga nastavil, pil in molil: V tvojem imenu, v znamenju bratstva!»

Vse omizje se je dvignilo, krohot je pozdravljal govornika. Tovarnarja pa so tisti hip poklicali, češ da ga čaka že dolgo zunaj delavec iz tovarne.

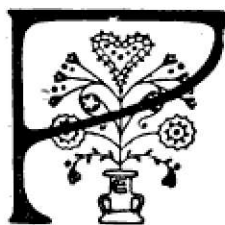
Še vedno smehljajoč, se je vrnil v dvorano in prosil inženirja: «Stopite, gospod Brajda, pogledat, kaj se je zgodilo; Janeza je, pravijo, raztrgal veliki stroj!» (Dalje prihodnjič.)

Ivan Lah:

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

1. Kralj Rišar.

Poslušajte, prijatelji, povest o Angelinu Hidarju, junaku korotanskem, beli vitez imenovanem, ki je prehodil zemljo od vzhoda do zahoda in je napolnil svet s svojo slavo. — V tistih časih se je zgodilo, da se je vračal kralj Rišar Levjesrčni iz svete dežele, kjer je prestal težke boje proti nevernikom. Svoje ime Levjesrčni pa je dobil odtod, ker je bilo hrabro njegovo srce in se je boril kakor lev, kadar se je vrgel nad sovražnike. Njegova slava je bila tako velika, da so jo opevali pevci po dvorih in ko se je boril na obzidju jeruzalemskega mesta, so padali

kupi sovražnikov pod njegovo junaško roko. Toda v svojem ponosu se je sprl s cesarjem in papežem, in ko je po zmagi zavihrala na stolpu jeruzalemskega obzidja avstrijska zastava, jo je dal sneti in je nad njo razobesil svoj prapor v strah in trepet sovražnikom. Zato je nastal velik spor med junaki in krščanska vojska bi se bila na svetem mestu pred očmi nevernikov skoraj potolkla med seboj, da niso duhovni očetje pravočasno pomirili nasprotnikov. Toda kralj Rišar od tega dne naprej ni hotel več podpirati krščanske vojske, zbral je svoje viteze in se je odpravil domov. To je razjezilo cesarja, ki mu je prisegel maščevanje. Hotel ga je prestreči na njegovi poti in ga zapreti na trden grad, dokler se popolnoma ne spokori. Kajti sultan Saladin je kmalu spoznal slabost kristjanske vojske, zbral je zopet svoje čete in se je bližal svetemu mestu.

Ko se je torej kralj Rišar vračal domov, so prežali na njega povsod na suhem in na morju njegovi nasprotniki, da bi ga ujeli in izročili cesarju. On pa se je s svojimi spremljevalci izognil vsaki nevarnosti in je blodil dolgo časa po neznanih potih, po bregovih in lesovih, ob rekah in jezerih, dokler ni prišel na morski breg, kjer je bil varen pred svojimi zasledovalci. Tam je ukazal iztesati ladje iz hlodov in je plul navzgor ob morskem bregu, kamor so ga nesli ugodni vetrovi. Prestal je težke vihre in nevihte, ki so razbile nekaj njegovih ladij ob skalnatem bregu. Tako je priplul z ostankom svojega spremstva v mirno morje adrijsko, kjer jih je zanesel morski val na pobrežje ilirsko. Tu se je preoblekel kralj v obleko navadnega mornarja. Ko so pripluli do konca morja, je stopil kralj na suho in je govoril svojim spremljevalcem: «Mnogo trudov ste prestali z menoj, hrabri vitezi. Odšli ste z menoj kot zvesti križarji in ste dosegli v tuji deželi zmago nad neverniki. Sveto mesto ste iztrgali iz rok sovražnikov. Zaslužili ste, da bi se vrnili domov kot slavni zmagovalci, sedaj pa se vračate kot pomorski roparji, ki se skrivajo ob zapuščenih pobrežnih čerch in prežijo na svoj plen. Prehodili ste z menoj težko pot preko gor in vod, prebrodili smo morje in smo prišli na pobrežje ilirsko. Tu nismo več varni pred preganjalci. Kaj vam svetujem, moji vitezi? Prosta vam je pot: plujte naprej in vrnite se srečno domov, jaz pa bom z malim spremstvom lahko našel skrivališča na suhem in bom po drugi poti prišel v svojo domovino. Bog in sreča z vami, križarji moji.»

Tako je govoril kralj Rišar na ilirskem obrežju, ko se je poslovil od svojih viteзов. Poklonili so se vitezi, sedli so na ladje, razvili so jadra in so odpluli s svojimi četami preko morja.

Kralj pa si je z malim spremstvom odpočil ob morju, gledal je za odhajajočimi ladjami in jih je pozdravljal čez valove sinje Adrije. Potem je nadaljeval svojo pot čez hribe in doline, po gorah in lesovih in je prišel v lepo zemljo korotansko.

2. Blodni vitez.

Čudapolna je dežela korotanska: visoke gore jo obdajajo okrog in okrog, s snegom so pokriti njih grebeni in njih vrhovi segajo visoko med oblake. Po dolinah se vali široka reka Drava sredi šumečih goščav in lesov, gradovi se dvigajo iz njih, zidani na skalnati rob, samostani se skrivajo v zatišju zelenih lok in cerkve se dvigajo nad poljem, obdane od zidanih sten. Griči kipe kvišku kakor iz morja, obdani od drevja in vzpenjajo svoje vrhove proti grmadam gor. Pod njimi po ledinah se razlivajo modra jezera, tiho valujoča sredi zelenih bregov iz kraja v kraj, z radostno pesmijo šepetajoča dan in noč. Čudnolepa je dežela korotanska.

Ko je kralj Rišar s svojim spremstvom prehodil strme gorske vrhove in je došel v dolino, kjer so se okrog in okrog razširjali košati lesovi, se je odpočil ob studencu, ki je napajal jaso ob gozdu in se je okrepčal s hladno studenčnico. Tudi njegovi spremljevalci so plegli v travo in so z roko zajemali vodo, razlito po mehki strugi, da se pripravijo za nadaljno pot. Sedeli so molče, kajti že dolgo niso jedli in glad se jim je oglašal v želodcih. Kralj Rišar je sedel zamišljen ob studencu, zakaj truda polna je bila njegova pot in še daleč je bilo do njegovega kraljestva. Takrat se je začulo v gozdu pasje lajanje. Kralj Rišar se je vzdramil iz svojih težkih misli in je rekel:

«To so lovci, ki love po gozdu. Gotovo pridejo k nam — uteči jim ne moremo, ker so nas psi izsledili. Zato je treba, da se poskrijete v goščo, jaz pa bom sam izpregovoril ž njimi. Ako me povabijo na grad, pojdem ž njimi, vi pa glejte, da ne izdaste mojega imena.»

V tem trenutku je pridirjal visok jelen skozi gozd in se je ustavil prestrašen, ko je zagledal ljudi pred seboj. Kralj je vstal in je napel svoj lok. Puščica je zletela in se je zasadila jelenu med prsa. Jelen se je vzel in je padel s krvjo oblit na zeleno travo. Takoj na to sta stopila dva lovca iz gozda. Ko sta zagledala ne navadno družbo, sta obstala in eden od njiju je vprašal:

«Kdo ste, tujci, ki ste zablodili v naše lesove, kajti obleka kaže, da niste navadnega stanu.»

«To je res» je odgovoril kralj Rišar, «tujci smo in smo zašli s poti, ko smo se hoteli odpočiti, kajti solnce je zašlo in izgrešili

smo pravo smer. Naše ime razodenemo takoj, ko nam poveste, kje smo in kako se imenuje kraj, ki je tu blizu.»

Lovec je rekel:

«Vidi se vam, da prihajate od daleč, zato vam niso znana pota po naši deželi. Zašli ste v deželo korotansko in tu blizu je Črngrad, ki je naša last. Povejte nam, odkod prihajate.»

Kralj Rišar je rekel na to: «Predolga bi bila naša povest, da bi jo pripovedovali tu pri praznih želodcih in pri hladni vodi. Moje ime je vitez Angelar in tu je moja družina.»

Lovec je pogledal kralja Rišarja od glave do nog in je hotel vprašati po viteškem znamenju. Toda zagledal je jelena, ki se je v zadnjem vzdihu prevalil po tleh, in je rekel:

«Tvoj strel dokazuje, da imaš izurjeno roko v orožju. Še nihče iz nas ni zadel jelena tako naravnost v srce. Vabimo te s seboj na naš grad.»

V tem hipu se je začul po gozdu konjski topot. Veje so se razgrnile in med drevjem se je pojavil visok konj in na njem deklica čudovite krasote, belega obraza, modrih oči in zlatih las. Zadržala je mahoma konja in je gledala tujo družbo pred seboj. Kralj Rišar je ostrmel in ni mogel obrniti svojih oči od nje. Tudi deklica je gledala vanj. Tako so vsi molčali, dokler ni kralj Rišar povetil oči, kajti spomnil se je, da stoji pred njo v svoji priprosti obleki. Na to je vprašal z mirnim glasom:

«Kdo je ta deklica?»

«To je moja sestra,» je odgovoril prvi lovec, «lov ljubi in rada pohaja z nami po gozdih.»

Deklica je na konju radovedno gledala na ustreljenega jelena, ozrla se je še enkrat na tujca, ki je stal ob studencu, in je pognala konja proti gozdu.

Lovec je zatrobil in po vseh bregovih naokoli je odmeval mogočni glas v znamenje, da je lov končan. Nato se je lovec obrnil k tujemu vitezu in je rekel:

«Vitez Angelar, v imenu svojega očeta te vabim kot gosta na svoj grad.»

Kralj Rišar se je poklonil in rekel:

«Sprejemam povabilo zase in za svoje spremstvo.»

Odšli so po gozdu, kjer je bila odjahala deklica na konju po poti proti gradu. Tako je prišel kralj Rišar na Črngrad.

3. Gost.

Grad Črngrad je stal na strmi skali sredi temnih gozdov, obdan od trdega zidovja. Na njem je gospodaril stari grof Górat,

ki je imel dva sina, Godvina in Valdemarja, in hčerko Juto. Z njimi je živel tudi nečak grof Geron, mlad in silen človek, temnega obraza in črnih oči; vzrastel je bil skupno z Godvinom in je bil njegov mladostni prijatelj.

Ko so zvečer sedeli pri večerji, je sedel stari grof poleg hčerke Jute, na vsako stran pa sta sedela Godvin in Valdemar. Poleg Godvina je sedel mračni Geron. Kralj Rišar je sedel s svojim spremstvom na nasprotni strani in je gledal pred seboj lepo deklico, ki je zardevala pod njegovimi pogledi.

Ko so gostje veselo jedli in pili, se je dvignil stari grof, in je rekel:

«Pozdravljam na našem gradu tujega gosta, ki je prišel k nam iz neznanih dežel. Gotovo nam pove svoje doživljaje, odkod ga vodi pot, kje je njegov dom in s kakimi deli je proslavil svoje ime.»

Vseh oči so se obrnile v kralja Rišarja, kaj bo odgovoril. In je začel svojo povest:

«Moja domovina je solnčna Provansa, kjer se pije najboljšo vino in se pojo najslajše pesmi. V zgodnji mladosti sem čul našo domačo pesem in moje srce se je vnelo v ljubezni do nje. Od kraja do kraja sem potoval kot pevec, dokler nisem prišel na breg našega morja, kjer se je zbirala vojska za sveto deželo. Pridružil sem se krščanskim četam in smo pluli po valovih Sredozemskega morja, kjer nas je nevihta zanesla na otok Malto. Tam smo se vadili v junaških bojih in smo čakali ugodnih vetrov. Ko so naše ladje zopet razpele svoja jadra in smo odpluli na široko morje, nas je obdala množica Saracenov, ki so nas obkolili na svojih ladjah in so pretili, da nas vse odpeljejo s seboj v sužnjost. Naš boj je bil obupen, kajti v viharju smo izgubili svoje najboljše orožje in le težko smo se branili pušicam, ki so kakor morske mušice frčale preko naših glav. Pomoči se nismo mogli nadejati od nikoder, število Saracenov pa se je vedno bolj množilo. Pripravljali smo se na zadnji odločilni boj, ko se Saraceni polaste naših bark. Nekaj naših tovarišev je že popadalo v morje, drugi so se borili z zadnjimi silami. Tu smo zapazili v zarji zahajajočega solnca, da se nam bliža od zapada ogromno ladjevje. Naša srca so dobila novega poguma. Ko so Saraceni zapazili nevarnost, so hoteli hitro pospraviti svoj plen in odpluti na varno. Toda bilo je prepozno, kajti ogromno ladjevje se je bližalo z veliko hitrostjo. Ko smo mogli razločiti njihovo zastavo — smo videli, da se nam bliža na pomoč kralj Rišar s svojo vojsko...»

«Kralj Rišar!» so vzkliknili vsi, kakor da jih je zbodlo to ime do dna srca in jih je zmotilo v njih napetem poslušanju.

«Da, kralj Rišar Levjesrčni, kralj kornvelski. Njegov prapor je vihral v jasnem vetru, da ga je bilo mogoče od daleč spoznati. «Kralj Rišar!» smo vzkliknili vsi, ki smo mislili, da smo izgubljeni, da nas pokopljejo hladni valovi, ali pa nas odpeljejo v saracensko sužnost. Njegovo ime je odmevalo od ust do ust in tudi Saraceni so ga poznali, kajti zagnali so strašen krik in so z vso silo gnali svoje ladje v nasprotno stran. Toda veliko ladjevje se je razdvojilo in se nam je bližalo od dveh strani: uiti je bilo nemogoče. Tu smo videli, da so mnogi iz Saracenov iskali rešitve v hladnih morskih valovih. Drugi so hiteli na vse strani. Kralj Rišar je stal na visokem stolpu in je dajal ukaze — ladje so se urno gibale, pušice so se vsipale na saracenske brode in predno smo se mogli otresti velikega strahu, so bili Saraceni razpršeni in potopljani, mi pa smo se pridružili ladjevju kralja Rišarja in smo pluli proti sveti deželi, kjer smo po treh dneh stopili na kopno.»

«Videli ste torej kralja Rišarja,» je rekel grof Górat s temnim glasom.

«Videl sem ga in sem videl njegova junaštva» je odgovoril gost, «in moja pesem išče besedi, ki bi ž njimi opevala njegovo slavo.»

«Ali veste, vitez Angelar, da je kralj Rišar cesarjev sovražnik? Vsa pota smo zastražili in vse meje smo zavarovali, da ga dobimo v roke, kajti kralj Rišar je pobegnil iz svete dežele in je zapustil krščansko vojsko. Snel je z obzidja svetega mesta zmagoslavno zastavo cesarjevo in je razvil na najvišjem stolpu svoj prapor. Predrzen je bil v svoji ošabnosti in je pripravil nesrečo krščanski vojski.»

«V resnici nisem vedel tega,» je rekel gost, «kajti čudna pot me je vodila nazaj iz težkih bojev. Ko smo stopili na kopno, smo žejni in gladni poljubili zemljo, ki je postala sveta, ker je rodila zveličarja sveta. V težkih potih smo se priborili do mesta, kjer je ležala krščanska vojska onemogla in obupana, kajti neverniki so mesto krepko branili in po deželi so se zbirale nove čete, ki so pretile obkoliti oblegovalce. Tu se je zgodilo nekaj nepričakovanega. Kralj Rišar je zbral svoje čete in jih je postavil na skalnati višini, od koder se je videlo celo mesto jeruzalemsko, in jim je rekel: «Glejte, mesto trpljenja, iz katerega je prišlo vstajenje in odrešenje.» In je zbral okoli sebe svoje najboljše viteze. Noč je padala na mesto, ko so se pripravljale čete na napad. Kralj Rišar je sam stal v prvih vrstah. Odri in grmade so rastle iz tal in po njih so se zagnali vitezi proti obzidju. Vnel se je hud boj na obzidju in že so omahovale junaške čete, ko je stopil kralj Rišar na najvišji stolp in je sredi najstrašnejšega boja zaklical: «Mesto

Gospodovo je osvobojeno.» Kakor valovi razburjenega morja so se vrgle čete preko obzidja v boj. Neverniki so začeli bežati in krščanska vojska se je od vseh strani vsula v mesto.»

«Zakaj pa je potem cesar kralja Rišarja proklel?» je vprašal sin Godvin, ki je z začudenjem poslušal povest o junaškem boju.

«Tega ne vem,» je odgovoril gost, «kajti bil sem med prvimi, ki je imel veselo vest prinesiti vsem, ki so doma pričakovali osvobojenja svetega mesta. Toda na poti nas je zadela težka nezgoda. Vihar je zanesel našo ladjo na severno ilirsko pobrežje, kjer so prežali na nas morski roparji. Le s težavo smo jim ušli in s tem smo zablodili v notranjost dežele, ki je bila nam popolnoma neznan. Ker smo izgubili vse, kar smo imeli s seboj, se nismo vračali več na morje, ampak smo skušali po suhem priti v svojo domovino, hoteč spotoma opevati po gradovih slavo junaških bojev za sveto mesto. Tako nas je pot zanesla v te kraje, kjer smo našli vašo gostoljubnost.»

Vsi so molčali nekaj časa. Potem je rekel grof Górat:

«Ako zna vitez Angelar peti pesmi, naj nam jih zapoje v radost in zabavo.»

Kralj Rišar pa je rekel:

«Utrujenemu gostu ni mogoče peti. Rad vam zapojem jutri in naslednje dni.»

Izpili so kozarce do dna in grof Górat je povabil goste, naj ostanejo na njegovem gradu, dokler jim drago. Tako se je kralj Rišar prikupil grofu s svojim pripovedovanjem in je ostal gost na gradu.

4. Lov.

Kralj Rišar je večkrat zahajal na lov z Godvinom in Geronom in Juta je jahala z njimi. Geronu tuji gost ni bil po volji, kajti v njegovem srcu je divjala ljubezen do lepe Jute, ki ga ni ljubila; zato se je bal, da bo tuji vitez pridobil njeno srce in jo zvabil za seboj. Pazil je ob vsaki priliki, da bi gost ne bil sam z Juto, kajti zdelo se mu je, da iščeta take priložnosti. Tuji gost pa se je izogibal Geronu, kajti v srcu se mu je zbudila zla slutnja in sumil je v njem svojega sovražnika.

Nekoč je odšla cela družba na lov na jelene in so zašli daleč v gozdove, kjer ni bilo nikakih poti. Tu se je zgodilo, da je Geron zvabil ogromen merjasec, ki se je pripodil skozi gozd in je razvil lovsko strast v Geronovem srcu, da mu je sledil. Godvin mu je hitel na pomoč, Juta pa je zagledala jasnega sokola, ki se je lovil po zraku in se je igral s sokolico, ki se mu je skrivala po

vejah. Vsa vesela je gledala lepi prizor in je sledila sokolu po gozdu, kralj Rišar pa je jezdil za njo z napetim lokom.

«Ne ustrelite ga,» je vskliknila Juta, ko je videla, da ji sledi mladi vitez in je pognala konja naprej. Sokol in sokolica sta se dvignila v višave, preletavala sta se nad vrhovi dreves, bližala sta se oblakom in sta se zopet spuščala v nižino, niti slutila nista, da jima preti nevarnost. Juta je na svojem konju hitela za njima in pot jo je zapeljala daleč v tujo pokrajino. Kralj Rišar ji je zvesto sledil. Naenkrat sta sokola izginila za gorski greben in Juta se je ozrla. Solnce se je že nižalo.

«Morava se vrniti,» je rekla Juta in je obrnila konja. Toda ko je zapazila, da sta sama s tujim vitezom sredi širnih gozdov, je boječe povabila obraz. Kralj Rišar pa se ji je približal in je rekel:

«Ne bojte se, gospodična, biti na samem z vitezom, ki je vaš gost. On vas obvaruje vsake nevarnosti.»

Ona pa je rekla:

«Ne bala bi se nikake nevarnosti, tudi če bi bila sama. Prejezdila sem vse gozdove naokrog. A vas se bojim.»

«Mene se bojite!» je rekel kralj Rišar, «mene, ki sem pripravljen biti vam vedno v zaščito.»

Juta je zadržala konja in je rekla:

«Ne bojim se vas kot sovražnika.»

Takrat je kralj Rišar razumel čudno besedo in je ves zatrepetal.

«Utrujena sem» je rekla Juta, «in želim si odpočiti.»

Kralj Rišar je skočil s konja in ji je podal roko. Pri tem se je zgodilo, da se je nje noga zapletla v streme in je omahnila. Kralj Rišar jo je vjel na svoje rame in predno sta vedela, kaj se je zgodilo, je čudna moč združila njiju roke, in kakor omamljena sta padla v travo.

«Od prvega trenutka, od prvega trenutka,» je šepetala deklica in je objemala svojega viteza okoli vratu. «Ljubim, tako neizmerno ljubim... V srcu mi pravi, da ste kralj Rišar.»

Kralj Rišar se je vznemiril in je rekel:

«Kdo ti je to povedal?»

Juta je odgovorila:

«Nihče mi ni povedal, srce je reklo. O, kako sladek je bil ta sen.»

«In ko bi prišel kralj Rišar, ali bi ga spoznala?» je vprašal vitez.

«Kako bi ga spoznala,» je odgovorila deklica. «Nihče ga ne pozna, a zdi se mi, da je ves kakor vi.»

«Ali veš, po čem se spozna kralj Rišar?» je vprašal vitez resno.

Juta ga je pogledala in ta pogled je bil poln vere in ljubezni. Stisnil jo je v svoje naročje in jo je poljubil na trepetajoče ustne. Oklepala se ga je z obema rokama in njene modre oči so bile rosne od solz, polnih ljubezni in bridkosti, kajti prvič je ljubilo njeno mlado srce. Mladi vitez pa ji je šepetal skrivnostne besede:

«Kralj Rišar nosi s seboj na vratu medaljon, v katerem je cvet s Kristusovega groba. Odrgrgal ga je ob času, ko je stopil kot prvi zmagovalec pred božji grobi. To je najlepši in najdragocenejši cvet, ki ga varuje vsake nevarnosti.»

In ko se je sklonil nad njo, je razgrnil svoj vrat in na njem se je zabliščal svetel medaljon, posejan z dragocenimi biseri. Posegla je z roko po njem in ga je poljubila:

«Kralj Rišar!» je vzkliknila in je zatrepetala od strahu in bojazni. Hotela je vstati in pobegniti, toda čudna sila jo je zadržala na mestu.

«Da, jaz sem,» je rekel kralj Rišar in je poljubil njeno roko.

Juta je gledala kakor omamljena. Njen sem je bil resničen, tujec, ki je bil gost pod njihovo streho, neznani vitez je bil kralj Rišar. Pred njo je klečal največji junak, ki so o njem prepevali pevci najslavnejše pesmi. Ni si mogla misliti toliko sreče. Zakrila si je oči in je zaihtela. Toda kralj Rišar jo je poljubil na solzna lica in je rekel:

«Ne plakaj, draga moja, zate sem vitez Angelar, ki te ljubi. V prvem hipu, ko sem te zagledal ob studencu, ko si prijahala kakor mlada zarja v moje temno življenje, ko so me tiho pozdravile tvoje zvezdne oči, takoj sem čutil, da je usoda združila najino pot. Zato sem ostal v tem kraju, da sem te videl, da sem čakal na ta trenutek, da pride, kar je usojeno. Juta, zvezda moja, ljubi me, kakor ljubim jaz tebe, kajti trudna je moja pot in daleč je moje kraljestvo.»

«Angelar, vitez moj,» je vzkliknila deklica in je onemela na njegovem srcu.

Večerne sence so legale čez gozd. Dolgo se nista mogla Juta in kralj Rišar prebuditi iz prve omamnosti sladke ljubezni. Da ju ne prehití noč, sta sedla na konja in sta vstric z roko v roki odjahala domov. Dolga je bila pot, prekratka za srečo dveh mladih src.

(Dalje prihodnjič.)

Ivan Lah:

(Nadaljevanje.)

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

5. Noč.

o večerji kralj Rišar ni mogel spati. Naslonil se je na okno in se je zagledal v globoko noč nad seboj. Visoko so plapolale zvezde na nebu, mirno in pokojno od obzorja do obzorja. Tam daleč na zapadu pod onimi zvezdami leži otok, ki je njegova domovina in kraljestvo. Tam ga pričakuje narod, da se vrne domov ovenčan s slavno zmago, o kateri so peli pevci po dvorih. On pa je ostal tu sredi širokih korotanskih gozdov, na starem samotnem gradu, obdan od sovražnikov in čudna usoda je zadržala njegovo pot. Misлил je na Juto, na to lepo deklico, ki je kot bajna prikazen prišla v njegovo življenje in ga je vsega obvladala.

«Ali naj pobegnem pred njo, ali naj jo vzamem s seboj?» je premišljal kralj Rišar, «a kam naj bežim sam pred seboj in kam naj bežim pred njo, ko so vse meje zavarovane in vsa pota zastražena? In kam bi bežal z njo begunec, ki mu nobena hiša ne da počitka in nobena streha pristrešja? In kako bi bežala z njim ona, ki ni vajena težkih poti in ji ni bilo treba hoditi po trdih cestah! Ali ni bolje, da se rešim sam domov in pridem ponjo z vsem kraljevskim spremstvom in sijajem?»

Tako je mislil kralj Rišar in njegovo srce je bilo polno nemira in hrepenenja, da ni mogel ostati v sobi, ampak je odšel navzdol po stopnicah in je prišel na vrt.

Tu je obstal ob debelem starem drevesu in se je ozrl v okna, kjer je prebivala Juta. Zagledal je na oknu nje belo postavo, z razpuščenimi zlatimi lasmi, s sklenjenimi rokami. Zapazila je njegovo temno senco in se je sklonila čez okno. Dvignil je roke in v njegovem srcu je vstala najkrasnejša pesem ljubezni, ki ji ni našel več besedi in jo je pel samo še v mislih visokoletečih pod okriljem zvezd, kakor so se budile iz globine srca, razburjena kakor viharo morje, ko je plul po njem s svojo vojsko v sveto deželo. Prijel se je za prsa in je začutil na njih svoj mezdaljon. Ves je vztrepetal pri misli na svoje veliko poslanstvo in na svojo sedanjo bedo. Toda tu se mu je zdelo, da mu je ta deklica plačilo za prestani trud; da mu jo je darovala usoda za

njegovo preganjanje in da jo je dolžan sprejeti kot dobro znamenje v boju proti svojim sovražnikom.

Ko je tako premišljal, se je zganilo drevje za njim in pred njim je stala Juta. Prijela ga je za roko in ga je tiho odpeljala s seboj. Šla sta po ozki strmi stezi navzdol, prišla v gosto senco dreves, obšla par skalnih robov in stopila v tiho dolinico, obdano od stoletnih debel, vso z mahom porastlo in polno dišечега cvetja.

«Tu sva sama, moj vitez,» je rekla Juta, «tu sem ne prihaja nihče in skriven prehod vodi od tod pod grajskim obzidjem v grad. Tu se lahko najdeva vsak večer, kadar bodo vsi pospali, ker bi drugače med dnem ne smela s teboj govoriti. O, kako sem hrepenela, videti te v tej noči in biti s teboj. Moje srce je razpaljeno od ljubezni in hrepeni po hladilu, ki ga moreš dati ti edini.»

«Kaj naj storiva?» je vprašal kralj Rišar ves omamljen od njenih sladkih besedi in od toplega diha njenih ust. «Vzel bi te na rame in odnesel s seboj — toda meni samemu je zaprta pot.»

V tem trenutku je začutil v sebi tako silo, da jo je vzel v svoje naročje in je sedel z njo kakor z otrokom v mehki mah. Ostala sta tako molče, kakor da je izginil okoli ves sovražni svet in da sta sama visoko na zeleni jasi, obdana od šumečih gozdov, tik pod nebeškimi zvezdami. In oglasil se je slavec in je začel peti svojo sladko pesem, ki se je izgubljala v neskončno noč in se je igrala po temnem ozračju nad tihoto lesov kakor sanje, koprneče iz ljubečih src v jasne višave. Slavec je pel dolgo, dolgo, neprestano, vedno lepše, vedno slajše, in vse bolj omamno; zvezde so migljale mirno in noč je bežala v neskončnost, kakor da nosi s seboj dvoje mladih srečnih ljudi, ležečih v tesnem objemu na zelenem mahu, sanjajočih o radosti in ljubezni in potujočih z njo kakor na čarobnem vozu v daljno kraljestvo sanj. Tako sta spala naša dva ljubljenca na zeleni trati vso dolgo noč, ki se jima je zdela kratka kakor en sam trenutek poln blaženosti in rajskega veselja; njiju roke so se same objemale, ustna so se sama poljubljala, srca so sama sanjala o neizmerni sreči, dodeljeni iz nebes. Ko sta se prebudila, sta gledala zvezde, ki so gorele tik nad njima, kakor da tvorijo z nebom živ baldahin nad preprosto posteljo prirode.

«Ali slišiš slavca, Juta? Poje nama pesem ljubezni.»

«Slišim, dragi, slišim, — to je pesem najinih src.»

«Ali čutiš, Juta, noč naju vozi s seboj kakor po zračnih višavah v dežele sanj?»

«Čutim, dragi, čutim, to je najino kraljestvo in midva sva na poti vanje.»

«Ali vidiš, Juta, zvezde se priklanjajo kot da se bližajo in vise nad najino posteljo?»

«Vidim dragi, vidim, to je kraljevska postelja in nad njo je z zvezdami obsijani baldahin.»

Zvezde so ugašale v ranem jutru, noč je izginila v daljavah, slavec je prenehal s pesmijo, ker se je prebudil ves jutranji ptičji zbor. Takrat sta se prebudila naša ljubljénca iz svojih sanj.

«Kje sva bila, Juta, tako daleč v lepi neznani deželi?»

«Pri tebi sva bila, dragi, v tvoji lepi deželi, v kraljestvu sreče in radosti.»

Poljubila sta se z utrujenimi ustnicami in sta si z roso poživila zasanjane oči. Poslovila sta se od svojega prvega tako sladkega ležišča in sta odšla po skrivnem prehodu skozi temen obok med skalami pod grajskim obzidjem v grad.

Nihče ni izvedel o tem ne ta večer ne pozneje, ko sta vsako noč hodila po skrivnem potu poslušat slavčevo petje na zeleno trato sredi lesa, kjer sta v sladkih objemih presanjala vse lepe noči. Tam sta tudi omagala pod sladkostjo ljubezni in sta vžila njen sad, omamljena od prelesti noči, od slavčeve pesmi in od lastnih sanj.

6. Spoznanje.

Toda črna duša Geronova je zasledovala kakor temna senca kralja Rišarja in mu je zaprisegla maščevanje, kajti Geron je spoznal, da se je zgodila velika izprememba in je iskal prilike, da pokaže svetu, kar je skrivaj sumil v svojem srcu.

Zgodilo se je takrat, da je grof Górat slavil svoj god in je povabil na svoje godovanje znanke in prijatelje od blizu in daleč, da se ž njimi poraduje v veseli družbi. In prišli so gostje s svojim spremstvom, s hčérami in sinovi in so sedli k bogati gostiji. Sredi gostov je sedel grof Górat in ko so si prišleci odpočili, je pozval viteza Angelarja, da jim zapoje pesem provansalsko. Vitez Angelar je vstal in zapel pesem iz solnčne Provanse in vsi gostje so molčali in molče strmeli, kajti vitez Angelar je pel romanco o ubežnem kralju in lepi Rozamuñdi. Pesem je pripovedovala zgodbo, kako je ubežni kralj jahal sam skozi noč in je prišel pred jasen grad, kjer je našel pribežališče pri starem grofu, ki se je usmilit utrujenega junaka. Stari grof pa je imel hčerko, ki je slovela po svoji krasoti in mnogo snubcev od vseh strani je prosilo za njeno roko. Toda ona ni ljubila nikogar: ko pa je prišel na grad neznani tujec, je vzplamtela ljubezen v njenem mladem

srcu in je prišla po noči skrivaj na vrt, kjer so cvetele pomladanske rože in je tam našla tujca, ki je sanjal o svoji domovini. Tu se je razodela ljubezen obeh mladih ljudi in je cvetela kakor roža med rožami, dokler niso prišli sovražniki, ki so obdali grad z vojsko. In začel se je strašen boj, v katerem je padla vsa grajska posadka, ubežni kralj pa je v zadnjem trenutku pobegnil z Rozamundo skozi podzemeljski rov, zasedel z njo konja in je odhitel z njo v temno noč. Ko so sovražniki vdrli v grad, so našli tam samo starega grofa, ki je umiral v bolesti in zapuščenosti.»

Vitez Angelar še ni dokončal svoje pesmi, ko je temni Geron skočil na noge in rekel s trdim glasom:

«Vitez Angelar, kje ste slišali to pesem?»

Vitez Angelar je odgovoril:

«Ta pesem je doma v moji domovini, v solnčni Provansi in se poje gostom v radost in zabavo.»

Tu je temni Geron povzdignil svoj glas in je rekel:

«A jaz pravim, da ste peli pesem o samem sebi.»

«Kako bi pel pesem o sebi, ko nisem kralj,» je rekel vitez Angelar. Vsi so se vznemirili. Juta je boječe povescila oči, stari grof se je tresel od razburjenja.

«A jaz pravim, da ste iz družbe kralja Rišarja, ki ga iščemo po vsej deželi,» je rekel Geron in je prijel za meč.

«Kdor išče z mečem resnice, jo lahko z mečem dobi,» je rekel vitez Angelar.

«Na turnirju naj se odloči!» so kričali vsi.

Nato je vsa družba vstala in odšla na vrt, kjer je bilo vse pripravljeno za viteške igre. Nastopili so vitezi na krepkih konjih in se borili z meči in ščiti, da so tako merili svoje sile, sebi v vajo in gledalcem v zabavo. Nazadnje sta nastopila vitez Angelar in Geron. Vsi gostje so obmolknili, ko sta zasedla svoje konje in sta se od daleč bližala drug drugemu. Ko sta si prvič zdirjala naproti, sta s ščiti zadela drug ob drugega, ko sta si drugič zdirjala naproti, sta visoko prekrižala svoje meče, ko pa sta se tretjič zagnala drug proti drugemu, je vitez Angelar zadel Gerona v glavo, toda on je udaril viteza Angelarja v prsa, da se je razklal oklep in so se mu razgalila prsa.

«Kralj Rišar!» je zarjovel Geron, ko je padel s konja, kajti na prsih je zagledal srebrni medaljon, ki se je zasvetil na solncu v svojih biserih. Vsi so planili na noge. Vitez Angelar je bil tako omamljen od udarca, da je za trenutek omahnil in ko so mu njegovi spremljevalci prihiteli na pomoč — je bilo prepozno — kajti medaljon na prsih se je svetil v vsem svojem blesku. Hlapci

so pobrali Gerona, ki je z ranjeno glavo ležal na tleh. Takrat je pristopil Godvin k vitezu Angelarju, stopil mu je na prsa in je rekel:

«Kralj Rišar, nasprotnik cesarjev, sedaj si naš jetnik.»

Kralj Rišar se je bil onesvestil, zato je le nerazločno slišal te besede. Njegova ustna pa so šepetala le eno besedo:

«Juta!»

Juta je vstala in se je približala kralju Rišarju; zdajci pa so jo prijele koščene roke starega očeta. V njegovih očeh je žarel divji ogenj, njegova glava se je tresla, sivi lasje so se vsipali po obrazu.

«Proč, proč!» je zakričal in pahn timer Juto med prestrašene gledalce, ki so stali okoli. Nato se je zgrudil od razburjenja na tla, da so ga morali odnesti v grad.

Gostje so se poslavliali in odhajali. Kralja Rišarja so odpravili hlapci v ječo, Juta pa je odšla v svojo sobo in je plakala.

7. Jetnik.

Kralj Rišar je ležal v ječi z okovi na rokah in nogah in se ni mogel ganiti, kajti bil je utrujen in oslavljen. Tla pod njim so bila kamenita in vlažna, ječa je bila vsekana v skalo pod gradom in ena sama ozka odprtina je dopuščala, da je prihajal zrak v podzemski prostor. Ko je kralj Rišar prvo noč pogledal skozi to odprtino, je videl, da je stena okoli njega široka in debela in da ni od tod nobenega izhoda in nobene rešitve. Na kamnu ob steni je stal vrč z vodo in skodelica, v kateri so mu podajali vsak dan kos kruha. Dvakrat na dan je prihajal star hlapec z leščerbo v roki in je položil na kamen vrč z vodo in skodelico s kruhom. Govoril ni in ko da je bil nem, je spet tiho odhajal. V ječi je bila tema, kakor v najtemnejši noči, tako da ni bilo videti niti človeka, ki je ležal v okovih na tleh. Edino kadar je zasijal zunaj solnčen jasen dan, se je videla na steni proti odprtini bela lisa. Tam je stal kralj Rišar in je gledal ven, da bi videl božji svet in če mogoče njo, Juto svojo ljubljeno. Toda videl ni ničesar, kajti zunaj je bil bršljan obrastel obzidje in je zapiral malo odprtino, da ni bilo mogoče videti v daljavo: sicer pa se je zdelo, da leži ječa nizko in da vodi njena odprtina v grajski jarek, ki je ležal globoko pod gradom. Kje bi mogel tu videti božji svet, kje bi mogel tu videti Juto svojo ljubljeno? In vendar ni izginilo upanje iz njegovega srca. Spomnil se je svojega dostojanstva, spomnil se je težkih bojov in z nadčloveško močjo je vdarjal z okovi svojih rok ob trdo skalo, dokler mu niso

otrpnili gležnji, ranjeni ob železnih zarjavelih okovih in trdih kamenitih robovih. Plazil se je po tleh in je tipal po kotih, ali ne vodi kje v svet kaka posebna, doslej še neznana in odkrita pot. Pretipal je vse stene okrog in okrog in je zasledil v kotu kamen, ki se je gibal. Novo upanje je vstalo v njegovem srcu. Zamajal je kamen z vso silo in kamen se je zganil, toda izpod njega je zapuhtel oster mrtvaški duh, ki je pričal, da je pod njim grob. «In vendar je tu nemara izhod — preko mrličev bi šel, da bi prišel do življenja in do nje.» Tako je mislil kralj Rišar in je skušal svoje sile nad kamnom, dokler ga ni odvalil; pod njim pa je resnično bil grob in v njem polstrohnele človeške kosti.

Tako mu tedaj ni preostalo drugega, kot zadnje upanje na Juto. «Ako je ne sumničijo, me lahko reši. Toda kaj pomaga rešitev, ki vodi v novo ječo?» Tako je preudarjal in ko se je prijel za prsa, je začutil na njih svoj medaljon. Stisnil ga je obupano ter vzdihnil: «Vsaj ti, o čudodelno znamenje, utrgano na božjem grobu, ki sem ga šel osvobodit s svojimi četami, vsaj ti, o blaženi cvet, ki si zrastel na kraju trpljenja, vsaj ti, edini dokaz moje pravice, me ne zapusti v težki uri...» In kakor da je Bog uslišal njegovo molitev. Ležečega na tleh je zazibalo sladko spanje in v sanjah je videl vso svojo slavo in mogočnost. Videl je, kako plove s svojimi vitezi v sveto deželo, kako je pristal na pusti breg, odkoder so križarji nastopili svojo zmagovito pot; videl je boj na obzidju jeruzalemskega mesta, napad svojih čet, zmago nad neverniki in svojo zastavo vrh stolpa; videl je sveti grob, cvet na njem in beg paganov pred krščansko vojsko; videl je temne obraze svojih nasprotnikov, odhod iz vojske in beg preko morja. In ko je stopil po težkem viharju na skalnati breg, so se pokazali iz daljave visoki, košati gozdovi korotanski. In nad njimi je vstala kakor zarja na jutranjem nebu deklica z zlatimi lasmi in modrimi očmi: Juta!

Železje na vratih je zarožljalo in vrata so se počasi odprla. Resnično, pred njim je stala Juta in je iztezala svoje roke proti njemu, kajti zaradi temote ga ni mogla videti. On pa se je vzbudil iz svojih sanj in ni vedel, ali je še sen ali resnica, da jo vidi pred seboj.

«Moj Rišar,» je šepetala Juta in jok je zalival njen glas.

«Juta,» je vzkliknil kralj Rišar in je dvignil proti nji svoje težke okovane roke. «Ali si ti v resnici, ali prihajaš samo v sanjah k meni?»

«V resnici sem to jaz — glej tu je moja roka!» In se ga je dotaknila z roko in se je vsa prestrašila, kajti roka njegova je

bila vsa oskrunjena od ran. On pa je dvignil svojo glavo in je poljubil njeno roko. In je začutila, da so njegove ustnice blede in mrzle od trpljenja. Sklonila se je nad njim, da bi objela njegovo lepo glavo in je začutila, da je vlaga omazala njegovo obleko in telo. Tedaj se je zgrudila uboga Juta v svoji bolesti in je vzdiknila:

«O ti, ki si vreden, da sediš na kraljevem prestolu, kam te je vrgla zloba in zavist človeška!»

Kralj Rišar pa je nežno objel njene noge in je rekel:

«In tudi v tem trpljenju sem srečen, da slišim tvoj glas in da te čutim pri sebi.»

Tu je pristopil stari čuvaj in je začel jemati okove z Rišarjevih rok in nog. Juta pa je namočila svoj robec v vodi in je z njim otirala težke rane, ki so jih bili zadali železni okovi.

«Kam pojdem s teboj, Juta?» je vpraševal kralj Rišar ves presenečen.

«Danes ponoči morava odtod,» je rekla Juta. «Moj brat je odšel k stricu v Breže, da te izroči cesarju. Geron leži onemogel in oče je bolan. Zato sem preprosila starega slugo, da me je pustil k tebi. Vrata bodo zvečer samo na videz zaprta. Na levo vodi hodnik, ki naju popelje v noč. Sluga ti prinese obleke in hrane. Ko bo vse trdno spalo, pridem pote, moj dragi.»

Odšla je, kakor je bila prišla in vrata so zarožljala. Čez nekaj časa se je vrnil sluga z obleko in hrano. Kralj Rišar je gledal v temo, kakor da ne veruje lastnim očem. Potem se je začel pripravljati na težko pot. Kam vodi ta beg sredi sovražnikov?

(Dalje prihodnjič.)

Igo Gruden:

Kdo sliši moj krik?

Po vzburkanem morju od vetra zvihranih daljin
kot nagnjeno jadro napotil se je moj spomin
do tvojih pristanov, o domovina...

Glej, šele sedaj, ko so tvoja mi vrata zaprta
in tvoja obrežja od žalosti moje zastrta,
morda razumela boš sina
v vodovju tujine blodečega,
do svojih najskrivnejših vseh korenin
bolest svoje zemlje nosečega.

x Anton Vodnik: Česa prosiš? — Ivan Lah: Angelin Hidar. x

«Ali že greš?»

«Grem! V par urah zavrti čas svoje kolo in stre nekoga.»

V temno noč so ga spremljale njene solzne oči. Zunaj v kuhinji je poklicala otroke in da najde tolažbo od zlih slutenj izmučeno srce, jih je zbrala krog sebe: «Otroci, molite za očeta!»

(Dalje prihodnjič.)

Anton Vodnik:

Česa prosiš?

Česa prosiš,
dežjâ pomladnega, šumeča svilenina?
Odpri sem ti okna na stežaj,
da sobo si zalila mi kot senčnat gaj.

Česa prosiš?
dežjâ pomladnega, šumeča svilenina?
Odpri sem srcé ti na stežaj...
O, deklica ti v daljnem vetru —
kako je tih in dober najin maj...

Ivan Lah:

(Nadaljevanje.)

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

7. Beg.

o je ležala temna noč okroginokrog, so se tiho zganile priprte dveri in v ječo je stopila Jutta, iskaje z roko po temoti roko svojega viteza. Kralj Rišar se je oprijel njene dlani in ji sledil. — Plazila sta se tiho, globoko sklonjena, po nizkem podzemskem hodniku, ki je vodil mimo ječ in rogov semtertja in sta končno dospela v večji predor, kjer je bilo po zraku čutiti, da se bližata izhodu, kajti v podzemskih hodnikih je ležala vlaga in gniloba in zdelo se je, da se plazijo po tleh kače in divja golazen. Vodeča se za roko šta stopala naprej, oprijemaje se trdih sten, ki so jima bile edini vodnik. Ko sta nekoliko postala, sta začutila svež veter, ki je pihljal od zunaj in jima oznanjal bližnje odrešenje. Stopila sta v širok prehod, skozi katerega sta se vračala vsako noč domov, ko ju je jutranja zarja zbudila iz sladkega spanja in sta morala zapustiti svojo posteljo na skriti zeleni trati.

Sedaj sta stopala po njem v neznano bodočnost, kot begunca, ki bežita iz ječe, da se rešita v divjih gozdih, ako najdeta tam varno skrivališče. Prijetno dehteč gozdni zrak jima je dahnil naproti, še nekaj korakov in bila sta na prostem, v gosti šumi, ki je zakrivala dohod v hodnik. Zunaj je bila temna noč: oblaki so se podili pod nebom, vetrovi so šumeli preko gozdov in le tuintam se je pokazala zvezda izza zakritih temnih višav. Ko sta začutila, da sta rešena grajskih zidov, sta se objela in Juta se je utrujena odpočila na prsih svojega viteza. On pa je vedel, da sedaj šele pride pravi beg. Zbral je svoje sile, privil je krepko k sebi svojo rešiteljico in je rekel:

«Juta! Težka in grozna je bila pot, ki sva jo prešla, kajti v globočinah pod Črngradom gnijo trupla njih, ki se niso mogli rešiti na božji svet. Šla sva mimo grobov, ki jim ni nihče napisal imena. Grozni so ti kraji trpljenja, smrti in prokletstva. A zdaj prihaja najin svet, svet ljubezni, radosti in sreče! Jaz te popeljem tja preko vseh nevarnosti, ki nama preté. Kajti ta najin svet je poln sovražnikov in gorje, če jima prideva v roke. Zaupajva v Boga, da bo vodil najino pot, ker po krivici sva zasledovana.»

Prijel jo je za roko in odšla sta po znani stezi proti trati, ki je bila njuno nočno ležišče. Obstala sta tam in sta se poslovila od kraja prve sreče, ljubezni in spoznanja. Slavec je molčal v viharju gozdov, in široke veje so obupno pripogibale svoje vrhove do golih tal; pa vendar se jima je zdelo, da so tla postlana z biseri, da leži cvetje okroginokrog in da je pesem gozda pesem njune ljubezni. Čutila sta se kakor izgnanca iz raja in sprejela sta vso kazen z udanim srcem, ker sta verovala v svojo srečo. Omamna radost ju je obšla na tem mestu in Juta je vzdihnila s trepetajočim glasom:

«Utrujena sem, vitez moj, pusti me, da si tu odpočijem, zakaj rešena sva iz največje nevarnosti.»

On pa je rekel:

«Ne daj se omamiti, o Juta, od sladkih spominov, ki te vabijo na ta kraj, kajti premagala bi naju slast trenutka in tihe sanje bi naju zazibale v spanje. Med tem pa bi se zbrali zasledovalci in konec bi bilo najine svobode in sreče. Zato pojdiva naprej, kamor naju povede noč, da bova zjutraj daleč od tega gradu.»

Prijel jo je z močno roko in jo je odvedel s seboj po ozki stezi med drevjem, ki je vodila v gozdne globine. Kadar so se razgrnile veje nad njima, se je kralj Rišar oziral po zvezdah, da bi po njih uravnal smer svoje poti, kajti lahko se zgodi popotniku v temi, da hodi nazaj, namesto naprej. Ker pa ni bilo zvezd, se

je ravnal po vetru, in ker je pihal veter s severa, je stopal v smeri proti njemu, zvesto vodeč Juto z roko za seboj. Gozd je bil mogočen in star, divja debela drevesa so se objemala z vejami, tako da so jima zapirala pot. Dolgo sta morala hoditi okoli njih, predno sta prišla zopet na stezo, vso prepreženo z grmovjem in robidami. Nazadnje sta prišla do šumljajočega potočka, ki se je razlival med mahom in koreninami in je polnil vso okolico s svojim nemirnim žuborenjem. Kralj Rišar je vzel Juto v naročje in je prebrodil vodico. Zdelo se ji je, da je zdaj prvič začutila njegovo moč, kajti bila je utrujena in oslABLJENA in zdela se je sami sebi kakor otrok, ki išče naročja svoje matere. Zaupala je v silo svojega viteza, zato je sklenila, da hoče biti tudi ona silna in da bo premagala vse napore, ki jo čakajo na tej težki poti. Ko jo je spet položil na zemljo, je rekla Juta:

«O, ko bi me nosil moj vitez tako vse življenje!»

In njena usta je preletel sladek nasmeh.

«Kje bi bilo slajše breme,» je rekel Rišar, «ako bi imel vitez svobodno pot, da bi te nesel tako čez vse morje na svoj otok.»

Tako sta si kramljaje vedrila beg, da sta pozabila na žalostne misli. Pot ju je vodila po mehkih, spolzkih močvirnih tleh. Bičevje jima je zapiralo stezo.

«Tu blizu bo reka ali jezero,» je rekel kralj Rišar, «zato se morava ogniti in nadaljevati pot ob gozdu.»

In zopet sta stopala dalje ob divjih goščah, ki so jima z vejami in trnjem trgale obleko. Pot se je začela dvigati in kralj Rišar jo je z veseljem pozdravil, kajti gora jima je mogla dati varnejše zavetje nego dolina. Lezla sta po skalah in pečinah navzgor in Rišar je čutil, da pojemljejo sile njegovi prijateljici. Na vzhodni strani se je že svital dan, po gozdih so se oglašali ptiči, oblaki so se razhajali. Kralj Rišar se je vzpenjal po strmini, da bi našel primeren prostor, kjer bi si odpočila. Okoli in okoli je bilo polno skalnih sten, zato je upal, da najde v njih votlino, kjer bi se počila čez dan, da bi mogla ponoči nadaljevati svojo pot. Tu je onemogla Juta; zgrudila se je na tla in je pogledala svojega viteza s smehljajočim obrazom in s solznimi očmi ter je rekla:

«Ne morem več naprej, moj dragi, daj, da si tu odpočijem in ostanem s teboj.»

«Lepše prebivališče ti pripravim,» jo je tolažil Rišar in je pokleknil poleg nje. Videl je, da so bile nje sile izčrpane, kajti zaspala je mirno na mestu, kjer je bila obležala.

Rišar pa je preiskal vso okolico in je videl, da bo kraj primeren za njuno prebivanje in da se mu tu ni bati preganjalcev,

kajti daleč od tu so se kazali gozdi, ki je stal za njimi Črngrad. Našel je skrito votlino v skali, nanesel je tja listja, suhe trave in rese, okrasil je stene s cvetočimi vejami rožnih grmov in je šel po Juto. Prenesel jo je v naročju in je legel poleg nje in oba sta zaspala v trdnem spanju.

8. Zavetje.

Ko sta se prebudila, je sijalo solnce na večernem nebu in je svetilo naravnost v votlino. Spala sta ves dan in nista čutila solnčne luči nad seboj. Trpljenje zadnjih dnij, neprespane noči in težka nočna pot skozi temne lesove ju je utrudila tako, da sta počivala v sladkem objemu in nista čutila ne svetlobe, ne petja ptičev, ki so prepevali po drevju, ne trdega zglavja, ki jima je služilo za blazino. Prvi se je predramil kralj Rišar, in ko si je omel zaspane oči in je pogledal kraj okoli sebe, se je zavedal, da se nahajata šele v začetku svojega dolgega pota. Pogledal je na Juto, ki je mirno spala poleg njega, sklonil se je nad njo in jo je vzbudil s tihim poljubom. Odprla je oči in ga je pogledala, kakor da jo je vzdramil iz nadzemskih sanj. Razprostrla je roke in ga je objela in vprašala:

«Kje sva, moj vitez?»

«V svojem gradu na skalnih gozdnih višavah,» je odgovoril kralj Rišar.

«In kje je naše spremstvo?»

«Ptice pojo okoli naju.»

«In kje so najine dvorane, z lučmi razsvetljene?»

«Solnce sveti na nebu podnevi in zvezde ponoči.»

Juta je bila sanjala, da počiva v kraljevskem gradu, obdana od služabnikov, v mehki postelji, v čarobno razsvetljeni dvorani. —

• Ko pa se je dvignila in je zagledala gozdni svet okoli sebe, se je spomnila, da sta na begu in solze so zalile njene lepe oči. Toda solnčna gorkota ju je bila v spanju okrepčala, posušila se je mokra obleka in oba sta se čutila spočita in oživiljena. A že se jima je oglašal glad. Zato je Rišar vstal in je rekel:

«Bila sva v veliki nevarnosti, kajti ustavila sva se preblizu tvojega domačega kraja, in če bi bili šli za nama, bi bili naju gotovo psi zasledili. Le božji pomoči se imava zahvaliti, ako sva se nevarnosti srečno izognila. Še danes ponoči bi morala nadaljevati pot, da prideva preko gorskega grebena v drugo dolino, od koder bi potem podnevi potovala po gozdih naprej proti zapadu. Kdor beži pred zasledovalci, si ne postelje dvakrat na istem

mestu. Zato grem, da si ogledam kraj, ti pa pripravi suhih drv, kajti vrnil se bom z divjačino.»

Kralj Rišar se je vzel ob skalovju navzgor in je videl, da sta zašla v noči na gorski greben, ki je bil okroginokrog obrasel z gozdovi, v dolini pa je šumela reka. Iskal je poti in stezâ, pa jih ni našel. Kraj je bil pust in zapuščen. Toda tu ostati ni bilo mogoče, ker bi jima ob velikih lovih psi gotovo prišli na sled. Zato je sklenil, da odpotujeta še to noč naprej po grebenu, ker je kazala reka v dolini pot proti zapadu. — Zdajci je zagledal jato divjih golobov. Ustrelil je s pšico mednje in je izstrelil dva, ki sta se s frfotanjem spustila na zemljo. Pobral ju je in se vrnil k Juti. Solnce je zapadalo za gore, ko je stopil pred votlino, Juta je sedela na skali in ga mirno čakala. Napravil je ogenj, Juta je oskubla goloba in predno je padel mrak, sta večerjala, in Juti je bilo tako dobro in veselo pri srcu, da je vzkliknila:

«Ostaniva tu, moj vitez, glej, krasno je v tem samotnem kraju: ti boš hodil na lov in jaz bom gospodinjala, votlino si urediva za dom in polagoma si postaviva tu svoje stalno bivališče. Ali ne bo podobno kraljevemu? In potlej pridejo tvoji ljudje, ki te rešijo in osvobode.»

Tako je govorila Juta, ker strah jo je bilo težke strme poti.

Kralj Rišar pa je rekel:

«Rad bi ti ustvaril tu z lastno roko kraljevski grad, o kraljica moja, toda sovražniki so preblizu in zasledili bi naju prej, predno bi prišli moji rešitelji. Že danes sem se vračal domov s težko mislijo, da te ne najdem več tu, ker bi med tem lahko sovražniki dospeli do najinega zavetja. Zato morava naprej ob prvi jutranji zori, da prideva daleč od teh krajev; tam bova našla zavetišče, ako bi ne mogla nadaljevati svoje poti.»

Tako sta govorila. Mrak je legal na gozde in doline, megle so plavale nad rekami in na jugu so se ponosno svetili vrhovi korotanskih gor. Od vzhoda je vstajal mesec in nad zemljo se je razlivala tiha božja noč. Vse je molčalo daleč naokrog, edino skrivnostno šumenje gozdov je polnilo vso deželo pod njima. Sedela sta pred svojo votlino dolgo, drug poleg drugega, z roko v roki in sta si pripovedovala lepe povesti o bajnih deželah. Potem pa sta legla na svojo priprosto posteljo in sta sladko zaspala.

Ob prvi zarji sta nadajevala svojo pot. Hodila sta skozi les ob gorskem grebenu proti reki. Jasen dan jima je kazal pot. Hodila sta ves dan do večera, ko so začele prve sence legati na gozd. Poiskala sta si v gozdu ležišče sredi košatih dreves, ki so bila zraščena nalik leseni izbi. Tu sta prenočila in sta drugi dan zopet

potovala naprej, dokler nista tretji dan dospela do male reke in sta krenila ob nji navzgor, ker je nista mogla prebresti. Ob reki je vodila ozka skalna steza, ki je kazala, da tod hodijo pastirji s svojimi čredami. Ker pa sta se morala izogibati človeških bivašč, sta se spustila v strugo in sta ob vodi stopala navzgor, od kamna do kamna, iskaje plitvega mesta, kjer bi prešla na drugo stran. Toda reka je bila globoka in deroča, zato ju je zapeljala pot visoko v gore, kjer se je reka zbirala iz več potokov. Tam sta zapazila srno, ki se je z dvema mladičema napajala ob vodi in je mirno gledala, ko sta se ji bližala. Bila je ranjena na nogi, in ko je hotela pobegniti, je onemoglo povescila glavo.

«Tu so lovci blizu,» je rekel kralj Rišar in je obstal, ali ne bo zaslišal odkod pasjega lajanja. Toda vse je bilo tiho, gozd je pošumeval in le padanje vod čez gorsko kamenje je motilo neprestano enakomerno šumenje.

Juta se je zelo razveselila, ko je zagledala srno z mladiči, bližala se ji je in jo prijela za glavo. Mladiča sta se boječe pri-tisnila k svoji materi in Juta je rekla:

«Tudi ve ste preganjane kakor midva. Pojdite z nami, ubožice, poiščemo si skupen hram in bomo skupaj domovali...» In srna, kakor da je razumela njene besede, je dvignila svojo glavo in jo je pogledala z razumnimi solznimi očmi. Kralj Rišar se je bal, da bi jih srna izdala, ako bi odkod prišli lovski psi, toda žal mu je bilo ranjene živali, zato je prenesel srno in mladiče čez potok in so skupaj nadaljevali svojo pot. Srna jima je sledila, kakor da je hotela ostati v njuni družbi in mladiča sta veselo poskakovala okoli nje. Po dolgi hoji ob potoku so prišli na vzvišen griček, kjer se je lepo videlo naokoli po gorah. Tik pod gričkom je bila skalna votlina, primerna za zavetišče utrujenim potnikom.

«Tu ostanemo,» je rekla Juta, «kajti moje moči odpovedujejo.»

In srna, kakor da je soglašala s temi besedami, se je vzpela po stezi navzgor in je obležala pred votlino.

«Glej, to je znamenje, da je tu naš dom,» je rekla Juta in je sedla na kamen poleg poti. Tudi kralj Rišar je bil utrujen. Zato je obsedel in je rekel:

«Sprejmiva dom, ki ga nama je odkazal Gospod po tej dobri srni.»

Ko si je odpočil, je šel na delo in je začel pripravljati ležišče v votlini. Srna pa je legla pred votlino na travo in mladiča sta legla poleg nje. Juta je nabrala jagod in si je z njimi potolažila

glad, potem pa je sedla poleg srne in se je z njo razgovarjala kakor s sestrico, tako da je pozabila na svojo utrujenost.

Vse je kazalo, da je ta kraj globoko skrit v gorah in da sem ne zahaja nihče razen pastirjev, ako iščejo izgubljeno čredo. Tik pred votlino je žuborel potoček, prostor je bil zarasel z gostimi smrekami, nad votlino pa so se grmadile visoke skale, ki so prikrivale tiho zatišje.

Juta je skrbela za srno, krmila jo je s travo in z zelišči in se je igrala z mladičema, ki sta se je popolnoma privadila. Kralj Rišar pa je hodil na lov in je prinašal vsak dan nove hrane. Nič ni motilo njihovega tihega življenja.

9. Ločitev.

Toda kralj Rišar je čutil, da ne bo smel dolgo ostati v tistem zavetju, kajti njegova pot je bila še dolga in daleč je bila njegova domovina. Zato je bilo žalostno njegovo srce, ko je videl Juto srečno in zadovoljno v tihi samoti, kakor da živita v svojem kraljestvu. Dan je bil dnevu enak. Rišar je lepo uredil vso votlino, da je bila udobna in okrašena kakor bivališče dveh srečnih ljudi: z lesom je ogradil svoj raj; po skalah okroginokrog so rastle rože, po drevju so prepevale ptice in po tratici pred votlino sta skakljali mladi srni. Da bi bil kraj še bolj zavarovan od povsod, je izkopal kralj Rišar jarek tik ob ograji in je napeljal po njem vodo, tako da je vodil le ozek most iz gozda k votlini; most pa je bil zagrajen z debelimi bruni, vdelanimi med živo drevje, tako da je bil videti ves kraj kakor mala trdnjava in najti ga je bilo mogoče le, če bi bil kdo prebredel vso goščo, ki ga je obdajala spodaj ob potoku. Zato kralj Rišar ni puščal nobenih stez za seboj, kadar je hodil na lov, ampak si je iskal posebnih potov, ki so se izgubljale v gošči... Tako je zabrisal vsako sled za seboj. Toda skrb za življenje ga je silila, da je hodil loviti zmirom bolj daleč in včasih je hodil po ves dan po neskončnih gozdih, predno je našel primeren plen. Pri tem si je pogosto želel, da bi srečal vsaj pastirja in bi se pogovoril z njim, da bi izvedel, ali so blizu sovražniki, ali ga iščejo in povprašujejo po njem. Tako je snoval nove načrte za nadaljno pot, ko se je zgodilo, česar se je najbolj bal. —

Veliko razburjenje se je polastilo vseh dvorov v deželi korošanski, ko se je raznesla vest, da je prebival kralj Rišar v Črnu gradu kot vitez Angelar, da je živel tam kot gost in da ga je spoznal šele divji Geron, ko se je bil ž njim v dvoboju. Od gradu

do gradu je šla govorica o tem in vsi so zavarovali svoje ozemlje še bolj nego prej, kajti zdaj so vedeli, da mora biti ubežni kralj Rišar v deželi korotanski. Graščak v Brežah pa je poslal slà do cesarja, da sporoči veliko novico o kralju Rišarju in cesar je takoj poslal stražnike in vojščake, da zastražijo deželo in preiščejo vsa njena kota.

Nekoč je govoril kralj Rišar Juti:

«Lepo je najino prebivališče in tiha sreča prebiva z nama. Toda čas beži in treba bo odhiteti naprej, da prideva preko cesarskih mej, predno pade zima na zemljo. Glej dnevi se krajšajo in gozdi rumene: odpočila sva si dovolj; sovražniki so se medtem pomirili in lahko nama bo priti v kraje, kjer naju sprejmo moji prijatelji.»

Juta pa je boječe dvignila oči in je rekla:

«Sam veš, vitez moj, da se bliža moj čas, ko bo Bog blagoslovil najino ljubezen; kam naj grem s teboj v tem času?»

Kralj Rišar se je zamislil nad temi besedami in je rekel:

«A kako naj beživa potem z otrokom v naročju?»

«Za vse bo Bog skrbel,» je rekla Juta. «Glej, tako lep je naš dom tu na višavi, daleč od hudobnih ljudi, zavarovan pred svetom, srečen v svoji samoti. Kam naj beživa v svet, ki nima za naju zavetja?»

Toda kralj Rišar je slutil svojo nesrečo in je hotel oditi naprej, proti domu. Nekoč ga je zanesla pot za plenom globoko v dolino, tako da je videl v daljavi gradove in kočje pod gozdi. Utrujen je legel pod hrast in si je hotel odpočiti, predno se vrne nazaj v svoj skriti raj. Tu so naenkrat planili psi iz šume in so ga obdali z glasnim lajanjem. Za njimi so prihiteli hlapci z orožjem in žvižgi so odmevali po vsem gozdu naokrog. Kralj Rišar je obstal ob hrastu in je krepko prijel svoj lok; toda hlapci so ga zadržali, in ko se jih je skušal obraniti, so ga privezali z vrvjo k hrastu; medtem je pridrvel lovec na konju iz lesa in se je postavil pred jetnika: posegel je na njegova prsa, razgrnil mu je ovratnik in vzkliknil kakor brez uma:

«Kralj Rišar!»

Na vratu se je svetil dragoceni medaljon.

«Grof Brežiški te vabi na svoj grad, kralj Rišar,» je rekel jezdec. «Tam so boljše ječe nego na Črngradu. Tam tudi nimamo tako lepih žensk. Od nas pojdeva k cesarju, ki je tvoj dober znanec. Hej, hlapci, zvesto spremljajte mojega gosta...»

Jezdec je odjahal naprej, hlapci pa so obstopili kralja Rišarja in ga odvedli s seboj.

Kraj Rišar je videl, da ni rešitve. Njegova usta so tiho šepetala eno samo besedo: «Juta»...

10. Juta.

Juta pa je sedela pozno zvečer pred svojim gorskim domom in je pričakovala svojega viteza. Čudno se ji je zdelo, da se je tako dolgo zamudil na lovu, kajti navadno se je vrnil pred večerom, da je pripravil divjačino za drugi dan. Toda mislila je, da ga je pot zanesla predaleč ali pa da je našel velik plen, ki ga mudi na potu. Solnce je z zadnjimi žarki obsipalo daljne gorske vrhove, po dolinah so se zbirale megle, mrakovi so se dvigali izpod gor. Juta je stopila k ograji in je poslušala, ali se ne slišijo kake stopinje v gozdu. Srce ji je začelo nemirno utripati, čuden strah ji je stiskal prsi in strašna misel jo je obhajala... Srna je zapazila nemir svoje gospodinje in se je pritisnila k nji. Juta jo je pogledala in nje oči so se zasolzile, ko je rekla:

«Nemara si bova kmalu enaki — zapuščeni — sami...»

Čakala je ob ograji ves večer, ko se je bližal mrak skozi gozd, ko so se ptiči odpravljali spat in so tuji večerni glasovi odmevali v temotni tišini. Ko je padla veja s trhlejšega drevesa, je od radosti vzkliknilo njeno srce in je poslušala napeto, dokler ni spoznala, da se je varala. Zazdelo se ji je zdajpazdaj, da sliši znane korake bliže, vedno bliže, toda le srce je bilo tako nemirno, da je odmevalo v večerni tihoti. Zaslišal se je šum skozi gozd, hotela je zaklicati njegovo ime — pa je vse utihnilo in izginilo v noči. Tako je stala ves večer, ko so zvezde gorele že visoko na nebu. V svojem nemiru je planila iz ograje proti gozdu in ga zaklicala po imenu — toda le gozdovi so odgovarjali od brega do brega na njen obupni glas. In prestrašila se je, ko se je spomnila, da bi z njegovim imenom lahko privabila njegove sovražnike. Črna noč je ležala nad gorami in dolinami, ona pa je stala še vedno ob robu svojega raja in je poslušala s trepetajočim srcem vsak šum v daljnih temah. Zdelo se ji je, da bi ga spoznala, ko bi ga slišala hoditi v podnožju gore. Da, in zdelo se ji je, da ga sliši, da gre po cesti, a ne sam, ne sam, ampak obdan od težkih, trdih korakov...

Tako je preslonela vso noč do ranega jutra, ko je omagana od skrbi in bolesti padla na svojo posteljo in jo je objel sladak sen, da se je vrnil s solnčnim vzhodom, on, kralj Rišar, vitez njen ljubljani...

(Dalje prihodnjič.)

«Če bi — če bi Škrinjar prodal, bom ostal pri Kolarju!»

«Razumem, razumem,» je odsotno mrmral Žakelj. Toda ustnice se niso mogle nasmehniti. Pred dvigajočim se poslednjim viharjem je zamrl v njegovi duši vsak utrip. (Konec prihodnjič.)

Ivan Lah:

⟨Nadaljevanje.⟩

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

11. Pred sodbo.

Kralj Rišar se ni vrnil v gorsko samoto ne ob solnčnem vzhodu ne pozneje, ko je jasen dan svetil nad gozdovi in gorami. Bil je v rokah svojih sovražnikov, ki so ga obdali s stražami, ga uklenili v verige in zaprli v temne ječe brežiškega gradu. Grof brežiški je dal takoj razglasiti po vsej deželi, da je kralj Rišar ujet in je pozval vso gospodo, plemiče in viteze, grofe in barone na svoj grad, kjer jim je v znamenje zmage pripravil veliko gostijo. In prišli so vsi s svojimi oprodi in služabniki, da so napolnili s konji ves dvor brežiškega gradu. Tam so se pogovarjali hlapci o kralju Rišarju, prepevali o njem zasmehljive pesmi in se pri vinu rogali tujemu vitezu, ki ni mogel niti preko mej zemlje korotanske. V dvorana pa so se gostili plemiči in vitezi in slavili god zmagoslavja. Ko so se opili, so dali pripeljati kralja Rišarja v dvorano. Vsi so hoteli videti njega, ki se je drznil priti v njih zemljo in hotel prevarati njih zvestobo do cesarja.

Stražniki so ga privedli v dvorano in grofje in baroni so zagnali velik krik, kajti njegovo lice je bilo shujšano, njegove oči upadle in njegova postava je bila sklonjena. A zdajci se je kralj vzravnal pred njimi in jim z ostrimi očmi pogledal v obraz, da so strahoma obmolnili. Bil je med njimi tudi Godvin, Jutin brat; ta je stopil iz njih vrste, skočil na trdi stol z mečem v roki kot sodnik in rekel z zaničljivim glasom:

«Tako se zopet vidiva, gost moj, vitez Angelar in kralj Rišar! Kakšno pesem nam zapoješ danes, ti izmišljeni junak!» In je dvignil pesti.

Toda drugi so ga zadržali, da bi ne zasramoval jetnika, kajti zdelo se jim je neviteško, nastopati proti neoboroženemu junaku. Razjarjeni Godvin jih je sunil proč in vzkliknil:

«Kje je moja sestra?»

«Taki bratje nimajo sester,» je odgovoril mirno kralj Rišar, «kajti kako naj brat povprašuje po svoji sestri, ako jo ima.»

«Imel sem jo, a ti si jo odpeljal!» je zarjul brat Godvin in grabil po meču.

«Bratje ljubijo svojo sestro, vi pa ste jo sovražili,» je rekel kralj Rišar, «nisem je odpeljal jaz, sama je zbežala.»

«Tu pred vsemi vitezi zahtevam,» je rekel Godvin s srditim glasom, «da nam poveš kraj, kamor si jo skril.»

«Bilo bi neviteško, izdajati skrivališče deklice njenim sovražnikom,» je rekel kralj Rišar. «Ako ji ne bo ugajal njen novi dom, se bo vrnila sama!»

Tu se je dvignila iz množice dolga postava temnega Gerona, ki se mu je še poznala bolečina na obrazu in je rekel z grohotom:

«Vrnila se bo gotovo, a kakšna!» Vsi so se zgenili.

Geron je z divjim pogledom dvignil svojo pest.

«Kot kraljica kralja Rišarja,» je odgovoril kralj Rišar mirno. Nato se je obrnil h gospodom in vitezom in je rekel s povzdignjenim glasom:

«Ako je vaša volja in dolžnost, da me izročite cesarju, storite to, kakor vam velewa viteška čast, kajti z vami nimam pravde in nočem, da bi moral dvomiti nad častjo korotanskih vitezov.»

Tedaj so se začutili osramočene zaradi svojega početja in grof brežiški je rekel:

«Nismo hoteli tu obravnavati rodbinskih zadev, ako pa hoče kdo braniti svojo čast, naj se zgodi po naših starih viteških šegah.»

Vsi so se ozrli na Godvina in Gerona, ki sta molčala z jeznimi očmi.

Grof brežiški je ukazal stražnikom, naj spremijo kralja Rišarja v posebno sobo, ker ni hotel omadeževati svoje časti pred tujim vitezom. Plemiči in vitezi pa so popivali in veseljačili še ves teden na brežiškem gradu, igrali viteške igre in hodili na lov.

Medtem so prišli cesarjevi glasniki, ki so prinesli grofu brežiškemu lastnoročno cesarsko pismo v zahvalo za njegovo zvesto službo. Jetnika so odpeljali s seboj.

12. V samoti.

Ko se je Juta vzdramila iz svojih mamljivih sanj in je začela gledala solnce na nebu, se je preplašena ozirala okoli sebe. Takoj se je zavedla vsega, kar se je bilo dogodilo. Planila je s svojega ležišča, sklenila je bele roke in je padla na kolena:

«Rišar, vitez moj in kralj moj,» je vzkliknila, «kje si, kam te je zanesla pot, odkod se mi vrneš? Ali te je zadela nesreča v gozdu, da si se spustil v boj z zverjo, ki je bila silnejša od tebe, junak moj! Kje bi bilo mogoče, da bi te ukanila divja zver, ti junak nad junaki, ki si premagal zemljo in morje in si utrgal prvi cvet z groba jeruzalemskega? Ti, ki si bil nepremagljiv na obzidju svetega mesta, kako bi te ne varoval Bog v naših tihih gozdih korotanskih? Ali si padel v roke svojih nasprotnikov, ki te zasledujejo povsod? O ti, ki si bil v boju silnejši od njih vseh, kako bi mogel sedaj postati njih plen, ko si se že nekoč srečno rešil iz njih rok? O, da bi vedela, kateri grad te skriva, z rokami bi izkopala rov, da bi prišla do tebe. O, ni mogoče, da bi te obvladali tvoji zasledovalci: preveč previdna je bila tvoja hoja, preveč dobro zadene tvoj lok, preveč juhaška je tvoja roka, da bi postal njih jetnik. Kje si, kje si, moj Rišar? Ali si me zapustil sam in se napotil v svojo domovino, da se vrneš s spremstvom in me odpelješ s seboj? O, preveč viteška je tvoja beseda, da bi me bil ostavil v tej skrbi in bolesi! Preveč kraljevska je tvoja ljubezen, da bi hodil svoja skrita pota. Preveč junaško je tvoje srce, da bi ne preneslo trpljenja, dokler ne pride zmaga in odrešenje! O, Rišar, moj kralj in vitez, kam si odšel, kje naj te iščejo moje misli, kam naj grem za teboj?» Tako je tožila Juta v svojem obupu. Srna poleg nje je dvigala svojo glavo in se je stiskala k nji, kakor da jo hoče na ta način potolažiti, kajti čutila je obupno žalost svoje gospodinje. Juta jo je objela okoli vratu, edino živo bitje, ki je z njo čutilo in trpelo, in je rekla:

«Zdaj mi ostaneš ti edina družica, moja zvesta žival, in kakor sem te našla tedaj ranjeno in zbegano z mladiči ob potoku, tako bom jaz tu kmalu mati z otrokom brez pomoči in opore. O, kdo bo z menoj v onih težkih trenutkih?» Tako ji je govorila Juta in bridko jokala. Srna pa se je pritiskala k nji, kakor da jo razume in ji hoče nuditi svojo pomoč. Toda Juta je čutila, da je sama in zapuščena in da ni človeka pod nebom, ki bi jo sprejel pod svojo streho. Ves svet krog nje je bil kakor izpremenjen, bujni gozdovi so se ji videli kakor gluhe pustinje in vse je bilo mrtvo in prazno. Iz te praznote pa je odmevala ena sama velika pekoča bolečina, ki jo je žgala v srcu. Odšla je iz svojega bivališča in hodila po gozdu; srna z mladiči jo je zvesto spremljala; stopala je ob potoku in gledala v bežeče valove: naročala jim je pozdrave zanj, ako ga vidijo; ptice so se zbirale okoli nje po vejah in ji prepevale: ona pa jih je pošiljala k njemu, da mu poneso vesti o njeni zapuščenosti; veter je vel preko gore in ona mu je govorila

sladke besede. Tako je hodila ves dan in iskala, kar je bilo nemogoče najti. Spuščala se je ob skalah navzdol in prisluškovala v gozd, ali ne zadoni odkod njegov glas, zvečer pa je stala na najvišjem vrhu in zrla v dolino... Utrujena in onemogla se je vrnila domov in legla sama na svoje trdo ležišče: v njenem srcu pa so umirale nade. —

Tako je pohajala po gozdu dan na dan; vstajala je ob prvi zori in hodila je spat v trdi noči in od nikoder ni bilo glasu o njem.

12. Menih.

Nekega dne, ko je sedela sama pred votlino in je premišljala o svoji žalostni usodi, sta pribežala srnina mladiča v ogrado in naznanjala s svojo zbeganostjo prihod človeka. Juta se je vsa prestrašila. Toda pomislila je, da je morebiti prišel kak tujec in prinesel vest o njenem ljubljencu. Zunaj so se zaslišali tihi počasni koraki in skozi ograjo je stopil star menih s sivo brado, slabo oblečen, s palico v roki.

«Mir božji temu domu,» je rekel sveti mož, ko je zagledal mlado ženo pred seboj.

Juta se je prestrašila svetega moža, a takoj je pomislila, da ji je nemara Bog poslal tega pobožnega starca v pomoč. Zato je obrisala solze in rekla:

«Sam Bog mi vas je poslal, pobožni mož, da me potolažite v težki uri.»

«Bog je usmiljen in ljubi nas vse,» je rekel sveti starec. «Dovoli, hčerka moja, da počijem tu pred tvojo skromno kočo, kajti utrudila me je dolga pot.»

Starec je sedel na kamen in je pogladil oba mladiča, ki sta se mu zaupljivo približala in mu legla pred noge.

«Ta dva sta me pripeljala k tebi, mlada žena, nemara si potrebna božje utehe.»

Juta je pokleknila k starcu na tla in mu takoj hotela razkriti vso svojo boleost. Toda njenim mislim so naenkrat pošle besede, kajti tisti trenutek se je zavedla, da je živela v grehu, da je bila njena ljubezen pregrešna, da je pozabila na svet in na Boga, ko je ljubila. In zdaj je ostala sama s svojo ljubeznijo! O, kako težka je kazen božja! In ta težka zavest nje krivde jo je prisilila, da je pričela izlivati starcu vso svojo izpoved in obtožbo v tihe, jecljajoče besede:

«Nesrečna grešnica kleči tu pred vami, sveti mož, in čaka vaše tolažilne besede. Velik je bil moj greh, ker je bila velika moja ljubezen. Bog je blagoslovil moje telo, toda ob času, ko se imajo

dopolniti moji dnevi, sem ostala sama in zapuščena! In to je največja kazen, ki sem jo mogla prejeti za svoj greh. Tu visoko v tem osamljenem gozdu čakam brez človeške pomoči dneva, ko naj dam življenja novemu bitju. Edino ta moja srna mi je tovarišica ob tej težki uri.»

Menih je sklonil glavo in rekel:

«In kje je on, ki te je zapeljal v te kraje in te tako brezvestno zapustil?»

«O, sveti mož, ne govorite mi tako o njem!» je rekla Juta. «Ni me zapeljal, niti me ni zapustil — sama sem šla z njim, ker naju je vezala sveta ljubezen, in nikdar bi me ne bil zapustil iz lastnega nagiba.»

«Velika je tvoja vera, žena, ker je močna tvoja ljubezen. A grešila si in zato se te je dotaknil prst božji.»

Juta je zaplakala in rekla:

«Presilna je moja vera v Boga, da bi mogla verovati v kazen za greh, ki ga je rodila ljubezen. On je usmiljen in odpušča svojim otrokom, ker vidi in ve za vse naše življenje in trpljenje. On sam je vodil njegovo pot, ki ga je pripeljala k nam, in moje srce ne najde greha nad seboj, ker je ljubilo v čisti ljubezni junaka, ki je prvi razvil svoj prapor zmagoslavja nad mestom jeruzalemskim...»

Zdajci je Juta obmolknila, ker se je bala izdati ime svojega junaka. Toda menih jo je prijel za roko in dejal s tresočim glasom:

«Kdo je bil tisti, ki je zmagal nad pogani in ni znal zmagati nad samim seboj?»

Juta je zaihtela v težki boilesti in iz njenih prsi se je prvič pred tujim človekom izvilo njegovo ime:

«Kralj Rišar —»

Menih se je stresel pri tem imenu, potem pa se je sklonil nad njo in ji je položil svojo roko na glavo.

«Juta,» je rekel in otrl solzo iz svojih dobrih oči.

Juta se je začudila, ko je zaslišala iz ust tujega meniha svoje ime. Dvignila je glavo in mu je pogledala v obraz.

«Ne poznaš me, dete moje,» je rekel menih, «a jaz te poznam. Iskal sem te po vseh teh gorah, da te najdem in ti pomorem, zakaj kralj Rišar se ne vrne nikoli več.»

Juta je sklenila roke; globoko v srce so jo zbolele te besede.

«Zakaj, govorite, zakaj! Kako je to mogoče?»

«Ne vem, zakaj, niti ne vem, kako je to mogoče, kajti čudni so božji sklepi. Toda kralja Rišarja so ujeli njegovi sovražniki

pri Brežah ter ga odpeljali v roke cesarju, ki ga je dal zapreti v neznan grad.»

«On se vrne, on se vrne!» je govorila Juta, da ne bi slišala krutih besedi, ki so jo kot nož rezale v srce. «Bog je dober, Bog je usmiljen. Moj dragi je utrgal prvi cvet na svetem grobu in zato ga osvobodi Bog s svojim čudežem, da se povrne k meni.»

«Bog je dober, Bog je usmiljen,» je govoril menih, «on ga more osvoboditi s svojim čudežem — a za sedaj ni nobene nade, da bi se vrnil. Zato je treba poskrbeti zate, kajti tako ne moreš ostati zapuščena v divjem gozdu, ko se izpolnijo tvoji dnevi. In zavoljo tega sem preiskal vse te gozde naokrog, dokler me nista privedla ta dva mladiča v to tvoje skrito domovanje. Vem vse, kar se je zgodilo, kajti poznal sem tvojo mater...»

Tu je staremu menihu beseda zastala, kakor da skriva v sebi globoko skrivnost. Ko pa je slišala Juta besedo o svoji materi, je bila njena bolečina še večja in z otroško udanostjo je prosila meniha:

«Pripovedujte mi o nji, o moji materi, ki je nisem nikoli poznala in mi je spomin na njo vedno svet.»

«Drugikrat ti bom pripovedoval o nji, dete moje. Zdaj si preveč utrujena in potrebuješ počitka. Moja skrb bo, da ti najdem zavetja, predno se izpolnijo tvoji dnevi; jaz nisem lovec, da bi ti mogel loviti divjačino po gozdu in moj stan mi ne dovoljuje, da bi prebival s teboj pod eno streho in ti stregel v boleznih. Zato pojdem k tvojemu očetu, da se vrneš v njegovo hišo in da tam počakaš na svoj čas, kajti otrok, ki se bo rodil, je kraljevskega rodu...»

Ko je Juta slišala, da namerava menih prositi zanjo pri očetu, se je prestrašila, kajti poznala je strašno jezo svojega roditelja, sirovost svojega brata in maščevalnost črnega Gerona. Zato je rekla:

«O, duhovni oče, pustite me, da rajša umrjem tu s svojim otrokom, nego da bi se vrnila domov, kjer me bodo mučili moji domači. Rajša bi prebivala pri preprostih dobrih ljudeh, ki bi me ne poznali in bi iz usmiljenja sprejeli k sebi tujo izgnanko.»

«Rad bi storil po tvoji volji,» je rekel menih, «toda tvoj oče te je dal iskati povsod in ko te najde, te bo ukazal s silo odvesti na skrit kraj, da maščuje svojo sramoto.»

«Tedaj pobegnem odtod in pojdem sama po svetu, dokler ne najdem zavetja pri dobrih ljudeh,» je rekla Juta in si je z rokami zakrila obraz in vroče solze so ji oblile lica pri misli, da ni v domovini prostora za njo in za njeno še nerojeno dete.

«Tudi za njega, ki nas je odrešil, ni bilo toplega mesta med njegovimi ljudmi,» je rekel menih. «Njegova sveta mati je morala nočevati v preprostem hlevcu med pastirji, ko so potekli njeni dnevi. Toda pisano je bilo tako in se je moralo zgoditi. Ti pa si grešila in samo pokora more izbrisati tvoj greh. Zato ne odklanjaj roke, ki ti jo je poslal Bog na pomoč, in poslušaj besede starega moža, ki hoče dobro tebi in tvojemu otroku.»

Te besede so Juto potolažile, položila je svojo izmučeno glavo udano v tresoče se roke starega meniha in rekla:

«Storite z menoj kakor hočete, samo ne zapustite me v tej sili.»

«Ne zapustim te nikoli več, dete moje. Vrnem se kmalu zopet k tebi.» S temi besedami je menih vstal in položil roke na klečočo Juto, kakor da jo hoče blagosloviti.

«Blagoslovite me in podelite mi sveto odvezo za moj greh,» je prosila Juta.

Sveti mož je molil tiho molitev, blagoslovil jo in ji podelil odpuščanje grehov. Nato je odšel šepetaje svete besede. Srnina mladiča sta ga spremila na pot in sta se potem vrnila v ogrado, kjer je Juta še vedno klečala, vsa zatopljena v svoje misli. Njeno srce je bilo olajšano, ker je čutila dobro usmiljeno roko, ki se ji je v stiski izprožila v pomoč. Pripravljena je bila sprejeti vsako pokoro in ponižanje, samo da reši svoje dete.

13. Rojstvo.

Dan za dnem je čakala Juta, da se vrne menih z radostno novico, da je zanjo našel pribežališča med ljudmi. Toda dnevi so potekali in meniha ni bilo. Juta mu je vsak dan hodila naproti po stezi ob potoku navzdol, da bi ga že od daleč mogla pozdraviti. Spremljala jo je srna in njena dva mladiča, ki so čutili njeno nemirno in nestrpno pričakovanje in tudi oni begali okoli ter iskali sledi. Toda našli niso ničesar. Pri tem je Juta vsak dan trgala bičevje in protje ob potoku in spletala košek, ker je čimdaljebolj čutila, da se približuje njen čas. Po gozdu je natrgala mahu in trave in je tako pripravljala v košku mehko posteljico; z rožami je ovenčala košek in radovala se je, ko je gledala pred seboj zibko, pripravljeno za svoje dete. Mnogokrat jo je obšel strah, da jo bo čas prehitel in da bo ostala sama v oni težki uri: tisti hip je hotela pobegniti v dolino in si poiskati zatočišča pri dobrih ljudeh. Toda verovala je v besede dobrega meniha, zato je odlašala svoj odhod od dne do dne v trdni veri, da pride menih ali kdo drugi, ki jo reši iz gorske samote. Živel je tako zaupajoča tej svoji misli, da niti ni čutila, da se njeni dnevi že

izpolnjujejo. Večkrat jo je obšla sladka misel, da pride on sam, njen kralj Rišar, da se reši iz neznane ječe in prispe k nji prej, predno napoči odločilni dan. Sanjala je o njem vsako noč: obiskovala ga je v mislih v njegovi temnici, videla ga je, kako lomi železne okove med skalnimi okni, kako pleza po skalah med bršljinom, kako izginja v temni gošči in hiti nazaj, nazaj, v zemljo korotansko. Pogosto ga je videla, kako blodi po gozdih, kako plava preko rek, se vzpenja po strminah in se bliža, bliža vrhovom, ki so mu znani iz časov, ko je prebival z njo na tej skalni višini. Videla ga je, kako jezdi kot kralj s svojim spremstvom sredi belih cest, zmagovalec nad sovražniki, in prihaja, prihaja, da jo reši še pravi čas.

Toda zjutraj se je zbudila sama na trdem ležišču in potem je slonela dolgo na ograji in gledala v svet.

Odkar se je izpovedala menihu in prejela njegovo odvezo, se je čutila očiščeno in olajšano, nje duša je bila kakor bel cvet, ki ga je krepilna rosa očistila prahu in vsega nečistega. Zaupala je v Boga in neprestano tiho molila, da bi je ne zapustil v njeni stiski in sili.

Tako se je zbudila nekega jutra in začutila, da se je približala njena ura. Težke bolečine so jo obhajale in ni vedela v svojem brezupu, kam bi pobegnila. Gozdi so šumeli naokrog s svojo veličastno pesmijo; gore so kakor kraljevska straža obdajale njeno gorsko samoto. Pokleknila je pred svojo gorsko votlino in molila:

«O, Bog, ki skrbiš za ptice pod nebom in za lilije na polju, ne zapusti me v tej nesreči, bodi milostljiv meni grešnici.»

Srna, ki je čutila globoko žalost svoje prijateljice, se je stisnila k nji, kakor da ji ponuja svojo pomoč. Juta jo je objela in rekla:

«Ako ne bo prišel človek, ki bi me rešil, me boš ti krmila v moji bolezni, dokler se mi ne vrnejo sile, da odidem odtod.»

Srna je razumela njene besede in ji je hvaležno lizala roke. Srnina mladiča sta stala ob ograji na straži in sta zrla s povešenimi glavicami svojo gospodarico.

Juta je prinesla košek, ki si ga je bila spletla za zibelko, pregrnila ga z belim robcem, na katerem je bilo všito ime kralja Rišarja, potem pa je onemela od bolesti, padla na tla in obležala tako v svoji onemoglosti. Slišala je šumenje lesov, ki je rastlo bolj in bolj in se širilo naokrog, kakor da so se vzbudile vse neznane podzemske sile in zahrepenele po solncu, po življenju; zadivjalo je v koreninah, tla so se oživila, debela so se stresala in vrhovi so šumeli, kakor da se hočejo iztrgati drevesa s koreni

iz zemeljskih globočin in se dvigniti k nebesom. Toda veje so bile prešibke, da bi nosile drevesa s seboj, zato so se vzpenjale v vetrovih in plahutale po zraku, kakor krila ogromnih ptic. A niso se ganile z mesta: Njihovo hrepenenje po vzletu navzgor, ki je prihajalo iz zemeljskih globin, se je izpremenilo v neskončno pesem, ki je napolnila vse gore naokrog.

«K solncu hočemo in ne moremo, kajti na zemljo so privezane naše korenine in iz nje pijemo svoj sok. In če se odtrgamo iz njenih temnih objemov in sledimo vetrovom, ki nas vabijo s seboj, nam v hipu omaga sila in padamo iz višav na tla, kjer umiramo brez življenja in strohnimo na zemlji, ki nas je rodila...»

Tako pesem je slišala Juta v svoji nezavesti. Čudno se ji je zdelo, zakaj so se razburili gozdi naokrog, kakor da je prišel zanje veliki trenutek. In videla je v sanjah, kako so se zazibale gore pod veličastno pesmijo šumečih gozdov; vsi zakladi v gorah so se zasvetili v svoji bajni svetlobi; tema je izginila in vse se je zableščalo v zlatu in srebru in dragih kamnih. Ali niso to darovi, ki jih prinaša v dar zemlja na veliki dan, kadar se razodevajo njene najgloblje skrivnosti? In vse živali v gozdih so se vzbudile in so se zbirale v nepreglednih vrstah in so se spustile na pot, kakor da gredo na slavnosten pohod. In vsi ptiči nad gozdi so se dvignili visoko nad vrhovi dreves in so letali v gostih jatah, krožeč pod nebom, kakor da oznanjajo svetu velik dogodek, ki se godi sredi gozdov.

Solnce je sijalo veliko in mogočno in je objemalo s svojimi žarki v neskončni ljubezni vso zemljo, ki je trepetala v njegovem vročem objemu in mu je razkladala vsa svoja čuda, ki jih je hranila skrita v svojih skrivnostnih globočinah. Vse to je videla Juta v svojih sanjah in se je zavedala, da je ta velika slavnost, ki šumi okoli po svetu, pozdrav njenemu kraljevskemu sinu.

Še napol v omotici je planila iz svojih sanj, strašne bolečine so v trenutku prešle, divji šum gozdov, ki se je v njem slišalo pokanje korenin, je mahoma utihnil — čudna tišina je zavladala vsenaokrog in iz nebeških višav je odmevala angelsko mila pesem miru in tihote. Juta je odprla oči in v svojem naročju je stiskala toplo telesce svojega otroka, ki je dvigal svoje slabotne ročice in iskal zavetja pri svoji materi. Stisnila ga je k svojim prsom in polnila vse njegovo telesce z vročimi poljubi. Iz njenih prsi je vzklikla zahvalna molitev k Bogu in po njenih licih so tekle vroče solze.

«O, Bog, ki si me v svoji ljubezni rešil v tej uri, bodi mi dober oče, ki skrbi za svojega otroka in če jaz nisem vredna te milosti,

prizanesi vsaj temu drobnemu črvičku, da se otme smrti in ostane pri življenju.»

Čutila je svojo slabost, zato se je bala, da bo onemogla in umrla: strašna je bila misel, da bi ostalo živo dete pri mrtvi materi in bi ne bilo nikogar, ki bi ga rešil v življenje.

Ko je zbrala svoje moči, je okopala dete v vodi in ga položila v košek. Srna in oba mladiča so obstopili košek in so z začudenjem gledali drobno dete, ki je odpiralo svoje jasne oči in gledalo proti nebu. Juta je slonela nad njim in ga je klicala s sladkimi imeni.

(Dalje prihodnjič.)

Pastuškin:

Pesmi.

Nova sfinga.

Poglejte, bratje, ženo: trd ponos
v negibnost kuje čelo ji in lica,
a polne prsi poljejo in skozi
prebelo polt kipeča slast pronica.

Ni žena — levji trup in dvoje šap,
grozeči rep, še bolj grozeča griva...
Če vam, ugankarji, bo duh preslab,
ne pridete uganki tej do živa.

Od Adrije in Soče širni vzhod
vam Samo dal, branila sta ga Ingo
in Ljudevit... Kdo vam poslal na pot
je od zapada zdaj to novo sfingo?

Vsi so došli jo, kar je vekov
vršalo preko nje med tremi morji,
in blagih sokov polna in strupov
se zvijala ob našem je obzorji.

A zdaj se nam ulegla je na prag,
zaslanja Triglav in Snežnik in Istro
in Kras Dalmacije. Zdaj bodi jak,
moj rod, in môtri pazno jo in bistro.

Sokove blage strumno razigraj
i v njej i v sebi, da se naveliča
dvoumne igre in se njen sijaj
za istino ali za laž izpriča.

Ivan Lah:

〈Nadaljevanje.〉

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

14. Dete.

uta je slutila, da je vsa oslabela vsled težkih bolesi zadnjih časov in da se ji bliža smrt. Toda rešitve ni bilo od nikoder. Menih se ni vrnil, kakor je bil obljubil, in kdo drugi bi vedel, kaj se godi v skritem, samotnem gorskem skalovju, obdanem od gostih gozdov! Čutila je, kako jo od dne do dne zapuščajo moči. Ležala je na svojem ležišču, stiskala k sebi svoje dete in ga grela z zadnjo toploto svojega slabotnega telesa. Srmino mleko je bila njena edina hrana, in srnina mladiča nje edina družba. Sama je z vodo krstila svoje dete in mu dala ime: Angelin. Pogosto je slonela nad njim, ko je ležalo v preprosti košarici in mu pripovedovala o njegovem očetu, o svoji ljubezni, o trpljenju, ki ga je prestala, in o krivičnem svetu... In ko je dete pod njenimi ljubečimi poljubi mirno zaspalo, je molila k Bogu, naj ga obvaruje smrti in naj mu dodeli srečno življenje. Njene moči pa so pojemale in čimdalje bolj je čutila, da bo nemara kmalu obležala in ne bo mogla nikamor več. Kdo bo takrat skrbel za njeno dete? Tudi če bi ga srna dojila s svojim mlekom, bi samo ne moglo živeti brez človeške pomoči sredi zvestih živali. Lahko bi prišla divja zver in ga raztrgala. Kake strašne misli so jo obdajale, ko je gledala svojega angela in poljubljala njegove speče roke! Na leseno deščico je vrezala njegovo sladko ime in jo je privezala h košku, da ga je mogla zopet in zopet čitati. Gledala je vsa zamaknjena v njegov obraz in je videla v njem poteze viteza Angelarja, kakor so se ji vtisnile v spomin v onih prvih trenutkih, ko ga je videla. Veter je zavel mimo njene votline, ona pa je govorila s pridušenim glasom:

«Kralj Rišar, čuj, kjer si že, rodil se ti je sin, kraljevski sin, ki nima, kamor bi položil svojo glavo. O, da bi vedel to, ti hrabri, ti silni junak, razbil bi stene svoje ječe in prišel k meni, da ga vidiš, da ga poljubiš in vzameš v svoje naročje. O, ko bi mogla, bi ga poslala k tebi v svet, kajti ti si silen in močan, jaz pa sem slabotna in moči me zapuščajo. Čuj, kralj Rišar, njegovo sladko ime: imenuje se Angelin, ker si prišel ti k nam kot vitez Angelar. Tvoje ime ima in tebi je podoben.»

Toda Juta je začutila, kako ji ugašajo njeni dnevi. Nekoč se je z zadnjimi silami približala potoku in hotela klicati na pomoč ljudi, ki bi jo rešili. Tedaj je zapazila, kako plava po vodi majhno gnezdece, ki je nekje padlo v potok, ker so se bili mladiči že izvalili in odfrčali iz njega. Gnezdece je plavalo sredi valov, ogibaje se kamnov in se zložno neslo proti dolini. Tu je prišla Juti rešilna misel: ko bi vrgla nekaj v vodo, kar bi ljudi opozorilo nanjo. Toda kaj? Kako bi ljudje vedeli, odkod je priplavalo? In nemara bi ne prišlo ljudem v roke! Tako je premišljala in ugibala potem ves dan, dokler ni utrujena zaspala. Zasanjala je krasen sen: videla je, kako plava po potoku košek z njenim detetom; kako se ziblje na valovih, ki ga neso iz kraja v kraj; potok raste, šumi mogočno in ponosno, noseč svoj dragoceni zaklad. Ob potoku se zbirajo ljudje in gledajo in strme v ta čudež; ob jezu se košek ustavi in glej, tam stoji menih in ga sprejme v svoje naročje. Vse se čudi krasnemu detetu. »Angelin, Angelin,« šepetajo vsi, kajti na košku so našli vrezano njegovo ime.

Tako je sanjala Juta. Ko se je drugo jutro zbudila, je bilo njeno telo onemoglo in na ustnih je čutila dih smrti. Solnce je sipalo svojo žarko luč, ptiči so prepevali belemu svežemu jutru in potok je šumel vedro in bodro. Juta je vzela dete, zavila ga je v robec z znakom in grbom kralja Rišarja ter ga položila v košek. Srna in oba mladiča so z gobčki poljubljali bele otrokove ročice, kakor da so čutili, da se poslavljajo od njega. Mlada žena je vzela košek in se približala potoku. Razjokala se je in močila obraz svojega deteta s solzami:

«Pojdi, moj sin, na pot življenja,» je govorila, «kamor te zove usoda, kajti mater tvojo kliče Bog k sebi. Naj te varno nosijo valovi tega potoka, ki prihajajo z gorskih višin, in jim lažje zaupam tebe, moj zaklad, nego rokam človeškim. O, da bi te čuval Bog na tej poti, dokler ne prideš do dobrih ljudi, ki te sprejmô. Ko boš velik in boš iskal svojo mater, boš tukaj našel njen grob. Nihče razen smrti bi te ne mogel iztrgati iz njenega naročja. Moja duša pojde s teboj po svetu, moja ljubezen bo spremljala tvoje korake, moja nevidna roka te bo vodila. Angelin, sin moj! Nemara te zanese pot kdaj do tvojega očeta, kajti slavno je njegovo ime, in prišel bo čas, ko se vrne v te gozde korotanske, iskat, kar je ostavil. Takrat bo spoznal svojega sina in bo počastil moj spomin. Dete moje sladko, naj tebi sveti v življenju sreča, ki ni bila usojena tvoji materi. Iz ljubezni si se rodil — o, da bi živel v nji lep in velik...»

Njena usta so onemela. Vrgla se je na svoje dete in ga poljubljala s poslednjimi blaznimi poljubi. Dete jo je gledalo z mirnimi, srečnimi očmi in iztezalo svoje ročice, da se je dotaknilo njenega lica. Božanska radost je polnila njeno srce pri tem dotiku, božanska in boleča tako, ko je vedela, da so to zadnji poljubi, ki jih sprejema njen sin od svoje matere, in da je to zadnji pozdrav, ki ji ga daje v slovo njeno dete. S tresočo roko se je bližala vodi. Že je držala košek nad vodo in ga ni mogla izpustiti. Še enkrat je dvignila dete, stisnila ga na svoje prsi in rekla:

«Bog nebeški, ki si neizmeren v svoji dobroti, ti vodi njegovo pot iz kraja trpljenja v poveličanje!»

In je položila dete v košek, ga lepo ovila s cveticami, prekrizala ga in rekla, kot da je hotela povedati vsemu svetu:

«Angelin je njegovo ime...»

In je spustila košek v vodo, košek pa se je zazibal nad valovi in se jel počasi pomikati proti dolini. Gledala je za njim, dokler ni izginil za grmovjem in se je sklanjala, da bi ga videla, ako se zopet pokaže.

«Zbogom, zbogom, Angelin, sinko moj zlati!» je jeknila v divji bolesti. Zdajci so jo oblile solze, stemnilo se ji je pred očmi in omahnila je na tla. Kakor v motnih, predsmrtnih sanjah je še videla, kako plava košek srečno sredi valov, pozdravljal ga je njen gasnoči duh. Videla je svoje dete, kako dviga ročice, ko ne vidi poleg sebe svoje matere — potem pa je vse izginilo. Zbledele, zledenele ustnice so ji dahnilo še poslednjikrat:

«Angelin!»

Srna je legla kraj nje in položila svojo glavo na njene prsi, mladiča pa sta odhitela ven in sta ob bregu spremljala košek na vodi.

15. Košek.

Košek je plaval po žuboreči gladini veselega potoka, srečno se ogibal kamnov in vrtincev, zibal se lahno, kakor drobna ladjica in se spuščal skozi ozke skalnate soteske na široko strugo nezamudno hitečih gorskih valov. Z brega so se sklanjale nad njim vrbove veje in ga pozdravljale, kakor da so ga že davno pričakovale z gorskih vrhov. Cvetlice so se pripogibale prav do deročih vod in namakale svoje cvetne glavice. Listi so padali z dreves in se vsipali nad košek, pokrivali ga s svojim svežim zelenjem, drugi pa so popadali v vodo in plavali za njim. Ptice so posedale na bregu in žgolele pesem popotnico, da je odmevalo daleč na okrog, kakor da bi s svojo pesmijo oznanjale svetu to nenavadno vožnjo. Premnoge iz njih so spremljale košek od veje do veje,

spreletavale se z brega na breg in se čudile lepemu detetu, ki je spalo v svoji plavajoči zibelki tako mirno in blaženo kakor v varnem zavetju materinega naročja. Druge zopet se v svoji radovednosti niso mogle vzdržati na drevesih, ampak so se spuščale prav nad košek, obletavale ga z glasno pesmijo in se celo vsedale na rob koška, da so gledale detetu v obraz in se prepričale, ali je res živo dete, ki se vozi v tej pleteni ladjici. Njih število je rastlo bolj in bolj, tako da jih je kar mrgolelo nad vodo, posedle so se košku na rob in, ker ni bilo mesta za vse, so se prepirale z živim čivkanjem, dokazujoč druga drugi, da ni treba, da bi bile vse na istem mestu. Lastavica, ki je letela detetu nad glavo, pa je dokazovala vsem, da se ne spodobi tako kričati okoli spečega deteta, ko so vendar vsem dane peruti, da lahko lete s koškom, kamor ga zanese pot. Ob potoku pa sta hitela srnjačka, vsak na eni strani in sta neprestano gledala, kako se pomika košek z valovi naprej. Kadar je priplavala košarica na nevarno mesto sredi skal, sta pazno obstala in kakor bi nemirno motrila valove, pripravljena vsak trenutek, skočiti vanje, da rešita otroka nesreče. Ko pa sta videla, da je košek srečno preplaval čez deroči strmec, sta veselo poskočila in brzela naprej. Tu in tam so skale tako tesno pokrivalo breg, da so jima zastavljale pot in da nista mogla tik ob vodi naprej. Takrat sta pohitela po ovinkih skozi gozd, obšla strmo sotesko in se o prvi priliki zopet približala bregu, čakajoč, da dospe košek z detetom.

Taka je bila pot Angelinova z gorskih višav v dolino.

In zgodba pripoveduje, da je nad koškom v višavi plavala bela golobica, duša njegove matere, ki je tedaj zapustila telo, da je mogla spremljati svoje ljubljeno dete na njegovi nevarni poti v novo življenje.

Potok se je širil bolj in bolj, skale so izginjale, tok se je miril — pot se je bližala tihi zeleni dolini. Koncem doline je stal mlin in pred mlinom jez, kjer se je ustavljalo vse, kar je prinesla voda s seboj z gor. Tiho in veličastno je zaplaval košek, ko je potok prešel v svojo mirno dolinsko strugo. Mirno so ga nesli valovi... Takrat je prišel od mlina stari mlinar in opazil s cvetjem in zelenjem ovenčani košek in jato veselih lastavic okoli njega. Mislil je, da se je kje ob bregu utrgal rožni grm in priplaval v vsej svoji gozdni bujnosti v dolino. Zato se ni mnogo menil za plavajočo stvar: kajti voda z gor je prinesla že marsikaj s seboj. Sedel je na zavoro ob jezu in gledal, ali dobro drži; bližala se je jesen, ko planejo hudourniki iz gorskih višav in napolnijo gorski potok, da s povodnijo preplavi vsó dolino. Toda njegov pes je

zasledil nekaj nenavadnega: dva srnjačka sta stala ob robu gozda in si nista upala naprej. Čutila sta, da bi ju v bližini ljudi utegnila zadeti nesreča in da so nevarni psi, varuhi človeških bivališč, njih protivniki. Zato sta obstala pri zadnjih drevesih in s solznimi očmi gledala na košek, ki se je ustavil sredi vode in ni mogel naprej. Njiju tenke nožice so se tresle od strahu. Toda v tem je zalajal pes in morala sta pobegniti. Bežala sta po strminah na vzgor, čez skale in višine in sta si oddahnila šele, ko sta stopila na visok vrh, od koder se je videlo v dolino. Tam sta videla, kako je stari mlinar čakal ob bregu, kako se je košek pozibaval vse bliže k bregu; mlinarjev pes se je mahaje z repom vrgel v valove in plaval h košku; srnjačka sta trepetala pri tem prizoru. Toda pes je prijel z gobcem košek za rob in je plaval z njim k bregu; in srnjačka sta videla, kako je pes s košarico srečno prijadril na breg, kako so se zdajci od vseh strani vdrli ljudje iz hiš, moški, ženske in otroci; kako je stari mlinar začudeno posegel z roko in dvignil košek iz potoka. In vsa množica ljudi se je sklonila nad njim, moški so dvigali roke, ženske si brisale solze, otroci pa so zagnali vrišč, da nikoli tega. Slavnostno so odnesli košek v mlin in oba srnjačka, ko sta to videla, sta radostno odbrzela čez drn in strn.

16. Oče Evstahij.

Tisti čas je prispel starec menih v gorsko samoto: pot je bila zanj težka in utrudljiva; zato je hodil počasi skoraj ves dan in se je bližal vršičku nad potokom šele, ko je zahajalo solnce. Čudno se mu je zdelo, da ne vidi mladih srnjačkov, ki sta navadno stala na straži ob potoku in ga prvič tako lepo spremila v skalno zavetišče. Zaključevala mu je v srcu težka misel, ki mu je očitala, da ni izpolnil svoje besede, kakor je bil obljubil, zakaj hudobna roka grofa Gorata mu je to onemogočila. Pospešil je skrbno svoje korake in ko je prestopil ogrado, je pozdravil z jasnim glasom:

«Mir božji!»

Toda od nikoder ni bilo odgovora. S strahom se je ozrl po zapuščeni votlini, vse je bilo tiho in prazno, niti srne ni bilo ob vhodu, kjer je ležala dan za dnem kot zvesta prijateljica; le nekaj rož je ležalo po tleh in so bile že ovenele. Poznalo se je, da gre jesen čez deželo, kajti ves prostor v ograji je bil nastlan z velim listjem. Menih je sedel na kamn pred votlino, kjer je tako rada posedala Juta. Naslonil je glavo na roke in obšla ga je težka žalost. Tu se je nekaj zganilo v grmovju ob potoku, listje je zašumelo in izza vej se je pokazala otožna glava stare srne. Menih je vstal in ji šel naproti, kajti videl je, da je slabotna in

onemogla. Zvesta žival mu je pritisnila glavo k roki, obrnila se je in ga vedla s seboj na breg ob potoku. Trepetaje in s težkimi koraki ji je menih sledil in ko je razgrnil veje, je zagledal na bregu mrtvo Juto.

«Prepozno, prepozno!», je vzkliknil in solze so ga zalile.

Juta je ležala, kakor je padla v svojem smrtnem vzdihu, ko je pošiljala svojemu otroku zadnji pozdrav na pot. Solnce je popolnoma obelilo njeno mrtvo lice, na ustnicah se je še poznal zadnji sled bolesi in trpljenja, njeni zlati lasje so bili razsuti po tleh in žolto jesensko listje je pokrivalo njeno telo. Bila je kakor živa v vsej svoji krasoti, kakor lepa slika, kakor sen, ki se nenadoma pojavi utrujenim popotnikovim očem. Roke je imela razprostrate, kakor so ji padle v smrtni onemoglosti, in zdelo se je, ko da čaka s svojim objemom, da se vrnejo k nji oni, ki jih je ljubila... Svečana tihota je vladala naokrog. Veje so se skoraj brezglasno pripogibale nad njo, kakor da čutijo smrt pod seboj: ptiči so peli nekje daleč in, če je kateri priletel v bližino, je zažgolet žalostno in odletel spet na daljno drevo. Edini potok je šumel mimo mirno in enakomerno, kakor da ne ve o ničemer...

Srna se je bližala k mrtvemu truplu in legla poleg njega; tako je preležala vse dni in noči od onega časa, ko se je zgodilo tisto, česar ni mogla razumeti. Menih je stopil k Juti in pokleknil: «Mrtva, mrtva!» je vzdihnil tiho in pred njim se je takoj pojavilo strašno vprašanje: «Kje je otrok?»

Sklonil se je nad mrtvim bledim obrazom, kakor da bi hotel tam najti odgovora na svoje vprašanje. Toda Juta je ležala nepremično in ko je posegel po njeni roki, je čutil, da je kraljevala smrt že nekaj dni v tem gorskem zatišju. Sklenil je roke in molil za dušo nesrečne mlade matere. «O, Bog,» je rekel, «ti, ki si videl trpljenje in zadnje trenutke te nesrečne žene mučenice, ti, ki si velik v svojem usmiljenju, si sprejel njeno dušo v raj.»

Solnce je zahajalo in se z zadnjimi žarki utrinjalo na gorskih vrhovih. Menih je vstal, poiskal leseno orodje, ki ga je rabil kralj Rišar, ko je napravljaj ograjo okoli votline. Pričel je kopati grob. Srna je zdaj pa zdaj dvignila glavo in pazno motrila starca pri njegovem delu. Celo ptiči, ki so od daleč slišali udarce kot znamenje življenja, so se zopet približali, posedli po vejah in obletavali meniha. Listi z dreves so se vsipali na sivolaso glavo menihowo in padali na sveže izkopano zemljo.

Ko je ugašal dan, je bil grob izkopan. Čez gozde je padal mrak in na zapadu se je dvigal mesec izza gor. Prve zvezde so posijale na nebo. Menih je dvignil mrtvo truplo in ga položil v

grob. Srna se je dvignila in se priplazila k grobu. Menih je pokleknil, izmolil je molitve za umrle in pokril vse telo z rumenim listjem in z zadnjim cvetjem, ki ga je našel okoli votline. S solzami v očeh je s slabotnimi rokami zasipal grob. Dvoje svežih vej je v znamenju križa položil nanj. Srna je legla na grob, stegnila je glavo in zaspala kakor mrtva.

Starec je odšel v votlino, pokleknil k steni in molil dolgo v noč: za Juto, za kralja Rišarja in za njuno dete. Tiha jesenska noč je krila gozde na okrog, kakor da hoče s svojo temoto pokriti za vselej veliko skrivnost, ki jo je čuvala v sebi. Drugo jutro se je menih poslovil od preprostega groba in tihega gorskega selišča ter se podal v dolino, da bi se tam okrepčal, ker sta ga oslabilila težka hoja in naporno delo.

Ko je prišel v vas, so ga ljudje z veseljem pozdravili, kajti oče Evstahij je bil znan v vseh vaseh pod gorami in vsi so ga ljubili, ker je prihajal k njim vedno z božjim blagoslovom na ustih. In pripovedovali so mu o skrivnostnem čudežu, ki se je zgodil te dni pod gorami, ko je voda z vrhov prinesla živo dete v košku; vsi so povpraševali, odkod bi bilo to dete, ko ni nikogar, ki bi prebival tam gori v tisti gozdni samoti. Oče Evstahij pa jim je rekel:

«Velik je Bog in čudna so njegova pota. Mogoče je nesrečna mati izročila dete gorskemu potoku, da ga reši smrti. Kdo bi dounel dejanja in nehanja Gospodova?»

In je odšel iz vasi proti mlinu ter že od daleč zagledal starega mlinarja, ki mu je prihajal naproti. Kajti mlinar je bil v težkih skrbih, kaj naj stori z otrokom, ker ni vedel, ali je krščen ali ne, in se je bal, da ne bi zadela nesreča njegove hiše. Zato je povedal očetu Evstahiju vse, kakor se je zgodilo. Oče Evstahij je odšel v hišo in našel na postelji dete, ki je mirno gledalo neznane ljudi okoli sebe. Sklonil se je nad njim ter ga prekrižal z znamenjem križa. Mlinar pa mu je pokazal košek, ki je bil priplaval po vodi, in robec, ki je bilo dete vanj zavito. Oče Evstahij je pogledal robec in je spoznal na njem kraljevsko znamenje kralja Rišarja.

«Poiskal bom očeta tega otroka,» je rekel in spravil robec v svoj žep na prsih.

«Angelin je njegovo ime,» je rekla mlada mlinarica, «tako stoji napisano na deščici, ki je bila v košku.»

«Moj dom je brez otrok,» je rekel mlinar, «in radi bi otroka sprejeli za svojega.»

«Skrbite zanj, dokler ne pride čas, ko se razjasni njegova usoda,» je rekel oče Evstahij in s trepetajočimi ustnicami poljubil malega nebogljjenčka.

(Dalje prihodnjič.)

Dva bela zublja prožita se v ples zverženih kontur,
kot dvoje čaš zajemata zabrisanih obrisov bežni val,
kopneči sneg obrazov slutenih,
iz mraka v mrak plahneči čar oči.
Dva nerazcveta cveta v kraju senc.

Kam romate, roké!

Srce mi razgrebla skrivnost je brezkončnih bregov,
ob robu zaves
z ognjenim prstom zavabil je v svet mrakov
življenja svobodnega kres.

Vzcvetite, razpnite se, roke!
Kot meči hrepenenja razgrnite vse meje,
da v požarih večnih tajnosti se bo umelo,
da bo kakor zrno dišav zgorelo
pojoče srce!

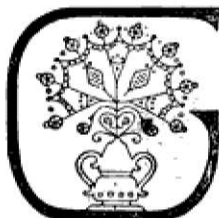
Ivan Lah:

⟨Nadaljevanje.⟩

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

17. Kralj Rišar v domovini.

 lasniki so bili odgnali kralja Rišarja s seboj, kakor jim je bilo ukazano. Gnali so ga po javni cesti od gradu do gradu ter priganjali konje z biči v urni tek. Daleč pred njimi je jezdil trobentač, ki je oznanjal ljudem prihod cesarskega jetnika. Ljudje so stali ob cesti in gledali izprevod, ki se je pomikal mimo. Vsi so strahoma izgovarjali ime kralja Rišarja, kajti mnogo so govorili o njem. Pot je vodila čez gore in doline in kadar je izprevod obstal, se je oziral kralj Rišar nazaj, kjer so za gorami izginili gozdi korotanski. Tako so jezdili naprej dan za dnem, dokler niso dospeli na grad Dürnstein ob Donavi, kjer so kralja Rišarja zaprli v globoko ječo, dokler se ne pobota s cesarjem. Po svetu pa je šla od tistih dob skrivnostna govorica, da je kralj Rišar srečno prebrodil viharo morje, da je zašel v gozde korotanske in padel v roke svojih nasprotnikov. Zato so šli pevci, ki so opevali njegovo slavo od gradu do gradu, po vseh deželah in prepevali pod zidovi nemških gradov, da bi izvedeli, v katerem gradu je zaprt kralj Rišar. Vedeli so, da bo junak

spoznal njih pesem in se bo oglasil. Dolgo so hodili pevci tako, prepevajoči pesmi o njem, preden se je iz zidov gradu dürnsteinskega nad Donavo oglasil obupen vzклик, ki je oznanjal pevcu, da živi za temi trdimi skalami kralj Rišar. In ko je vest o tem prišla v svet in je segla v starodavno zemljo anglikansko, se je vzdignila velika nejevolja proti cesarju in od vseh strani so se oglašali vitezi, ki so hoteli rešiti kralja Rišarja. Cesar pa se je zbal, da se ne bi zbrala cela vojska proti njemu, zato je izpustil kralja Rišarja na svobodo in ga s spremstvom poslal čez mejo svoje države. Tako se je kralj Rišar po dveh letih srečno vrnil v svoje kraljestvo in vladal slavno na svojem otoku, opevan od pevcev, obdan s častmi in oboževan od vitezov in vsega ljudstva. Toda težka žalost je ležala na obrazu junaškega kralja in nihče ni mogel razveseliti njegovega lica; zapiral se je v svoje dvorane in tiho premišljal o svoji dolgi poti; nobeden pa ni vedel, kaj je vzrok njegovi bolesi in molčečnosti. Vsi so mislili, da ga je potrla dolgo trpljenje, težka pot, vožnja čez morje, boji v sveti deželi, beg pred nasprotniki in dveletna ječa... Toda kralj Rišar se ni dal potolažiti. Domnevali so, da ga muči želja po maščevanju nad cesarjem in da tiho snuje načrte proti svojim nasprotnikom, toda kralj Rišar ni hotel iznova oditi na vojsko. Menili so, da ga boli, ker ni slišal svoje lastne slave, ki mu jo je pel svet za njegova dejanja; zato so mu poslali pevcev, ki so s petjem napolnili ves dvor: toda kralj Rišar ni hotel poslušati njihovih pesmi in ni izpremenil svojega obličja. Kajti njegove misli so uhajale nazaj v gozde korotanske, kjer je ostala Juta sama, zapuščena v svojem gorskem zavetju, s plodom ljubezni pod srcem, prepuščena sebi, Bogu in usmiljeni narodi...

Zato je hodil zamišljeno po svojih dvorinah, skrival se po vrtovih svojega dvorca in v nočeh dolgo klečal pred svetim razpelom, v katerega je dal vdlati utrgani cvet z groba jeruzalemskega. Zjutraj, ko je vstajalo solnce, je hodil na visoki stolp svojega gradu ter gledal proti jutranjemu nebu, pod katerim se je v daljavi skrivala zemlja korotanska. Razprostiral je roke in pošiljal pozdrave v skrito gorsko samoto, kjer se je rodil njegov sin, in izpraševal tihe yetrove, ali se je srečno otela deklica, ki je ostala sama v svoji najtežji uri, ko se ni mogel več vrniti k nji. Toda odgovora ni dobil od nikoder in od žalosti so mu osiveli lasje. Prihajali so pevci in vitezi iz daljnega sveta, pripovedovali o dalekih, tujih krajih, o junaških bojih in čudovitih dogodkih, toda o rojstvu in smrti v tihi korotanski samoti ni pripovedoval nobeden izmed njih. Kdo bi bil vedel o skriti korotanski bajki,

ki je izzvenela v šumu jesenskih lesov, ko je vso skrivnost sprejel vase molčeči grob in je čez gore zapadel sneg...

Tako je živel kralj Rišar svoje težke dni. V njegovem srcu je ležala žalostna pesem, ki ji ni našel besedi, in je ni mogel zapeti ne sebi ne svetu, kajti boleost mu je zadrževala glas v prsih.

18. Angelin.

Angelina pa je redil stari mlinar kot svojega lastnega otroka. Vsi so ga ljubili. Mlada mlinarica je skrbela zanj kakor rodna mati in mladi mlinar se je igral z njim vsak večer in ga nosil v svojem naročju. Žene, ki so hodile v mlin, so ga z radostjo ogledavale in ga nagovarjale z nežnimi imeni. In spletali so o njem čudovite, tajinstvene povesti; domnevali so, da je ōrel kje odnesel otroka in ga spustil v deroče valove gorskega potoka. Bog vedi, kje je njegov dom, kjer plaka za njim ljubeča mati. Zato so vsi z ljubeznijo gledali ubogega nebogljenčka in ga pomilovali zaradi njegove nesreče. Staremu mlinarju se je zdelo, da je prišel z otrokom v hišo božji blagoslov, zato se je bal trenutka, ko bi prišel k njim neznan tuj človek in zahteval otroka nazaj.

Ko je Angelin začel hoditi, je rad posedal na trati poleg mlina in gledal v vodo, ki se je peneč in iskreč se razlivala pred jezom. Šumenje valov, ki so grmeli z gorskih pečin, je vzbujalo v njem veliko radost in poslušal jih je zamišljeno, kakor da prisluškuje vabljivo skrivnostni pesmi. Ko je tako posedeval na zeleni travi, so ptiči okrog njega polnili drevesa in ga obletavali, ko da se hočejo igrati z njim; celo vrabci so pustili svoje strehe in se bližali otroku, skakljali okrog njega in ga razveseljevali s svojim bornim čivkanjem; beli golobi pa so spremljali dečka povsod, sledili mu na njegovi poti ter se mu spuščali na ramena in v naročje. Tako je rastel Angelin sredi preproste prirode ob mlinu, ob šumenju deročih vodâ in ob petju ptičev pevcev. Ljubil je rože, ki so rastle krog njega in opajal se je z njihovim vonjem.

Stari mlinar je sedel ob jezu in pazil, da se ne zgodi nesreča, ako bi šumeče vode otroka privabile k sebi. Ob takih prilikah je prišel Angelin k njemu, naslonil se mu v naročje in ga začel izpraševati z razumnimi bešedami, da je bilo staremu mlinarju težko odgovarjati.

«Odkod prihajajo te vode, ki se zlivajo ob mlinu?» je vprašal Angelin.

«Z gor, môj mali,» je odgovoril mlinar.

«In kako pridejo na gore?»

«Pridejo iz zemlje in z neba.»

«A odkod pridejo v zemljo in na nebo?»

«Bog je naredil tako.»

«Pa zakaj tako šume?»

«Ker padejo valovi drug na drugega.»

«In kam gredo odtod, od mlina naprej?»

«Po svetu, daleč, daleč.»

«A kje je svet?»

«Tam za gorami.»

«In kako pridejo za gore?»

«Po dolinah.»

«In kaj je tam za gorami?»

«Doline, mesta, ceste, morje...»

Tako sta se pogovarjala stari mlinar in Angelin: in oči otrokove so gledale na vrhove gor, odkoder prihajajo šumljajoče vode, na nebo, odkoder padajo na zemljo, «ker je Bog tako naredil», in po dolini preko gora, kjer leži za njimi svet in morje. In v mladi duši se je budil sen o teh neznanih svetovih, ki leže daleč naokrog in imajo v sebi toliko lepega.

«Ali bom tudi jaz velik?» je vprašal Angelin, ko je videl, da stari mlinar mnogo ve.

«Tudi ti dorasteš.»

«Takrat pojdem na goro, kjer izvirajo vode in ob vodi pojdem naprej v svet in po cestah v mesta in na morje,» je govoril otrok.

«To je daleč,» je ugovarjal mlinar, «in lepše je tu doma.»

Toda Angelinu se je zdelo, da bi poletel kakor ptica preko gor in dolin, daleč pod oblake in v tuji svet. Zavidal je tem brzokrilkam, ko je videl, kako se nosijo po zraku z gore na goro.

«Ali bi ne mogel biti ptica?» je vprašal mlinarja.

«Tega ne moreš,» je odgovoril mlinar, ki se je čudil takemu vprašanju. «Pa zakaj bi bil rad ptica?»

«Joj, kako bi zletel z njimi pod nebo! In pod seboj bi gledal vse: mesta, gore, ljudi, vode...»

«Toda ptice ne govorijo in kadar zapade sneg pozimi, morajo spati v gozdu. Mnogo jih umrje od gladu in mraza.»

Angelin je preudaril te besede in rekel:

«A zakaj ptice pojejo?»

«Zakaj?» je vprašal mlinar, kakor da izprašuje samega sebe. «Bog jih je ustvaril tako...»

«Zakaj pa mi ne pojemo kakor ptice?» je vprašal Angelin.

«Oj, norček, saj pojemo mi še lepše pesmi!» se je zasmel stari dobričina, toda Angelin je čutil, da ni dobil odgovora na vprašanje.

«Še lepše pesmi,» je pomislil in se spomnil pesmi, ki jih je pela mlada mlinarica. Njemu pa se je zdelo, da ni lepše pesmi, nego šumenje valov v potoku in žgolenje ptic po zraku.

Ko je Angelin nekoliko dorastel, je jel ljubiti samoto in pogosto se je zgodilo, da ga je zanesla pot iz mlina preko zelenih trat in da je prišel v gozd, kjer so se kakor začarane kače vile veje dreves med grmovjem, bujnimi rastlinami in velo suhljadjjo, se košatila mogočna stoletna debela in je brez števila listov vse okrog pošumevalo pretajno pesem širokih lesov. Obsedel je tako sredi gozda in je kakor zamaknjen poslušal to pesem ves dan, dokler ga niso vsi preplašeni našli zvečer domači ljudje, ki so ga že povsod iskali. On pa se je čudil, da so bili preplašeni, kajti zdelo se mu je, da je presedel v gozdu samo nekaj trenutkov in da je poslušal prelepo pravljico, ki jo je šumel mogočni gozd s svojo pesmijo njegovemu mlademu, dovzetnemu duhu.

Ljubil je polje, ki se je razprostiralo po dolini in je polnilo ves kraj s svojimi pisanimi barvami. Gledal je mlado zemljo spomladi, ko je ozelenela pod nežnimi solničnimi žarki, radoval se je nad prvimi cveti, ki so pognali iz brazd in se naslajal nad šumenjem žitnega klasja, ko se je zibalo po bogati njivi. Izgubljal se je med njivami in poslušal tihi šepet, ki je trepetal nad zrahljano zemljo in se razgubljal med razori. Tako so ga našli, ko so ga iskali zvečer. In ko so ga izpraševali, kaj je videl, je sedel molče med njimi in ni mogel razodeti svoje sreče. Stari mlinar je zmajeval z glavo in premišljal, kaj bo iz tega otroka. A dečko je gledal s svojimi jasnimi, zasanjanimi očmi in rekel samó, da je poslušal pesem.

19. Samostan.

Ko je bilo fantu šest let, je prišel oče Evstahij k mlinarju in mu rekel:

«Deček je lepo vzrastel in je treba poskrbeti za njegovo vzgojo. Bog ga je določil za višje stvari. Vzel ga bom s seboj, da se med brati menihi v samostanu posveti božjim naukom.»

S sklonjeno glavo je poslušal stari mlinar te besede ter prihvtil brez ugovora. Kaj bi bil mogel ugovarjati, ko otrok ni bil njegov in oče Evstahij je mogel poskrbeti njegovemu rejencu lepše življenje, nego bi ga imel, ako bi postal mlinar. Poklical je Angelina, ki je sedel zunaj na trati, zasanjan v beli dan nad

gorami, kjer so počasi plavali preko neba lahni oblaki. Angelin je pozdravil očeta Evstahija in boječe stopil k njemu, kajti bal se ga je zelo, kakor vseh ljudi, in mu je nezaupno gledal v njegov stari, čestitljivi obraz.

«Z menoj pojdeš, Angelin,» je rekel oče Evstahij, «v samostanu sem ti pripravil prostor, da boš hodil v šolo, pel na koru čast božjo in se pripravljaj za sveti poklic...»

Angelina so oblile solze, kajti zdelo se mu je, da ga hoče oče Evstahij odpeljati v tuji svet med zidove, kjer ne bo ne gozdov, ne trat, ne šumečega jeza ob potoku. Tudi mlada mlinarica, ki je prihitela v sobo, se je razžalostila in je osuplo vzkliknila, ko je slišala, da hoče oče Evstahij odpeljati dečka s seboj. Toda stari mlinar je sklenil roke in rekel:

«Kakor je božja volja. Ni nam dano, da razumemo vse, kar se na svetu godi. Greh bi bilo vmešavati se v sklepe božje: nimamo pravice, motiti srečo otroku, ki ne vemo, čigav je. Angelin ga je pogledal pri teh besedah in se privil k mladi mlinarici, ki jo je ljubil kot svojo mater. Medtem pa je vstopil mladi mlinar in ko je čul novico, je rekel:

«Dobro je tako. Angelin bo postal menih in velik mož.»

To je Angelinu ugajalo. Stekel je k očetu Evstahiju, ki se je bil medtem utrujen vsedel k mizi, in dejal z drhtečim glasom:

«Z vami pojdem, oče Evstahij, samo ako tudi pri vas pojejo ptice kakor tukaj.»

«Oh, še lepše, dragi moj!» je smehljaje rekel oče Evstahij. «Okoli in okoli samostana je vrt, v vrtu pa polno najzajdljih cvetlic; potok šumi ob zidovju in ptice prepevajo po drevju. Vse je, kakor tukaj, še lepše pa je v cerkvi, kjer se poje božja čast: tam boš videl oltarje z božjo glorio, slišal povesti o svetnikih in postal boš služabnik Bogu, ki te bo sprejel v svojo službo.»

Staremu mlinarju so se orosile oči. Vsem je bilo tesno in tegobno pri srcu, kajti ljubili so tujega otroka kakor svojega in neradi so se ločili od njega. Ko se je oče Evstahij pokrepčal, je vzel Angelina za roko in ga odpeljal s seboj. Mlinarica je prezkrižala Angelina in vzkliknila:

«Bog bodi s teboj, otrok moj!»

Angelin pa je odšel z očetom Evstahijem po poljski poti in se oziral nazaj na mlin, na jez, na potok, na polje in gozde. Čudno težko mu je bilo, toda njegova mlada duša je že sanjala o velikem samostanu, o lepem vrtu in o oltarju v cerkvi, kjer se poje božja čast. Videl je, kako so stali na pragu stari mlinar, mlinarica in

mladi mlinar in gledali za njim z žalostnimi očmi. On pa je stopal poleg očeta Evstahija in se lovil za njegovo roko. Še enkrat se je ozrl, noga mu je zastala — potem pa je pot zavila skozi gozd in dolina z mlinom in jezom, s poljem in potokom je izginila izpred njegovih oči.

Pot je vodila skozi goste gozde in planjave, po strmih klancih in pečinah vedno nazgor, bolj in bolj so se kazale daljne gore in svet je postajal bolj in bolj tuj.

«To je oni svet, o katerem je pravil stari oče mlinar,» je pomislil Angelin, ko se je oziral po tuji okolici. In se mu je zdelo prav, da je odšel, da bo videl tujino in vse, kar leži za temi gozdovi in gorami. In ptice so prepevale na vejah povsod in Angelinu je bilo, ko da ga spremljajo prav od mlina, da potujejo z njim v neznane kraje. Zdelo se mu je, da ga poznajo, da ga kličejo po imenu in ga izprašujejo, kam gre. On pa jim je na tihem odgovarjal in jih vabil s seboj. In res so šle. Od veje do veje so letale, nekatere so ga celo prehitevale in čakale ob poti, da jih je dohitel. Oče Evstahij pa je bil vso pot zatopljen v tiho molitev.

Ko je solnce že zatonilo in so se ptice ob potu utrudile in začele zaostajati, kakor da obupujejo nad dolgo potjo, ki se je zdelo, da ji ne bo konca, se je pokazala obema popotnikoma široka bela cesta, za cesto zelen grič in vrh njega ogromno zidovje, napol zarastlo z drevjem in zelenjem.

«Evo ti, naš samostan,» je rekel oče Evstahij in Angelin je obstal pri tem pogledu z začudenimi očmi. Take krasote še ni videl, še sanjal ni o nji.

Krenila sta z očetom Evstahijem po kamniti stezi navzgor in sta se počasi bližala samostanskemu obzidju. Angelin je gledal visoko zidovje, ki se je vzpenjalo nad trdimi skalami ter nosilo nad seboj veliko poslopje, iz katerega je molel visok zvonik, kakor da sega do oblakov.

Zdajci je zazvonil zvonček iz visokega stolpa, oče Evstahij je obstal in molil polglasno molitev; tudi Angelin je sklenil roke in s toplim čustvom zahvalil Boga, da ga je pripeljal v te svete kraje. Po dolini je padal mrak in zagrinjal váse vse daljne gore in vse široke gozde.

Oče Evstahij je prijel Angelina za roko in stopal z njim po skalnatih stopnicah do velikih vrat, ki so zapirala obzidje. Po zvonil je in vrata so se odprla. Molčec menih je stal pri vratih in se s svetim pozdravom naklonil očetu Evstahiju. Angelin je

✕

Rad. Peterlin - Petruška: Zgodnji obisk.

✕

stopil poln svetega strahu preko praga: zagledal je velik dvor in na dvoru so se izprehajali menihi v svojih resnih haljah. Oče Evstahij je stopil k njim ter se nekaj pomenkoval z njimi v nerazumljivem jeziku. Vsi so gledali Angelina. V tem je prišlo nekaj dečkov, ki so obdali Angelina in ga izpraševali, kako mu je ime. Angelin je bil utrujen; odvedli so ga v veliko dvorano, kjer so postavili pred njega skledico z jedjo; Angelin je jedel in gledal velike slike, ki so visele po stenah. Njegove oči so bile tako utrujene vse te doslej nepoznane lepote in tega novega tujega sveta, da so se naposled izgubile v lepih daljnih sanjah, ki jih oko ni videlo, uho ni slišalo: mlad menih ga je „odnesel“ s stola v tiho sobico, kjer ga je položil v mehko posteljo. Tam je sanjal naprej vso dolgo noč o mlinu in jezu, o pticah in gozdu, o dolgi poti in visokem samostanu. Slišal je zvonjenje zvonov, ubrano molitev glasov, bučanje orgelj in slavnostno pesem na čast Bogu. Videl je rajski vrt, poln najlepših dreves, in nebeške ptice so prepevale na njih nezaslišane pesmi, po gredicah naokoli pa so cvetele rože opojno dehteče, kakršnih ne pozna pozemeljski log. Nad vsem tem pa doni ubrani, čuda lepi spev nebeščanov. Tako je sanjal Angelin v tej prvi noči v samostanu.

(Dalje prihodnjič.)

Rad. Peterlin-Petruška:

Zgodnji obisk.

Vzšlo že solnce je nad daljnimi gorami,
v njega žarkih rosa biserno blišči,
že nad svežimi, dehtečimi poljami
spev škrjančkov k nebu hrepeni.

Kot kadilo vernih, kot molitev blaga
dviga dim se, šum nad mestom pod gorô;
ona pa še spi, nevzdramno spi predraga
in krog nje je vse temnô, mrtvô...

greg

Tisoči ležijo tukaj zbrani v vrsti,
vendar vsak tako je čisto zase sam...
In s solzô v očeh, z drhtečimi ji prsti
okrog rož na grobu prst rahljam. —

x

Ivan Lah: Angelin Hidar.

x

Kristijan (potegne Cyrana za plašč):

Zakaj pa?

Cyrano: Kristijan, mir!

Roksana (se skloni čez ograjo): Kaj ste zašepetali?

Cyrano: Za drznost sebi dal sem opomin:

Tiho, Kristijan!... (Teorbe zasvirajo.)

Le hip!... Nekdo prihaja!

(Roksana zapre okno. Cyrano posluša teorbe, katerih ena poje razposajeno, druga žalostno arijo.)

Mehko? Rezko?... Ta arija izdaja...

Bo žena? Mož?... A, glej no, kapucin!

(Nastopi kapucin s svetiljko v roki, hodi od hiše do hiše in ogleduje vrata.)

(Konec prih.)

Ivan Lah:

⟨Nadaljevanje.⟩

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

20. Vzgoja.

Ko se je Angelin drugo jutro prebudil, je začudeno gledal po belih stenah okoli sebe in na zamreženo okno, skozi katero so padali zlati solnčni prameni in razsvetljevali veliko podobo svete Magdalene, ki je klečala pred temno votlino ter pritiskala mrtvaško glavo na svoje ustnice. Ves začuden je gledal Angelin sliko, kajti še nikoli je ni videl in nikoli ni slišal o nji. Občudoval je dolge zlate lase spokorne svetnice in ni mogel razumeti, zakaj poljublja mrtvaško glavo s tako ljubeznijo. Ogledal se je okoli sebe in se začel spominjati svoje včerajšnje poti od mlina do samostana. Zdajci pa je vstopil pater Evstahij in se približal njegovi postelji. Prekrižal je dečka na čelu in rekel: »Danes smo te pustili dolgo spati, da se odpočiješ; poslej boš vstajal ob treh zjutraj in boš hodil na kor, kjer molijo bratje skupno jutranjice. Sedaj pa pojdi z menoj, da greva k opatu, ki te bo sprejel v naš samostan.«

Angelin je pokleknil na postelji in se je ozrl proti oknu, kakor da bi hotel videti jutranje vzhajajoče solnce. Otec Evstahij pa ga je prijel za roko in mu dejal:

»Pri nas moraš biti poslušen na besedo in pokoren vsem, ki so višji od tebe; kajti tvoja služba je namenjena Bogu.«

V Angelinu se je vzbudila sveta misel in je pobožno sklenil roke, kajti hotel je služiti Bogu, mogočnemu stvarniku, in z

radostjo je objel patra Evstahija, ki je stal pred njim. V njegovih očeh so zaigrale solze in sam ni vedel, zakaj mu je postalo otožno pri srcu.

«Nič se ne boj, dragi moj,» je rekel oče Evstahij, «roka Gospodova te je pripeljala v ta kraj, da posvetiš svojo dušo Gospodu.»

Angelin je prijel patra za roko in tako sta šla po dolgih hodnikih mimo ozkih celic na širok prehod, kjer so se križale stopnice: tu je bilo svetlo in lepo in najraznovrstnejše svete podobe so visele po stenah. Oče Evstahij je odprl široke duri in vstopila sta v veliko sobo, kjer so stale ob strani knjige po policah. Angelin se je boječe oziral okoli, medtem pa so se odprla stranska vrata in vstopil je visok menih s sklonjeno glavo; dolga siva brada mu je obkrožala lice. Oče Evstahij se je priklonil pred njim in Angelin je od strahu zatrepetal. Nato je prišel v sobo siv starček slabotne postave in smehljajočega obraza. Oče Evstahij se je zopet priklonil in Angelin je takoj spoznal, da je to opat.

Opat je pozdravil patra Evstahija v tujem jeziku, potem se je približal Angelinu in mu položil belo, tresočo se roko na glavo. Izgovoril je nekaj besedi, ki jih Angelin ni razumel, a je dobro čutil, da govori o njem. Visoki menih s sivo brado je ves čas stal pri mizi in gledal dečka z resnimi očmi, tako da je Angelina postalo strah. Pater Evstahij pa je pripovedoval opatu dolgo povest in opat se je smehljajal s prijaznim starim obrazom. Nazadnje je visoki menih odprl knjigo in vanjo zapisal: Angelin Hidar. Opat je pobožal Angelina po licu ter mu govoril lepe besede, ki jih Angelin ni razumel. Oče Evstahij pa je rekel:

«Gospod opat te je sprejel v naš samostan, da boš zvesto služil Bogu. Tvoje ime je sedaj: Angelin Hidar, ker te je voda prinesla.»

Angelin se je radovedno ozrl v patra Evstahija, kajti ni si mogel misliti, odkod ga je voda prinesla. Še nikoli ni premišljal o tem, odkod in kako je prišel na svet. Spomnil se je na vodo ob mlinu, ki je prinašala v dolino razne stvari z gor in postalo mu je jasno, da je najbrž tako prinesla tudi vse druge ljudi, ki žive v dolini. Toda preden je mogel pomisliti, kako je vse to, je oče Evstahij poljubil opatu roko in rekel: «Zahvali se gospodu opatu za veliko milost, da te je sprejel med naše brate.»

Angelin se je priklonil in vdano odšel z očetom Evstahijem na hodnik. Odšla sta po hodniku naprej in obstala pod visokim obokom.

«Tu je cerkev,» je rekel oče Evstahij in odprl težka, okovana vrata. Vstopila sta na kor in Angelinu se je zažarelo pred očmi. Jutranje solnce je vlivalo svoje žarke skozi visoka zamrežena okna in v svetli zarji se je bliščal koncem cerkve veliki glavni oltar v polnem sijaju nebeške gloriije. Oltar je bil kakor iz čistega zlata, sredi angelov je sedel Bog na zlatem prestolu in pod njim so stali svetniki, obdani od zlate luči. Okoli oltarja so bile klopi in menihi so klečali v njih. Pater Evstahij je pokleknil in Angelin z njim.

«Tu bo tvoj dom, v cerkvi Gospodovi, tu boš opravljal njegovo službo,» je rekel in pobožno sklenil roke. Angelin je začutil v sebi tiho srečo in solze so mu orosile oči.

V tem so zadonele orgle na koru in pod visokimi oboki se je razlegala veličastna pesem, ki je ni slišal Angelin še nikoli. Menihi so prepevali psalme. Oče Evstahij je šepetal pobožno molitev in Angelin je v srcu hvalil Boga, da ga je pripeljal v ta svoj nebeški raj.

Dolgo sta klečala tako, ko so že orgle utihnile in so po cerkvi odmevali zadnji glasovi pobožne meniške pesmi. Oče Evstahij je prijel Angelina za roko in ga odpeljal s seboj. Odšla sta po hodniku naprej in po stopnicah navzdol ter stopila v širok prostor, kjer se je čulo zamolklo mrmranje človeških glasov.

«Tu je šola,» je rekel oče Evstahij, «učil se boš čitati in pisati knjige v latinskem jeziku, ki je v njem pisano sveto pismo.»

Odprl je velika vrata in vstopila sta v prostorno sobo, kjer so sedeli v klopih mladi učenci v preprostih kutah, pred njimi pa je stal mlad menih s strogim, resnim obrazom. Učenci so imeli knjige pred seboj in so se radovedno ozrli, ko je vstopil pater Evstahij z Angelinom. Pater Evstahij je pozdravil meniha s tujimi besedami, menih je prijel Angelina za roko in ga je vprašal po imenu. Angelin je molčal.

»Angelin Hidar,» je odgovoril oče Evstahij namesto njega in je pridal par opomb v nerazumljivem jeziku. Menih je posadil Angelina v klop, oče Evstahij pa se je poslovil in odšel.

Tako je ostal Angelin v samostanu. Spal je skupaj z dečki, ki so služili pri službi božji. Zjutraj je vstajal zgodaj in je na koru prepeval s pevci, dopoldne je sedel v šoli, kjer je menih učil učence latinskega jezika, opoldne je stregel menihom pri mizi, popoldne se je zopet učil v šoli in prepeval zvečer s pevci na koru svete pesmi; po večerji pa je molil z menihi dolge molitve, dokler se niso razšli molče in zamišljeno v svoje spalnice.

Oče Evstahij je takoj drugi dan odšel. Tedaj je Angelin začutil, da je med samimi tujimi ljudmi. Ponoči, ko so spali učenci okoli njega, je plaho dvigal glavo in gledal skozi okno na vrt, kjer so se košatila visoka drevesa in so spale ptice na njih vejah. Mislil je na ono tiho dolino ob mlinu, na trate in gozde, kjer je presanjal svoje detinstvo sredi čudnih nerazumljivih pesmi. Stožilo se mu je po domu, po mlinarju, po jezu in solze so se mu vlivale po licih. Toda spomnil se je, da je njegova služba namenjena Bogu, in je s spokorno molitvijo prosil odpuščanja za svojo nehvaležnost. Zjutraj, ko se je vračal od jutranjic, je postajal ob visoki lini, odkoder se je videlo daleč na okoli po gorah korotanskih: svetile so se vse sveže in zelene in pozdravljale iz daljave visoko samostansko zidovje. Zvečer je postajal na samostanskem vrtu, kjer so posedali menihi v pobožni molitvi ali v tihem, resnem pomenku. Tam na koncu vrta so bila vrata, ki so vodila na prostrano polje. Postajal je tam in gledal v dolino pod samostanom, kjer je šumela tiha reka skozi goščave in so se videle ob nji koče in mlini. Iz doline so prihajali ptiči ter sedali na drevesa okoli samostana in gostoleli svoje večerne pesmi. Poslušal jih je kakor pozdrav iz mlina ob jezu in jih blagroval za njih svoboden polet. Tako je preživel Angelin svoja mlada leta sredi samostanskega zidovja.

21. Svet.

Kadar se je vrnil v samostan oče Evstahij, je bil za Angelina slavnosten dan. Takrat je začutil, da ni sam na svetu. Kajti oče Evstahij je govoril z njim v jeziku, ki so ga govorili ljudje v mlinu, in Angelinu se je zdelo, da pojde nekoč on tako po svetu, kakor hodi oče Evstahij, in takrat bo prehodil vse one znane kraje v dolini in daleč na okrog. Ljubil je očeta Evstahija kakor vdan sin svojega roditelja in se je z njim pogovarjal o mlinarju, o dolini, o svetu in o vsem, kar je bilo njegovemu srcu blizu. Ko je oče Evstahij zopet odšel, se je lotevalo Angelina čudno hrepenenje, da bi zapustil samostan in pobegnil v svet, tja v dolino, čez gore po neznanih potih naprej do daljnega širokega morja. Takrat je vselej zlezl visoko v zvonik in od tam gledal gore in gozdove, ki so pokrivali svet okoli samostana. Čutil je, da bolj in bolj doraščajo njegove mladeniške sile; z lahkoto je čital latinske knjige in pesmi, govoril s tovariši v tem tujem jeziku in pri petju psalmov so vsi občudovali njegov zvonki, krepki glas. Toda ob večerih, kadar je postajal na samostanskem vrtu in gledal na visoko nebo, se je v njem budila druga lepša

pesem, ki ji ni našel ne napeva, ne besedi. Zdelo se mu je, da prihaja ta pesem odnekod iz daleka, da se je rodila v daljni prestolni deželi in jo nosi s seboj veter preko morja, preko gor in višav in odmeva nad dolinami skozi večerni mrak, vsa obkrožajoča samostan nalik skrivnostno šumečemu viharju. Takrat mu je postalo tesno v prsih, zaplalo mu je v srcu, začutil je strašno osamelost in poslušal je dolgo v noč, da bi razumel pretajne in presladke glasove te pesmi. Vzbudilo se je v njem neskončno hrepenenje, da bi odšel ven v svet in našel kraj, kjer je ta pesem doma. V takih nočeh ni mogel spati, slonel je ob malem okencu svoje celice in strmел v temno noč, ki je pokrivala zemljo z mrkimi zavesami. Pogosto ga je tako prebudil iz sanj jutranji zvon, ki je vabil menihe k molitvi. Odšel je na kor in težki zrak cerkvenega zidovja je padel z vso težo na njegovo dušo. Z ustnicami je izgovarjal tuje besede, v mislih pa je pel ono nepoznano, slasti polno pesem nebeških višav, ki mu je vso noč donela iz daljnega sveta. V takih trenutkih se mu je zdela cerkev tesna in temna. Zagledal se je v solnčne žarke, ki so se vsipali skozi okna in jim je sledil v mislih tja do samega solnca. Zgodilo se je včasih, da so se razgrnili zidovi krog njega, cerkev je izginila in zagledal je pred seboj vso mnogolično pisano pestrost sveta, ki mu ni bilo konca do skrajnih daljav; za gorami je šumelo morje, za morjem so bili otoki z novimi mesti in kraljestvi in nad vsem se je vzpenjalo zvezdno nebo, kjer je na prestolu iz samih oblakov sedel Bog kralj v svojem veličanstvu. In Angelinu se je zdelo, da bi stopil v ta svet, poln krasote in življenja, in bi zapel zahvalno himno Bogu, kralju na višavah. Zato se mu je videlo tako slabotno tisto bučanje orgel pod cerkvenimi oboki in pesem menihov se je izgubljala v podnožju oltarjev kakor nerazločno jecljanje...

Nekoč se je vrnil oče Evstahij zopet v samostan in ostal doma delj časa nego po navadi. Angelin si ni upal nikoli vprašati dobrega starca, zakaj pohaja on bolj zunaj med svetom nego drugi njegovi tovariši. Sedaj pa se mu je zdelo, da je prišel čas, ko bi mogel zvedeti to skrivnost; pri tem se mu je vzbudila misel, da bi mogel tudi on z očetom Evstahijem oditi v svet. Ko sta zvečer hodila po vrtu, je pokleknil Angelin na tla in je prijel za roko očeta Evstahija:

«Vzemite me s seboj, oče Evstahij, samo enkrat, da vidim svet, dolino, mlin ob jezu...»

«Pojdeš, sin moj, pojdeš,» je odgovoril oče Evstahij in mu je položil roko na glavo. «Jutri po jutranjicah odideva...»

Angelin mu je iz hvaležnosti poljubil roko.

«Pripravi se na pot in priporoči se Bogu.»

Angelin je odšel v cerkev in je zahvalil Boga za to milost. Klečal je dolgo na trdem kamnu, in ko je šepetal zahvalno molitev, so ga zanesle njegove misli daleč iz temnih prostorov v svet njegovih sanj — — —

Drugo jutro se je poslovil od bratov in je odšel poleg očeta Evstahija skozi vrata na polje; prvič po dolgem času je zopet stopal po poti med poljem in drevjem in zdelo se je, da ni nikjer več one steze, po kateri je hodil kot mlad deček v samostan. Molče sta stopala z očetom Evstahijem naprej, prehodila sta teman gozd in sta se vzpenjala po skalah navzgor po ozkem grebenu; tam sta dospela na grič, odkoder se je videlo nazaj na samostan in na vso okolico po dolini. Oče Evstahij je bil utrujen od pota in se je želel odpočiti. Angelin je sedel kraj njega in si ogledoval svet naokoli.

«Kam greva, oče Evstahij?» je vprašal v svetem strahu, ki ga je čutil v duši.

«K meni greva, sin moj, v moje domovje.»

Odšla sta naprej, pot je vodila vedno navzgor; bolj in bolj se je razkrival svet, da so se videli daljni nebotični snežniki. Angelin je postajal in gledal to veličastno krasoto, ki si jo je mogel prej komaj v sanjah predstavljati. V dolini je šumela reka, nad njo so se dvigali griči, večji in večji, in nad njimi gore: in tam za gorami, tam je svet večji in še obširnejši, tam so nove dežele in za njimi zeleno, nepregledno morje.

Solnce je vstajalo nad svetom in ga oblivalo s svojo svetlobo. Steza je vodila skozi gosto šumo naprej in drobni ptiči so začudeni obletavali samotna popotnika.

Dospela sta do šumečega potoka, ki se je spuščal po kamniti strugi navzdol. Ob njem je vodila steza, zasekana v skale in korenine. Oče Evstahij je počasi stopal, opiraje se ob drevesa, in Angelin mu je zamišljeno sledil. Šumenje potoka se mu je izpremenilo v znano pesem, kakor da jo je nekoč že slišal; obstajal je in prisluškoval in zdelo se mu je, da bi pokleknil k potoku in poljubil njegove neoskrunjeno čiste valove. Čuden nemir mu je polnil vso dušo.

Nazadnje se je drevje razgrnilo in obstala sta pred majhno kapelico.

22. Kapelica.

S počasnimi koraki je stopal oče Evstahij po zadnjih kamnitih stopnicah in ko je prišel na vrh, se je utrujen sesedel na skalnato

klop, ki je stala pred peščeno votlino. Poleg votline se je dvigala bela skala in v nji je bila izdolbena majhna globina, ki je bila zgoraj zavarovana z mahom, spodaj pa se je vzpenjal krog nje zelen bršljan. Po tleh je bila nasuta prst in iz nje so rastle preproste cvetlice, ki so se vzpenjale ob skali navzgor, da je bila videti kakor naraven oltar, ki ga je priroda okrasila s svojimi zelišči. V globini je stala podoba Matere Božje, ovenčana s cvetjem in rožami. Njen obraz je bil smehljajoč, njene roke so bile razprostrte, krona se ji je svetila na glavi in ob nogah so ji cvetele trnjolice. Čudno lepa je bila ta podoba v tej preprosti naravi, sredi cvetja in zelenja, kakor da je vzrasla sama iz sebe in da je niso ustvarile človeške roke. Njene oči so gledale polne ljubezni in življenja v jasni dan; bila je kakor živa, polna dobrote in milosti. Ob robu skale so se belile breze s svojim šepetajočim listjem in za njimi je žuborel gozdni potok. Po tleh so bile razstlane suhe in uvele cvetlice, pobožen dar onih, ki so v samotnih dneh obiskovali čudodelno podobo. Poleg skale je bil vzvišen kraj, podoben grobu, ob straneh ves z zelenjem porasel in z rožami na vrhu. Nad skalo so visele košate ježe, ki so s svojo dolgo travo delale streho nad kapelico. Ptiči so se spreletavali okoli dreves, posedali po vejah in žgoleli svojo pesem.

Angelin je obstal pred kapelico in se zagledal v čudodelno podobo božje Matere. Stal je dolgo tako kakor omamljen od nenadne prikazni, ki jo je zagledal pred seboj. Pokleknil je na trda tla in začel moliti, pobožno in iskreno. Zdelo se mu je, da je stopil v skrivnostno svetišče, lepše od samostanske cerkve, v visoki raj blaženosti in samote, kjer vsa priroda živi v srečni bližini nje, ki je postala gospa zemlje in kraljica sveta. Oče Evstahij je naslonil utrujeno glavo na roke in dolgo sta počivala tako po naporni poti, vsak v svojih mislih.

«Tu je moj dom,» je izpregovoril oče Evstahij, «tu je moje pribežališče in zavetišče. Ona je kraljica mojega domovja. Tu je moj raj, moja sreča. Vstani, Angelin, in jej z menoj!»

Oče Evstahij je vzel suh kruh iz svoje torbice in ga prelomil na dvoje.

«Glej, tam je bistra voda, ki nama bo ohladila žejo,» je rekel in mu podal lončeno skodelico. Angelin je vzel posodo in se bližal potoku. Oče Evstahij je pa vstal in vzkliknil:

«Poklekni, dečko, kajti kraj, kjer stojiš, je svet!»

Angelin se je spustil na kolena in ko se je sklonil nad potokom, se mu je zdelo, da ga je odnekod poklical znan glas. Ozrl

se je, toda nikogar ni bilo. Le oče Evstahij je sedel tam s sklenjenimi rokami in zaupno gledal v oltar Matere Božje.

«Zakaj si se ozrl, dečko?» je vprašal oče Evstahij, ko se je Angelin vrnil z vodo.

«Zdelo se mi je, da me je nekdo poklical,» je odgovoril Angelin.

«Da, to je skrivnost te vode,» je rekel oče Evstahij in si z obema rokama zakril obraz. Sedla sta na skalnato klop in požila trdi kruh. Angelin se je ozrl v votlino in videl, da je pripravljena za prenočišče.

«Tu je moje bivališče,» je rekel oče Evstahij.

Votlina je bila obrasla z gostim zelenjem, ki je prikrivalo vhod; znotraj je bilo nekaj slame po tleh in majhen stolček iz trdega lesa; na steni je visel križ, s suhim cvetjem ovenčan. Pod njim je ležala na trhlih vejah lutnja z napetimi strunami.

«Odkdaj stoji tukaj ta kapelica?» je izpraševal Angelin, «kdo jo je postavil, čemu?»

«To je dolga povest, dragi moj, v nji leži vsa skrivnost, ki je še ne moreš razumeti.»

«Ali jo bom zvedel kdaj?» je vprašal Angelin.

«Zvedel jo boš, ko pride čas,» je odgovoril oče Evstahij. «Prinesi mi lutnjo!»

Angelin je stopil v votlino in vzel v roko lutnjo s svetim spoštovanjem. Dotaknil se je strun s tresočimi se prsti in strune so zazvenele v sladkih, ubranih glasovih. Podal je lutnjo očetu Evstahiju; starec je prijel za strune in iz njih je zadonela čudno doneča vznesena pesem hvalnica kraljici kraljic. Angelin je gledal na tresoče se roke očeta Evstahija in videl, kako spretno ubirajo strune njegovi stari, okoreli prsti. Ptiči po drevju naokoli so umolknil, ko so zaslišali to pesem:

Marija, zarja jutranja...

Angelin še nikoli ni slišal pesmi v domačem jeziku, kakor so ga govorili ljudje okoli mlina. Skoraj sam je bil že pozabil ta jezik, zdel se mu je tuj in grd, kakor da v njem ni mogoče povedati lepih misli; menil je, da bi žalil Boga, če bi mu v njem prepeval hvalo. Sedaj pa mu je razkrila preprosta pesem vso krasoto tega neolikanega jezika, in zdelo se mu je, da bi na tem kraju ne mogel govoriti k Mariji z drugimi besedami; zakaj tu je bilo vse naravno in preprosto, in ko je začul ubrano pesem domačih glasov, mu je bilo, kakor da je prišel domov. Domov! A kam? Kje je njegov dom?

«Kje je moj dom?» je neposredno vprašal očeta Evstahija, ko je izzvenela pesem v jasni gozdni zrak.

«Kje je tvoj dom?» je počasi ponovil ves presenečen oče Evstahij, kakor da se je predramil iz dolgih sanj.

«Vsak človek ima svoj dom,» je rekel Angelin.

«Nas vseh dom je v nebesih,» je rekel oče Evstahij, «tam smo vsi doma in tja se vračamo.»

«Toda vsak človek ima svoje starše,» je rekel Angelin in solze so mu zalile oči.

«Tudi ti jih imaš, Angelin,» je rekel oče Evstahij.

«In kje so, govorite!» je vzkliknil Angelin prevzet od čudnega hrepenenja, da bi zvedel neznano skrivnost. Oče Evstahij ga je objel in dolgo molčal. (Dalje prihodnjič.)

A. Funtek:

Na jug.

Na jug gre vlak, skoz led in sneg,
na jug, kjer cvete dol in breg.

Iz vlaka deklica strmi
na plan s širokimi očmi.

Vročina pali ji obraz,
a vse telo ji stresa mraz.

In kašelj grabi jo dušech,
na ustnih sled ji pušča rdech...

Brez konca je snežena plan,
brez konca pot na južno stran:

kjer toli rož je miljenih,
da žarek vsak dehti od njih;

kjer sape tople vejejo,
telo in dušo grejejo...

O, morda gleda že sedaj
med snegom ta prelestni raj

in pije v dno bolečih pljuč
cvetični vonj in solnčno luč...

A zopet kašelj, suh, dušech,
na ustnih sled krvavordech.

Na prsi glava klone ji,
v solzah oko utone ji.

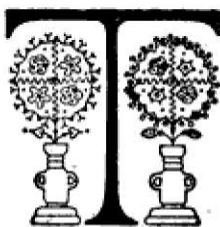
Ivan Lah:

(Nadaljevanje.)

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

23. Povest.

udi jaz sem bil nekdam mlad in sem živel v tem svetu tam daleč, ki se komaj vidi od tod,» je začel otec Evstahij, «bil sem plemenitega rodu, ki je vladal na gradu Oborskem. Slavna je bila takrat zemlja korotanska, iz daljnih dežel so prihajali vanjo vitezi, prepevaje po gradovih svoje pesmi. Na Ostravicah in na Brežah so se borili v slavnih bojih in jaz sam sem hotel postati vitez, njim enak. Takrat je nastal spor zaradi cesarja in po deželi so zavladali hudi boji. Tujci so prišli v deželo in gradovi so jim odprli svoja vrata. Oborožene čete so naskočile vse tiste, ki se niso hoteli podati. Takrat je živela na ostraviškem gradu krasna deklica Tuznelda. Vitezi so daleč naokoli opevali njeno krasoto. Med temi vitezi sem bil tudi jaz, najsrečnejši med njimi.» Tu je oče Evstahij za trenutek prenehal, kakor da zbira spomine iz starodavnosti. «Bil sem pevec, ki so ga poznali vsi korotanski in štajerski gradovi. Zato sem našel milost pred njimi očmi, ki je bila opevana od najslavnejših vitezov v deželi. Takrat se je pojavil na gradu Ostravicah grof Gorat. Bil je pristaš cesarjev in je s svojo četo premagal in razrušil Črngrad, ker je našel izdajalca, ki mu je odprl pot v grajsko obzidje. Grozno se je maščeval nad branilci: nekaj jih je pobil, druge je dal zapreti v podzemeljske ječe; hlapce je prisilil, da so mu postavili nov grad na razvalinah. Zvest si svoje moči in slave se je pojavil na Ostravicah in se laskal lepi Tuzneldi. V ošabnih besedah je žalil staro korotansko slavo. Na Ostravicah je takrat živel stric Samon, najmočnejši vseh korotanskih vitezov: bil je orjaškega telesa, z eno roko je dvignil ogromno skalo in pred njegovo močjo so trepetali domači in tuji vitezi. Ko se je nekoč grof Gorat bahal s svojimi junaštvii, se je zamračil stric Samon in ga je pozval na dvoboj. Vsi so upali, da bo dežela rešena nasilnega Gorata. Toda v dvoboju se je stricu Samonu izpodtaknil konj in Gorat mu je zasadil sulico v prsi, da je kakor mrtev na mestu obležal. Takrat je zatrepetalo srce uboge Tuznelde, kajti vedela je, da Gorat zahteva njeno roko. «Reši me, moj vitez,» je prosila, «reši me iz rok Goratovih.» Jaz pa je nisem mogel rešiti, kajti njen oče je bil Goratov prijatelj. Pobegnil sem v svet, da najdem pomoči. Šla je

takrat po deželi pravljica o svetem Gralu in njegovih vitezi. O, ko bi našel pot do njih, da pridejo in rešijo nedolžnost pred nasiljem! Prehodil sem mnogo dežel in sem se končno vrnil sam na Ostravice. Tuzneldo so medtem poročili z Goratom. Prisegel sem strašno maščevanje: hotel sem zbrati ljudi in naskočiti Goratov grad. Tu pa je prišla nenadna izprememba, prišlo je razsvetljenje! Nekoč sem v svojem obupu zašel v samostan, da najdem tolažbe v molitvi. Klečal sem v cerkvi, proseč Boga podpore v svojem boju zoper krivico. In zdajci se je zgodil čudež: zagledal sem pred seboj podobo Matere Božje, ki je iztezala k meni roke, vse njeno lice me je zvalo in klicalo k sebi, kakor da hodim po krivih potih. «Postani moj vitez na vekomaj!» je govorila podoba. In zagledal sem pred seboj njeno veliko kraljestvo in narod korotanski, ki jo časti v cerkvi Gospe Svete! Padel sem na kolena, pretresen v dno svoje duše. In hipoma sem se odločil: Postal sem menih ter sem šel med ljudstvo, delit srečo in blagoslov. Tuznelda je umrla v žalosti in nesreči; zapustila je tri otroke: Godvina, Valdemarja in Juto. Godvin je bil enak svojemu očetu, Valdemar in Juta pa sta bila dobra in blaga otroka po svoji materi. Rastli so na Črngradu in niso imeli prilike, da bi zvedeli to, kar se je zgodilo pred leti. V tistih burnih dneh pa se je naenkrat zgodilo nekaj nenavadnega: skozi deželo korotansko je bežal kralj Rišar Levjesrčni, ki se je sprl v sveti deželi s cesarjem na obzidju jeruzalemskega mesta. Blodna pot ga je zanesla v korotanske meje na Črngrad, kjer je živel pod tujim imenom kot vitez . . .» Tu je oče Evstahij zadržal besedo, kajti spomnil se je imena, ki je bilo slično Angelinovemu. Zamišljen v svojo povest je nadaljeval: «In zgodilo se je, da je hčerka Juta pobegnila z njim in je prišla v te gore. Kralja Rišarja so vjeli cesarjevi ljudje ter ga zaprli v trden grad — Juta pa je umrla v samoti in zapuščenosti. Tu je njen grob . . .»

Očetu Evstahiju so solze orosile oči. Stopil je k grobu, pokleknil in prijel za roko Angelina, ki je stal za njim.

«Tu je njen grob. Pokopal sem jo sam. Tu je votlina, kjer je prebivala in nad njenim grobom sem postavil oltar; kajti bila je mučenica.»

Oče Evstahij se je sklonil nad grob in jel šepetati tiho molitev. Težke solze so mu polzele iz oči. Angelina je premagala globoka boleost. Ves zatopljen v nenavadno povest, ki jo je bil slišal, je naenkrat zagledal svet drugačen, nego se mu je zdel poprej in sredi tega sveta se mu je zdel ta grob tako svet in čist.

«Poljubi ta grob, Angelin,» je rekel oče Evstahij s tresočim glasom, «kajti v njem leži tvoja mati.»

x

Ivan Lah: Angelin Hidar.

x

In Angelin je zatrepetal, kakor da je slišal glas iz višav, padel je na grob in ga objemal s svojimi mladimi rokami, poljubljal njega cvetje in listje in zemljo in iz njegovih ust je prihajala samo ena beseda: «Mati, mati!»

Dolgo je ležal tako, kakor da hoče iz groba izvedeti vso skrivnost, kakor da hoče v suho prst izliti vso boleost.

«Mati, mati, čuj, prišel je tvoj sin ... Angelin!» je odmevalo po listih naokrog.

24. Skrivnost.

Ko se je Angelin zvečer vrnil z očetom Evstahijem v samostan, se mu je zdelo, da se je vse izpremenilo. Tuje in mrtvo so ga zrle stene, kakor da še nikoli ni videl teh zidov, ki je preživel v njih toliko let: čutil je, da je njegov dom daleč od tod v gozdni samoti, pri kapelici ob grobu. Ponoči ni mogel spati, zlezel je k oknu in gledal ven v noč in zdelo se mu je, da mora pobegniti in se naseliti kot mlad puščavnik v votlini, kjer bo molil vsako jutro in vsak večer na grobu svoje matere. Premišljal je vso čudno skrivnost svojega rojstva. Zdelo se mu je, da oče Evstahij ni povedal vsega: mučila ga je misel na one hudobne ljudi, o katerih je bil slišal. Sklenil je zvedeti vse in maščevati krivico. Toda kaj more storiti ubog menih, ki ne pozna sveta? Moral bi oditi v svet, postati vitez, močan in silen, da bi se ga bali ljudje. Hotel je o tem govoriti z očetom Evstahijem. Toda oče Evstahij je drugi dan odšel in se dolgo ni vrnil. To so bili težki dnevi za Angelina, ki je pričakoval rešitve iz mučnih dvomov in duševnih bojev. Vsako noč je romal v mislih na samotni grob sredi gozdne tihote in obljubljal materi, da pride k nji.

Ko se je vrnil oče Evstahij, je obležal v svoji celici utrujen od dolgega pota in bolezn, ki se je navalila nanj. Pozval je k sebi svoje samostanske brate, da se poslovijo od njih, kajti čutil je, da se mu bliža smrt. Prišel je tudi Angelin in ko so se vsi drugi bratje poslovili, je pokleknil k postelji slabotnega starca in rekel:

«Oče Evstahij, jaz sem tu, vaš Angelin.» Oče Evstahij je odprl oči in zašepetal z ugašajočim glasom:

«Sin kralja Rišarja, poišči svojega očeta ...» In stisnil mu je v roko bel robec. Angelin je poljubil skrivnostni dar in zapazil na robcu kraljevsko krono. Skril ga je na prsi in dejal:

«Povejte mi, oče, pot do njega . . .»

Toda usta menihova so molčala in ni bilo glasu iz njih.

Angelin je zaplakal. Dolgo je tako klečal ob postelji, kakor da pričakuje odgovora iz mrtvih ust.

Drugi dan so menihi pokopali očeta Evstahija v grobnici poleg cerkve. Ko je ljudstvo v dolini zvedelo o njegovi smrti, je trumoma prihajalo v samostan molit na njegov grob. Ko pa so odhajali, je z njimi tudi Angelin zapustil samostan. Bilo mu je, kakor da je dovršil del svojega življenja in sedaj odhaja v svet, da izpolni svojo dolžnost. Pod samostanom je krenil na gozdno pot, ki jo je v mislih preromal sleherno noč: gledal je gruče ljudi, ki so odhajali v dolino in v mogočni samostan vrh gore. In tedaj je začutil, da je popolnoma sam: on ne spada niti med množico v dolini, niti med brate v samostanu; popolnoma drugam vodi njegova pot. Čutil je na prsih znamenje s kraljevo krono.

Padal je že mrak, ko je došel do kapelice in poln sreče je pozdravil materin grob. Ležal je ob njem še pozno v noč, ko so že zvezde gorele na nebu. Prvič se je pogovarjal z materjo, kakor si je to želel v tistih nočeh, ko ni mogel do nje:

«Glej, mati, prišel sem, kakor sem ti bil obljubil. Oprosti, mati, da prihajam tako pozno. Kaj bi rekel oče Evstahij, če bi bil brez njega zapustil samostan. A sedaj je vse končano. Oče Evstahij je umrl in tvoj sin, tvoj Angelin se je vrnil. Ali me čuješ, mati, v grobu? O, da sem te videl, samo enkrat v življenju, da sem te poznal, da sem ti kdaj gledal v oči! O, mati moja, izpregovori vsaj v grobu . . .»

In bilo je, kakor da je vse cvetje in listje po grobu zašumelo, zašuštelo:

«Angelin, Angelin.»

In po skalah je odmevalo to ime, po drevesih in po nočnem mraku naokrog.

«Kaj hočeš, mati, da storim? Kam naj gre moja pot? Kaj naj delam na svetu? Oče Evstahij je rekel, da naj poiščem svojega očeta. Ali naj ga iščem, o mati?»

In kakor da je dahnila iz groba ista misel: potok je zažuborel — zašepetal, kakor da ga je klical s seboj na daljno pot.

«A kdo bo čuval tvoj grob, mati, v gozdni samoti, kdo ga bo krasil s cvetkami, kdo bo molil pesmi na njem? Ali ni moja dolžnost, da ostanem pri tebi vse življenje in živim s teboj, kakor otrok z materjo? Oče Evstahij je umrl, kdo bo poznal tvojo skrivnost, kdo bo prebival ob tebi, ako odidem jaz?» In zapele so ptice po drevju, obletavale so grob z radostno pesmijo in ves kraj je oživel, kakor da se je prebudil.

Angelin je položil glavo čisto blizu k grobu, da bi slišal besedo svoje matere. In zdelo se mu je, da sliši glas iz tihih globočin:

x

Ivan Lah: Angelin Hidar.

x

«Pojdi, sin moj, pojdi na pot življenja, ki te bo vodila k njemu, ki ga je ljubilo moje srce. Pojdi, dete, in jaz bom čakala, dokler se ne vrneš z njim. Moja misel te bo spremljala po vseh potih in ti boš zmirom v duhu z menoj. K nam pride drug puščavnik služiti Bogu, ti pa pojdi v življenje, kajti mlad si in blagoslovljena bo tvoja mladost. Samo enkrat sva se videla, moj sin, samo v trenutku, ko si zagledal luč sveta na tej skali — potem pa sem te morala izročiti svetu, ker sem sama odhajala iz njega. Velika je bila moja bolest, o dete, ko sem te prepuščala valovom — vrnil si se k meni, moj sin. O, rekla bi: ostani! ko bi ne bilo življenja, ki sem ti ga namenila. Pojdi in poišči očeta v njegovem sijaju, da bo spoznal povest iz korotanskih lesov in tebe, ki si otrok ljubezni in bolečin!»

Vso noč je poslušal Angelin materine besede. Razumel je vse. Čutil je vso veliko ljubezen, ki je bila pokopana v tej gomili. Niti črna prst ni mogla zadržati besedi materine ljubezni in kakor da ni moglo umreti srce, ki je tako ljubilo. Zato je sedaj razumel skrivnostni pomen in smisel življenja svoje matere.

Ko se je zjutraj prebudil, se je zlatila na vzhodu prva zora in oltar v skali se je svetil v jutranjem sijaju. Angelin je poiskal lutnjo v votlini in prvič je pod njegovimi prsti zadonela velika zahvalna pesem, jutranji spev tisti krasni noči, ki jo je preživel v pogovoru s svojo materjo. Ko je dokončal svojo molitev, je ovenčal oltar s cvetjem in ko je iztegnil roko proti podobi Matere Božje, je začutil na sebi njen pogled in zdelo se mu je, da sta se njeni roki zgenili proti njemu. Obšla ga je čudežna radost in vse žale misli so ga zapustile. Vzel je lutnjo pod pazduho, sklonil se nad grob in se poslovil od matere: «Zbogom, mati moja . . .»

In iz groba je zadonelo:

«Zbogom, moj sin!»

V zarji jutranjega solnca je Angelin odhajal v svet. Še se je ozrl na skrivnostni kraj vrh skale, dokler ga niso zakrila drevesa v svoje varno zavetje. Ustavil se je in zamahnil materi v pozdrav, kakor da jo vidi živo stati tam ob skali, da ga spremlja na njegovi poti v svet. Steza ga je vodila ob potoku navzdol do mlina ob jezu, kjer se je odpočil, potem pa je stopal naprej, dokler ni prišel na brežiški grad, kjer je stopil kot pevec v grajsko službo.

25. Grajski pevec.

Angelin je živel na dvoru vojvode Bernarda, ki je ljubil petje in viteške igre. Brežiški grad je stal na skalnem grebenu ob zeleni dolini, kjer je vodila pot iz dežele korotanske v gorato deželo

štajersko. Po cesti od juga so prihajali pevci, ki so se vračali iz Provanse in iz Italije in so potovali na sever na dvor češkega kralja, ki je bil sorodnik vojvode Bernarda. Pevci so se ustavljali na brežiškem gradu in prepevali najlepše pesmi, kar jih je rodila solnčna Provansa: mnogi iz njih so bili v boju v sveti deželi; peli so o slavnih bojih, ki so jih videli na obzidju jeruzalemskega mesta. Angelin je poslušal njih pesmi in jih prepeval zvečer v tihi samoti, ob spremljevanju svoje lutnje v jeziku korotanskem. Bil je naiboliši pevec na dvoru, zato ga je ljubil vojvoda in vsi vitezi, ki so prihajali tja na viteške igre. Spočetka so ga grajski služabniki spraševali po njegovem rodu: Angelin jim je pripovedoval svojo zgodbo, da so ga nekoč našli pri mlinu ob jezu, kjer so ga ostavili neznani ljudje: pustili so mu znamenje, ki dokazuje, da je plemiškega rodu. Toda to je skrivnost, ki se ne bo pojasnila prej, dokler ne pride zopet k svojim ljudem. Tudi vojvoda Bernard je poznal to Angelinovo zgodbo ter je verjel nje resničnosti, zato je sprejel Angelina v svoje spremstvo. Angelin pa je rad poslušal pripovedovanje starih služabnikov, ki so mu pravili o dogodkih na gradu: pripovedovali so mu tudi o kralju Rišarju Levjesrčnem in mu kazali okna celice, kjer je bil zaprt. Nekoč je prišel na grad pevec, ki je prihajal iz dežele brabantse in ko je izpil pri večerji mnogo vina, je zapel novo pesem: pesem o kralju Rišarju. Slavil je njegovo pot po morju v sveto deželo, boj na obzidju jeruzalemskega mesta, njegovo pot v domovino, viharje na morju ilirskem, beg skozi deželo korotansko in osvobojenje iz močnega gradu dürnštajnskega. Vojvoda Bernard je molče poslušal ta slavospev, kajti tudi on je spoštoval junaštvo kralja Rišarja. Angelin pa je ves ostrmel in njegova duša je pila vsako besedo kakor pozdrav iz daljnega znanega sveta. Roko je tiščal na prsih, kakor da je hotel v sebi zadušiti svojo skrivnost. Ko je pevec dokončal svojo pesem, je vse obmolknilo, kakor da se po dvorani bude davni spomini.

«Odkod prihajate, pevec, s to novo pesmijo?» je vprašal vojvoda Bernard.

«Prihajam iz dežele brabantse, ki je sosednja deželi kornvelski; loči jo samo morje od kralja Rišarja. Vsi pevci pojo tam njegovo slavo.»

«Ali veste, da stojite v gradu, kjer je bil nekda j kralj Rišar?»

«Vem, kajti po njem je zaslovelo ime tega gradu.»

«Ali še živi kralj Rišar?» je vprašal Angelin s tresočim glasom.

«Še živi,» je odgovoril pevec.

Vojvoda Bernard pa je rekel:

✕

Ivan Lah: Angelin Hidar.

✕

«Pijte, pevec, utrudila vas je pesem, ki je bila lepa in nam prijetna.»

Drugi dan pa je Angelin prosil vojvodo, naj mu dovoli stanovati v sobi, kjer je bil zaprt kralj Rišar. Vojvoda mu je to dovolil, ker je na tihem cenil in občudoval kralja Rišarja, dasi je vedel, da je v deželi še mnogo njegovih sovražnikov, zlasti odkar sta grof Godvin in grof Geron osramotila njegovo ime z nečastnimi pripovedmi.

Od onega časa, ko so odpeljali kralja Rišarja, še ni nihče stanoval v tej sobi, kajti hlapci so pripovedovali, da se v nji pojavlja črna senca. Ko pa je Angelin prvič stopil vanj, se je zaprl in pokleknil sredi nje na tla. Vzel je iz naprsja robec in ga poljubil: «Oče moj,» je rekel, «glej, vedno bliže ti prihajam. Tu si trpel v tej celici z zamreženimi okni, ko je ona ostala sama v gozdni samoti. Koliko si moral trpeti, ki so ti ugrabili prostost ti razbojniki. Tu se hočem pripravljati na pot k tebi!»

Odslej se je Angelin še bolj pridno vadil v pesmi in v orožju: bil je lep vitek mladenič, ki so ga vsi ljubili. Spremljal je vojvodo povsod in je prehodil vso deželo, poznal je vse gradove in se spuščal v boj z najbolj spretnimi junaki. Prišel je nekoč z vojvodo na lov na Črngrad ter spoznal tam svoja dva strica Godvina in Valdemarja in grofa Gerona, ki je prebival na gradu. Stari grof Gorat je bil umrl od žalosti: na vrtu ob skali je bil njegov grob. Angelin je čutil ves tisti dan tesnobno boleost v svoji duši; zvečer je zapustil družbo pri pojedini in odšel na vrt, naslonil se na star hrast in se zagledal v okna; pred njegovimi očmi se je pokazala podoba mlade deklice, bledega obraza in zlatih las.

«Matil!» je zašepetal.

In pred njim se je razlila vsa njena mladost, videl je na vrtu njenega viteza — zaslutil krasoto ljubezni in vso njeno skrivnost. Začutil je svoje viteško znamenje na prsih. Zavedel se je, da ga čaka velika dolžnost. Prisegel je pri tem svetem spominu v tihi noči, da jo izpolni.

Ko se je vrnil v dvorano, je rekel vojvoda Bernard: «Zapoj nam, pevec, pesem o junakih, nam na veselje in gostom na zabavo!»

Angelin je stopil pred goste in zapel pesem o kralju Rišarju, ki je zablodil v zemljo korotansko in so ga ujeli vitezi, da ga izroče cesarju. Tu se je dvignil grof Geron in zavpil:

«Kako more peti pevec o sovražniku naše dežele, ki je zapustil v deželi nečasten spomin?!»

Angelin je utihnil; čutil je na sebi črni pogled grofa Gerona. Grof Godvin pa je rekel:

«Odkdaj se poje slava vitezu, ki je odpeljal deklico in jo izročil sramoti?» Takrat je Angelin ves zatrepetal in čuden ogenj je zažarel v njegovih žilah.

«Pustimo pevca, da zapoje pesem do konca, da slišimo, kako se je končala ta zgodba!» je rekel grof Valdemar, ki mu je ugajal mladi pevec in je hotel slišati pesem o svoji sestri...

Tu se je razvnel velik spor med obema bratoma, da sta pograbila za meče. Vojvoda Bernard se je dvignil in rekel: «Ne maramo pesmi, ki bi ne bila vsem gostom po volji.» In dal je znamenje za odhod.

Angelin je jahal v vojvodovem spremstvu domov in njegovo srce je bilo polno žalosti. Čul je, kako so žalili njegovega očeta in ni mogel braniti njegove časti. Kdaj mu bodo vzrasle sile, da bo mogel povedati in braniti resnico? Ali še ni prišel čas, da odide za očetom? Kaj ga zadržuje na njegovi poti? *Tako lepo bi*

Zvon lah. v vrtnih stankah.

'pomlad iz rane besede. Tudi bil pisal Ravnikar, in ti, ki to pisali, kakor naš govor.

(Dalje prihodnjič.)

Tone Seliškar:

Zimsko jutro.

(Iz zbirke «Trboviše».)

Včasih se pripeti, da sem velikan:

Takrat stopim z eno nogo na Kum,
z drugo na Sveto Planino,
svoj obraz vržem v dolino,
raztegnjeno pod seboj.

V belo svilo, ki so jo stkale nebeške sviloprejke,
je zavita dolina —

(O, kako nerodno sem se zmotil
v svojem pogledu!)

To ni dolina — kje pa naj bi vzela svilo —

to je devica,

to je bela devica,

spavajoča v naročju zverženih gor.

Skozi gosto svilo sem natančno spoznal

prelepe vijuge njenega telesa,

čul sem neslišne vzdihljaje

njenih ozkih prsi

in slišal sem neslišni klic njenega srca:

«Ti si moj edini, preljubi!»

sije», pa ti ni povedal, kje sije!); vse je mirno, samo Savica, hči kraljeva, pribobni (prej namreč še ni bobnela ta princesa!) in poje o svojem «slavno mirnem» domu. — Dani se, vsa narava diha le radost; kraljeva hči pa pribobni in poje, da je slovensko srce milo. — Kar nastane vihar; kraljeva hči pa pribobni in poje, da Slovenci nihče ne premaga. — Blisk obžari višino, grom pretresa žile (!) sive glave; kraljeva hči pa pribobni in poje, da slovenske hrabrosti ne bo konec. — Okršeno kamenje pleše pod slapom; kraljeva hči pa pribobni in poje, da Bog brani slovenski rod. — Vihar mine, kraljeva hči pa pribobni in poje o prelepih svobodnih časih. — Vsa narava že mirno počiva; kraljeva hči pa pribobni in «razglasno» poje «od Slovenije slavno pesmico». — Saj približno uganeš Tomanovo «pesniško idejo»; ustvariti je hotel nekakšno paralelo med pojavi v okolici Savice (zakaj neki ravno Savice?) in slovenskim svetom: miloba jutra — miloba slovenskega srca; preteči vihar — Slovenci ne premaga nihče; skalovje je stalno — slovenske hrabrosti ne bo konec; kamenje se suče v vrtincih — slovenski rod je v božjem varstvu (imenitna paralela!); čisto nebo po viharju — Slovincem nastopijo prelepi svobodni časi — — toda vse to je tako frazasto in bombastično, da moraš biti res dobrega želodca, ako hočeš prebaviti toliko «domorodno» navlako, mimo vsega servirano v ogabni zunanji obliki!

Priloge pesniške Tomanove ideje niste negativne. (Konec prihodnjič.)

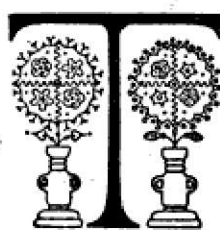
Ivan Lah:

⟨Nadaljevanje.⟩

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

26. Hema.

Takrat so se začele na gradu velike priprave za sprejem vojvodove hčerke Heme, ki se je vračala s kraljevskega dvora češkega na svoj dom. Velik oddelek jezdecev ji je odšel proti severu naproti, da jo spremi po dolgi poti čez štajerske gore. Doma je družina ovenčala vrata z zelenjem in s cvetjem in vse se je pripravljalo na slavnostni dan. Vojvoda Bernard je pozval k sebi Angelina in mu rekel:

«Vrača se mi ljubljena hči princesa, ki je po materi visokega kraljevskega rodu. Želim jo sprejeti slavnostno: pozdravi naj jo pesem na pragu mojega gradu.»

65

Angelin je razumel to povelje. Odšel je v svojo sobo in se zagledal na cesto proti severu, kjer je imela priti gospodična s svojim spremstvom. Videl jo je v duhu, kako prihaja na belem konju, obdana od vencev in trakov. Njen obraz je žareč od mladosti, oči jasne ko zvezde, lasje zlati ko solnčni žarki, roke bele kakor lilije, dolga bela obleka ji odeva vitko nežno telo in dva paža na vsaki strani vodita njenega konja. Videl je njen nasmeh, sladak kakor rajska pesem, in njen pogled je pozdrav iz daljne dežele sreče in radosti. V njegovih prsih se je budila pesem, ki je doslej še ni poznal niti občutil: pesem ženske lepote; same so vstajale misli in besede so se zlivale v pesem in pesem je našla svoj napev, kakor da je vse to že davno ležalo skrito v srcu, pa se je šele zdaj prebudilo v pravi podobi. Bil je srečen in ni vedel, komu bi govoril o tej sreči. Položil si je roko na prsi: začutil je svoje znamenje in se zavedal svojega poklica. Odkod prihaja ta radost, ta slutnja, ta nerazumljiva bojazen, polna negotovega upanja in sladkega pričakovanja, polna hrepenenja in vdanosti? Ali je to dar matere ali poslanstvo očeta?

Prišel je slavnostni dan. Ves grad je oživel: rogi na najvišjem stolpu so naznanjali prihod. Končno se je pokazala na cesti vesela četa jezdecev: jahali so na razigranih vrancih s svetlimi zastavicami v rokah, za njimi je prihajalo dvoje vitezov v srebrnih oklepih, nato je jezdil kraljevski glasnik, za njim na belem konju pa vojvodova hčerka s spremstvom. Približali so se gradu in sam vojvoda Bernard je odšel svoji ljubljeni hčerki naproti.

Angelin je stal sredi grajske družine ob vratih in gledal gospodično, ki se je zganila na svojem belem konju ter z ljubeznivo kretnjo podala vojvodu roko v pozdrav. Bila je kakor jo je videl v sanjah, preden jo je zagledal s svojimi telesnimi očmi. Obraz ji je žarel od mladosti, oči so se jasno utrinjale kakor zvezde, lasje vsi zlati ko solnce samo, roke bele in lilijaste, nasmeh sladak ko rajska pesem, pozdrav ljubezni in radosti. Bližala se je vходу na svojem belem konju in bela njena obleka se je svetila v solnčnem sijaju. Vitezi so obstali, paži so prijeli njenega konja za uzde, vojvoda Bernard se je priklonil dragim gostom in Angelin je stopil pred gospodično in ji pel pesem v pozdrav. Vsi so ostrmeli; sama gospodična je bila kakor očarana od lepe pesmi in je z ljubezni polnimi očmi gledala pevca. Pevec je slavil dvor, kjer je preživela princesa svojo mladost, slikal je krasoto dvornih vrtov in visoke družbe, ki jo je obdajala: pevci in umetniki so tam ustvarili nov svet, da ozaljšajo srečo življenja; ona pa se je poslovila od tega lepega sveta in prišla po dolgi poti v deželo

korotansko, kjer ni še kraljevskih dvorov, toda je vsa zemlja en sam dvor velike božje umetnosti, ki je polna skrivnosti za vse, ki prihajajo vanjo.

Angelin je med petjem čutil, kako mu kri zaliva srce, kako mu žari čuden ogenj iz oči, kako raste pesem sama v visoki slavospev krasote.

«In v tem dvoru boš cvetoča roža ti, gospa, ki boš oživila ta svet s svojo dobroto.» Tako se je končala Angelinova pesem. Gospodična se je nasmejala in vrgla pevcu cvetko v zahvalo za njegov pozdrav. Angelin je ujel cvetko in jo pritisnil na srce. Začutil je, da je v tem trenutku prišlo nekaj novega v njegovo življenje. Gospodična je stopila s konja in je ob roki vojvode odšla v grad. Angelin pa je pobegnil v svojo sobo, vrgel se z lutnjo na preprogo in dolgo ležal na tem mestu, premišljuje o vsem, kar se je bilo zgodilo.

«Odkod si prišla, ti zarja solnčna, roža čudovita, ti sen moje pomladi? Kako naj te razumem, kako naj ti razodenem svojo srčno skrivnost? Prišla si z dvora kraljevskega in jaz sem prišel iz gozdne samote. Ali boš razumela pesem teh naših gora?»

Bolest in obup sta divjala v njegovem srcu: ljubezen se je vzbudila in je iskala besedi, da izpregovori o radosti in sreči življenja. Angelin pa je komaj razumel, kaj pomeni neznana sladkost. — — —

Prebudil se je šele, ko so ga poklicali k večerji, ki jo je dal vojvoda gostom na čast. Priklonil se je družbi in gospodični, ki je sedela poleg vojvode. Bila je vesela družba v dvorani in pojedina je trajala pozno v noč. Angelin pa je čutil sredi smeha in radosti sladke poglede gospodične Heme in si ni upal k nji dvigniti svojih oči.

Ko so drugi odšli spat, je on izginil na vrt in gledal v visoka okna, kjer je bila njena spalnica. Okna so bila dolgo razsvetljena; ko pa je luč ugasnila, se mu je zazdelo, da vidi pri oknu bele roke in zlate lase.

«Sedaj je prišel čas, da odidem po svojo kraljevsko dediščino,» je govoril Angelin. «Toda sedaj oditi in ne videti nje...»

Odšel je v svojo sobo in je preležal na tleh do ranega jutra, smotreč skozi okno na visoke zvezde, kakor da bi v njih hotel zvedeti, kod gre pot v svet.

27. Pot.

Leto se je že nagibalo k jeseni, ko je zapustil pevec Angelin Hidar brežiški grad in odhajal po cesti proti severu, proti oni

nežna in sladka, kakor lep spomin iz preteklosti: kralj je zakril obraz in molče poslušal. Ko je pevec končal, ga je povabil zopet na drugi večer; tako je postal Angelin pevec kralja Rišarja. Ko je prvič pel pred kraljem, se mu je tresla roka, kajti zdelo se mu je, da bo sama iz prsi prikipela velika skrivnost, toda bal se je kralja in hotel je, da počasi v njem vzbudi spomin in spoznanje. Zato je bil srečen, da je bila kralju po volji njegova pesem in je pel vsak večer lepše in jasnejše.

Padla je zima na vso deželo in gostje so se razšli po svojih gradovih; tudi pevci so odšli z njimi. Tako se je bližal božič, ki se je slavil na dvoru v vsej svečanosti.

30. Spoznanje.

Na sveti večer je slavil kralj Rišar vsako leto svojo zmago na obzidju jeruzalemskem. Ta praznik je posvečal samo svojemu dvoru; zato so plemiči in gospoda praznovali ta dan doma na svojih gradovih in so ostali na dvoru samo kraljevi svetovalci in služabniki s svojimi družinami. Kralj Rišar je v teh dneh ljubil samoto in je preživel po cele ure v grajski kapeli. Tam so duhovniki napravili jaslice, izrezane iz lesa in zložene v kotu, kakor je to običaj še danes. Zvečer so blagoslovili dvor in prestol, kajti to noč, ko se je rodil novi kralj sveta, so se morali posvetni kralji spomniti svoje slabosti in ničevosti; do polnoči so peli v cerkvi psalme, o polnoči pa se je vršila slavnostna služba božja.

Ko so se prazniki približali, je velel kralj Rišar svojim služabnikom, naj mu pokličejo pevca Angelina, da bo pel z njim božične pesmi v grajski kapeli. Tako se je zgodilo. Ko so duhovniki zvečer blagoslovili dvor in prestol, je stopil Angelin v sobo kralja Rišarja; slaba luč je razsvetljevala izbo, v ozadju pa so se svetila velika vrata, ki so vodila v grajsko kapelo. Tam je bilo še vse tiho, kajti duhovniki in dvorniki so bili v cerkvi, kjer so peli zahvalne psalme. Kralj je vstal in odšel v kapelo, razsvetljeno s čarobno lučjo. Ob steni je stal visok križ z Odrešenikom sveta; pod njegovimi nogami je bila vkovana v les zlata pušica in v njo je bil vdelan medaljon z belo rožo, ki jo je utrgal kralj Rišar na božjem grobu v svetem mestu, ko je prvi premagal sovražne vrste. Po deželi se je govorilo, da ima ta cvet čudotvorno moč, zato ni bilo nikomur dano priti v grajsko kapelo razen onih, ki jih je povabil kralj Rišar sam ob posebnih priložnostih, ko so se slavile na dvoru verske svečanosti. Tihota je vladala pod poltemnimi oboki, ki so se vzpenjali nad razpelom in skozi visoka okna je trepetal blesk svetonočnih zvezd.

(!) dokler ga ni slišal potujoči pevec, ki je naznanil njegovemu narodu kraljevo bivališče. V gradu so še služabniki in čuvarji pripovedovali o kralju Rišarju, ki je pel pesmi v svoji podzemski ječi, da bi kdo potnikov slišal njegov glas. Angelin je poslušal njihove povesti in ko je v temni noči gledal v šumeče valove pod seboj, je v njegovi duši vstajala čarobna pesem jetnika, ki čaka odrešenja v težkih mislih nánjo, ki je takrat novemu bitju darovala življenje sredi korotanskih lesov. Poslovil se je od groznega kraja in nadaljeval svojo pot na⁴ dvor kralja češkega, kjer so se shajali pevci iz vseh krajev sveta. Prišel je na kraljevski grad praški ter videl visoke katedrale in množice delavcev, ki so stavili nove. Videl je sijajne palače in razkošni dvor, kjer je princesa Hema preživela svojo mladost. Nastopil je pred kraljem in mu pel korotanske pesmi, ki so budile pri gostih občudovanje. Pel je tudi pesem o kralju Rišarju, ki so jo poznali na dvoru. Enoglasno so priznavali, da je niso še nikoli slišali v taki krasoti, kajti tuji pevci niso poznali lepote korotanske zemlje. Zato je povabil kralj potujočega pevca, naj ostane na dvoru, Angelin pa se je zahvalil za gostoljubje in odvrnil, da mora hiteti, da prinese kralju Rišarju s koroških gor veselo oznanilo.

Bil je omamljen od radosti in sreče, ko je hodil po vrtovih, kjer se je sprehajala ona, ki jo je pozdravil pri njenem prihodu na brežiški grad; čutil je, da mu daje misel nánjo posebno silo in ko se je poslavljajal od gradu, je v njegovem srcu donela pozdravna pesem nji, spremljevalki njegove poti v svet.

Hodil je po lepi zemlji češki proti zapadu za solncem, kajti dvor kralja Rišarja je bil tam, kjer solnce zapada. Prehodel je nemške dežele, mesta in gradove in došel v deželo⁵ brabantsko. Vedno bolj se je bližal novemu svetu, kajti po gradovih je bilo zmirom več pevcev, ki so peli o sladki Provansi, o vinu in ljubezni, o čudovitih avanturah, o Lohengrinu in Parsivalu, o Tristanu in Izoldi in o vitezi sv. Grala. Tako je došel Angelin Hidar na morski breg in se je v burji in viharju prepeljal preko morja v kraljestvo⁶ kornvelsko.

28. Na dvoru.

Sklonil se je na bregu kraljestva, ki je bilo last njegovega očeta, in poljubil zemljo, ki je postala sveta njegovi materi. Vihar je bil zanesel ladjo na strmo obal, kjer je obstala sredi skal in čeri in mornarji so ostali na ladji, da zavejajo ugodni vetrovi. On pa je stopil v gozd ob bregu in je skozi gosto šumo nadaljeval

x

Ivan Lah: Angelin Hidar.

x

svojo pot za solncem. Prehitela ga je noč in poiskal si je ležišča sredi dreves na porasli skali. Legel je in poslušal v mrak, kako so gozdne ptice z glasnim prhutanjem polnile vso okolico. Gozd je oživel v nočnih strahovih, svetile so se žarke luči sredi temine in prežale v noč, kakor grozne pošasti, čakajoče na plen. Čudni glasovi so odmevali naokrog in se izgubljali v temni gošči, kakor da kličejo daljne znance na poset. Črne sence so se valile skozi temo in se grmadile v ogromne gore, kakor da hočejo zapreti ves svet naokoli, da ne bi našel potnik rešilne poti iz njih. Angelin je ležal na trdi skali in se domislil poti svojega očeta, ki je hodil po morskem viharju z ilirskega obrežja v deželo korotansko. Spomnil se je svoje matere, ki je preživela težke dni v gozdni samoti in čakala odrešenja.

«In zdaj je nemara meni prisojena težka pot, da dokončam trpljenje, ki vodi v radost in srečo. In v tej temni noči si mi zvezda ti...»

In zagledal je princeso Hemo na oknu brežiškega gradu, obsijano od čudovite luči: njen obraz je ves mlad in sladak, nje oči žare od radosti in njene bele roke ga vabijo k sebi. — Noč se je pomirila, luči so izginile, glasovi utihnili, črne sence so se razgubile: razgrnilo se je drevje in na nebu je zasvetila zvezda, ki je obsevala utrujenega spečega mladega viteza.

Drugo jutro je Angelin nadaljeval svojo pot: po deželi je vladala jesen in viharji so divjali preko gozdov, da so ustavljali potnika na cesti in mu zapirali nadaljno pot; drevje se je pripogibalo do tal in veje so prepregale debela, da se je moral mladi vitez boriti z njimi, kakor z zakletimi ograjami, ki so mu branile prehod: Angelin je stopal sredi viharja skozi gozd preko vej in se spominjal vitezov sv. Grala, ki so si morali priboriti pot preko zaprek v svetišče skrivnosti. V mislih je spremljal kralja Rišarja, ki je v boju in viharju premagal sovražne vrste in ponesel zastavo zmage na obzidje svetega mesta; spomnil se je svoje matere, ki je stopala skozi trnje in robidovje, da je svojemu vitezu otela življenje iz podzemske ječe; posvetilo je solnce in Angelin je stopal naprej po lepih zelenih tratih, koder ga je vodila pot proti vrhovom belih gora.

Padla je noč in zagrnili so vse nebo snežni oblaki; ledeni vetrovi so divjali čez plan in sneženi zameti so pokrili vso pot. Gore so se razširile naokrog, kakor da ni prehoda čez nje, z njih so se valile snežene plasti v dolino in s pečin so grmeli preteči plazovi. Angelin je stopal po težki zasneženi poti in je komaj dvigal noge iz trdega snega, ki je zasipal stopinje za njim.

✕

Ivan Lah: Angelin Hidar.

✕

Spet se je spomnil kralja Rišarja, ki je uklenjen hodil težko pot preko gora in se ni mogel vrniti tja, kamor je želelo srce; spomnil se je svoje matere, ki je v mrzli jeseni izdihnila svoje življenje, žrtvujoč ga sinu. Legel je utrujen na beli sneg in zasanjal sanje o beli princesi, ki je prišla iz daljave v brežiški grad, da je mogel peti pevec pesem o nji...

Drugo jutro se je vzbudil na beli postelji in siv starec je stopal po sobi.

«Kam si namenjen, mladi vitez?» je vprašal Angelina.

«Na dvor kralja Rišarja,» je odgovoril Angelin.

«Saj si zablodil na svoji poti, ubogi,» je rekel starec.

«Kako bi zablodil, če grem za solncem,» je odgovoril Angelin.

«Ostani pri nas in odpočij se,» je rekel starec.

«Kdor gre za ciljem, ne pozna obstanka na poti,» je rekel Angelin.

Domislil se je, da bi to mogla biti izkušnjava, ki ga hoče odvrniti od njegovega cilja.

«Kje sem?» je vprašal, ko se je razmislil.

«Zašel si na pot, ki vodi v svetišče sv. Grala. Lahko bi prišel do njega,» je rekel starec.

«Pridem, ko izpolnim svojo dolžnost.»

Vstal je in odšel po poti naprej: gore so izginile; stopal je po lepi pokrajini, kjer se je iz daljave svetil jasen grad, dvor kralja Rišarja. Bližal se mu je utrujenih oči in radostnega srca. Psi ob vhodu so naznanjali njegov prihod. On pa je vstopil veselo in samozavestno. Naznanil je straži, da prihaja kot pevec in prosi za sprejem na dvoru. Odpeljali so ga v sprejemnico, kjer so ga pogostili.

29. Pesem.

Dvor kralja Rišarja je ležal sredi vrtov ob tiho šumeči reki, ki je prihajala z gor, polnih lesov, kjer so lovci dan za dnem lovili divjačino, zvečer pa posedali ob bogatih mizah, polnih vina in jedi, ter poslušali pevce, ki so jim peli o starih časih. Na dvoru samem sta vladala tihota in mir, kajti kralj Rišar ni ljubil glasnih gostij, odkar se je bil vrnil iz bojov v sveti deželi. Le včasih, kadar so bili veliki prazniki in obletnice slavnih dogodkov, je povabil k sebi svoje najožje prijatelje in je sredi njih slavil davne spomine in svoja lastna junaštva. Njegov dvor je slovel daleč po svetu in nešteto pevcev je prihajalo iz daljnih dežel. S svojo pesmijo pa so razvedrevali samo goste, ki so se shajali v veliki dvorani na pojedine; kralj sam je prebival v svojih

sobah in le redko se je zgodilo, da je povabil k sebi kakega pevca, da mu je zapel pesem v zabavo. Okoli dvora so stale velike palače, pripravljene za goste: plemiče in za gospodo: za njimi so bile orožarne, kjer je prebivala straža in spremstvo; v veliki dvorani so visele zastave in vojne trofeje, ki si jih je pridobil kralj Rišar v bojih; za obzidjem pa so bili hlevi, polni najlepših konj, ki so se pasli po širokih pašnikih okoli gradu in mladi jezdeci so se vadili na njih v ježi in boju.

Kraljevski grad je bil zidan iz belega kamna z osmerimi stolpi na obzidju; po širokih hodnikih so visele slike, ki so predstavljale boje vitezov in junakov, na glavni strani pa je bila podoba, ki je predstavljala boj na obzidju jeruzalemskem: toda ta slika ni bila dogotovljena: umetnik, ki jo je slikal, je pobegnil, ker ni bila slika kralju po volji. Iz hodnikov so vodile stopnice navzgor v prostore kralja Rišarja, toda tja so imeli dostop samo visoki gostje, ki so prihajali iz drugih držav; sem so prihajali tudi slavni pevci, toda le redko, kajti pevci niso umeli utolažiti kraljeve žalosti. Mnogo jih je že poizkusilo svojo srečo, toda nobeden ni ostal dolgo na kraljevem dvoru.

Angelin Hidar je živel že nekaj dni na gradu in čakal prilike, da bi videl kralja. Toda kralj ni zapuščal svojih dvoran; prepuščal je svojim gostom, plemičem in gospodi, da so se veselo zabavali; tu je imel Angelin priliko, spoznati dvorne šege in navade in poslušal je pevce, ki so peli na pojedinah. Bil je čas vinske trgatve, ki se je slavil po vsi deželi s posebnimi slovesnostmi. Takrat je prihajalo izredno mnogo gostov od blizu in daleč; vitezi so tekmovali v borbah, gospoda se je radovala, zvečer pa so donele pesmi pri polnih posodah in bokalih. Bili so pevci, ki so peli tudi pesem o kralju Rišarju, toda nobeden ni znal pesmi tako, kakor jo je znal Angelin Hidar; peli so samo o viharju na morju, o bitkah in bojih in o slavni zmagi, nobeden pa ni vedel o tem, kaj se je zgodilo v gozdih korotanskih. Ko je nekoč pel Angelin Hidar svojo pesem in popisoval gore korotanske v živih besedah ter pel o ljubezni kralja Rišarja do lepe deklice, ki je pobegnila z njim v svet in zapuščena na gorskih skalah rodila sina, takrat so vsi ostrmeli in so izpraševali, odkod je prišel pevec, ki je prinesel to novo pesem s seboj. Toda starejši pevci si niso dali vzeti svoje slave: izpopolnili so svojo pesem s pesmijo iz korotanskih lesov, prepevali so o lepih deklicah, o lovih in o ljubezni in izkušali dobiti priznanje pri kralju. Ko je kralj Rišar zvedel o tem, je dal prirediti veliko gostijo in jo sam počastil z vsem svojim spremstvom. Okoli miz

x

Ivan Lah: Angelin Hidar.

x

so sedeli gostje, plemiči in gospoda, na koncu pa je sedel kralj Rišar; Angelin je stal med pevci in videl njegov obraz, žalosten in zamišljen; srce mu je zatrepetal, roka je segla sama na prsi, kjer je nosil s seboj njegov znak in vsa duša je zadrhtela ob misli, da gleda svojega očeta. Dvorana je šumela, polna vesele družbe, služabniki so nosili na mize bogate jedi in točaji so točili vino v čaše. Ko je bila pojedina končana, je nastopil najstarejši pevec in pel svojo pesem o lovu in ljubezni; vsa družba je tiho poslušala in ko je končal, so ga pozdravljali gostje z radostnimi vzkliki; za njim je nastopil drugi pevec, ki je pel pesem o skalah korotanskih in o potovanju kralja Rišarja; tretji pevec pa je zapel o mogočnem gradu, ki ga je premagal kralj Rišar v boju. Oba pevca sta zaslužila priznanje in sta dobila pijače v dar. Nato je nastopil Angelin Hidar in pel o vrtu pod gradom, kjer je stal junak in čakal na deklico, ki je prebivala visoko za razsvetljenim oknom; prišla je k njemu na dvorišče in šla sta v gaj, ki so ga obdajale naokoli korotanske gore; in zgodilo se je, da se je oče razsrdil na tujega viteza in ga je dal zapreti; ona pa ga je rešila iz podzemske ječe in pobegnila sta skozi gozde korotanske na visoko skalo ob potoku: tam sta si ustvarila svoj dom; a viteza so ujeli hlapci graščakovi, ona pa je ostala sama in je v samoti rodila sina...

Tu se je kralj Rišar zgrudil ob mizi in nastal je velik nemir. Angelin je utihnil. Kralj se je pomiril in rekel:

«Kdo je prinesel to pesem in odkod?»

Rekli so mu:

«Pel jo je pevec Angelin Hidar.»

Kralj se je zanimal in vprašal:

«Odkod je ta pevec?»

Ker niso vedeli odgovora, so poklicali Angelina pred kralja. Angelin je stopil pred kralja Rišarja in se je poklonil.

«Odkod prihajaš, pevec, v našo deželo?» je vprašal kralj.

«Prihajam iz dežele korotanske,» je odgovoril Angelin Hidar.

«Jutri hočem dalje poslušati tvojo pesem,» je rekel kralj. «Vi pa, gostje, se veselite pri vinu in pesmi.» In odšel je s svojim spremstvom. — —

Naslednji dan je bil Angelin povabljen h kralju. Kralj je sedel pri visokem oknu, kjer se je videlo po vsej pokrajini. Pravkar je zatonilo solnce in po nebu se je razlivala rdeča zarja. To je bil čas, ko je bil kralj najbolj zamišljen in žalosten. Angelin se je priklonil pred kraljem, ki se je skrivaj ozrl nanj. Nato je zadonela po sobi tiha pesem iz gozdov korotanskih,

Kralj Rišar je pokleknil pred oltar in Angelin Hidar se je komaj upal dotakniti strun, da ne bi motil svete tišine; padel je tudi on na kolena in se spomnil samostana in svojih mladih let, ko je tako klečal na samotnem koru in premišljeval in sanjaril o svetu.

«Zapoj pesem božičnico,» je rekel kralj in Angelin je pel pesem, ki so jo prepevali v samostanski cerkvi in jo je pozneje ponavljal oče Evstahij v svoji samoti. Kralj Rišar je poslušal to pesem in se klanjal pred Bogom; čutil je na svoji duši greh, ki se ga ni mogel spokoriti. Angelin je klečal na preprogi in čudna sila ga je vlekla k oltarju, da bi pokleknil poleg kralja in bi mu izpregovoril besedo, ki mu je tako bolešno ležala na srcu. Ko je dokončal božičnico, kjer je popisoval mater in dete v betlehemski votlini, se mu je pesem kar sama nadaljevala in začel je peti del pesmi o kralju Rišarju, kjer je popisoval rojstvo na skalni samoti sredi gozdov, ko je zapuščena mati izročila svoje dete valovom, da so ga odnesli v svet, ona pa je umirala v zadnji misli na njega, ki ga je ljubila.

Takrat se je Angelinu zazdelo, da je oživel obraz Kristusov in da so se zganile njegove pribite roke, kakor da hočejo objeti svet v svoji ljubezni. Približal se je po kolenih do oltarja; kralj Rišar je molil s sklonjeno glavo in ostala sta dolgo tako oče in sin in nista mogla izpregovoriti besede; šele ko je Angelin posegel po kraljevi roki, da jo poljubi, se je obema izvil iz prsi bolesten vzdih:

«Moj sin!»

«Moj oče!»

Luč je zatrepetala na oltarju in vzplamtela jasneje: bilo je, kakor da so se odprle oči svetega razpela, od daleč kakor iz daljnih temin svete noči so se zgrnile božanske roke in so ju objele: veličastna radost je napolnila vse ozračje, kakor da se bliža iz samih nebes božična pesem.

«Pripoveduj, moj sin, pripoveduj o nji, o materi...» je rekel kralj in objemal svojega sina Angelina. Angelin pa je najprej razpel ovratnik in mu podal robec s kraljevsko krono:

«Glej, njeno edino imetje in moja edina dediščina.» In nato je pravil o vsem, kar je vedel iz svoje mladosti in kar so drugi pripovedovali o čudni zgodbi sredi gozdnih samot.

«Juta, Juta,» je vzkliknil kralj Rišar, ko je čul njeno težko povest. V globinah svoje duše je prosil Boga odpuščanja.

«Pojdiva k nji, oče,» je rekel Angelin, «kajti svet je njen spomin in velika je tvoja oblast.»

x

Pastúškin: O da se mi je pomuditi.

x

«Pojdeva,» je rekel kralj in ostal do jutra pred razpelom, slaveč Boga za dobroto, da mu je razjasnil bolestno skrivnost.

Ko so se po praznikih začeli shajati gostje na dvoru, je kralj Rišar povabil viteze in vpričo njih povišal pevca Angelina v viteza z imenom «beli vitez». Podaril mu je najlepšega belca z bogato opremo in ga nagradil z zlatim darom.

Toda obljube, ki jo je dal tisto sveto noč svojemu sinu, kralj Rišar ni mogel izpolniti. Ni se podal na grob Jutin v samoto korotanskih gora. Bilo je, kakor da mu je milostna usoda naklonila samo še to, da zve do kraja povest svoje ljubezni, da spozna svojega sina. Nato mu je milosrčno zatisnila trudne oči in zaključila tako eno najburnejših življenj, kar jih pozna zgodovina starih dni.

Ko se je raznesel po svetu glas o smrti slavnega junaka, so prišli pevci od vseh strani na njegov grob. Vsepovsod so se pele pesmi o njem. Na dvoru je zavladala velika žalost, ki je trajala tri mesece, dokler se niso sešli plemiči in gospoda in se poklonili njegovemu bratu, ki je prevzel kraljestvo po njem. Takrat se je poslovil Angelin Hidar od groba svojega očeta in odjahal na svojem belcu. Obšel je vso deželo kornvelsko, da je spoznal ljubezen plemstva in gospode do mrtvega kralja — potem pa se je ločil od dvora in se podal proti morju, da se vrne v svojo domovino.

(Konec prihodnjič.)

Pastúškin:

O da se mi je pomuditi!

O da se mi je pomuditi
pri prvi čebeli,
ki gleda v resju v lilaste lampijončke;
o da mi je piti
z njo cvetovom srčno kri,
polniti z njo šesterokotne lončke!

Ali pa da mi je poganjati
s popjem zelenim iz šib.
Če pa to ne, da mi je švigati
pod gladino s tropom rib
od skalice do skalice in mimo trnkov,
nudečih mastne, dišeče gliste,
oblizniti se in švigniti dalje
in z zadnjo plavutjo iz vodice čiste
pomigati ribjim lovcem: «Kanaljel»

Ivan Lah:

〈Konec.〉

Angelin Hidar.

Starokorotanski roman.

31. Vrnitev.

ez leto in dan se je vračal Angelin Hidar po gorski cesti od zapada v deželo korotansko. Solnce mu je svetilo naproti čez visoke gore in ga pozdravljalo kot davnega znanca. Beli vitez je zadržal konja in obstal na cesti. Zagledal se je v solnce in ga pozdravil: «Pozdravljen, brat! Nekoč sva potovala skupaj v daljno deželo iskat neznanih svetov — sedaj pa se srečava vsak od druge strani. Srečala sva se zopet v deželi korotanski, ki je ni krasnejše od nje na svetu.»

In solnce je obstalo na nebu, kakor da je razumelo njegov pozdrav. Zažarelo je v vsi svoji svetlobi in pod njim se je zalesketala zemlja korotanska, kakor da je šel preko nje nebeški smehljaj. Gore so zatrepetale v solnčnih žarkih, gozdi so zašumeli v sitem, gostem zelenju, jezera so se zablestela kakor srebrni biseri, vdelani v smaragдно polje.

«Glej bogastvo in krasoto, ki ji ne najdeš na svetu enake.»

Beli vitez je stal na visokem klancu očaran od čudovitih lepot: njegove modre oči so bile vprte v kipečo zemljo pred seboj, njegova oprema se je bleščala v solncu, belec pod njim se je svetil, kakor da prihaja iz nadzemskega sveta.

«Pozdravljena, zemlja, polna najdražjih čudežev! Odhajal sem od tebe kot ubog potujoč pevec in vračam se kot beli vitez, ki je obšel pol sveta in si spletel slavo. Toda kje bi bila slava, da nisem nosil s seboj tvoje pesmi? Ti si mi vodila pot preko dvorov in gradov v hišo očetovo in iz nje v veliki svet. O zemlja! ...»

Tu se je zasvetila sredi gozdov in vrhov bela skala, visoko tam gori na višini: tam je stala kapelica in grob pod njo ... Beli vitez je sklonil glavo ter se odkril. «Dolga je bila moja pot, mati. Davno je, odkar sem te zapustil. Izpolnil sem svojo dolžnost. In sedaj prihajam slaven in bogat, da ti postavim dostojen spomenik na grobu. Našel sem tvojega viteza in sem mu povedal vso tvojo povest. Našel sem ga žalostnega in samotnega in pesem o tebi je razveselila njegovo dušo. Iz velikega trpljenja se rodi pozveličanje. Prihajam k tebi, mati, da te pozdravim, da ti prinesem darov iz tvojega kraljestva, kajti ti si bila nevidna kraljica tam, kamor ti ni bilo dano oditi. Zdaj je vse jasno, mati. Tudi tvoj

vitez je umrl. Bil je kralj in junak, ki je vžival slavo širom sveta. Ljubil te je do zadnjega diha, kajti ti si bila bajka njegovega življenja. Kot kraljico bi te povišal na svoji strani, ko bi te bil našel med živimi. Tako pa je preživel v spominu nate svoje samotne dni. Spoznal je svojega sina in ga je obdaril s kraljevskimi darovi. Tako se vračam k tebi, mati, da zavladam v tvoji zemlji, da ponižam visoke in dvignem uboge in zapuščene. Pozdravljena, mati, na gori!»

Tako je govoril pevec in gledal na skalo, ki se je svetila v solnčnem sijaju sredi gor, kakor da jo obdaja čudežen žar. Tam bo nekoč stala cerkev in množice ljudstva bodo romale k nji.

Solnce je vstajalo na nebu in šlo svojo pot na zapad, zemlja je ležala pod njim kakor prazničen dan: vse je živelo in kipelo iz temnih nižav, kakor da čuti prihod belega viteza.

Pevec je nadaljeval svojo pot. Spominjal se je svojega dolgega potovanja po deželi bretanjski, dokler ga ni zanesla pot v sladko Provanso, kjer je pel po gradovih in se boril z vitezi v slavnih bojih. Koder je hodil, je našel pred seboj slavo svojega očeta in njegova slava je šla za njim. Prišel je na porenske gradove in od tam ga je vodila pot domov.

Po deželi je vladala pomlad in vse je bilo polno novega pričakovanja. In kam sedaj? Kam z zakladi in darovi in s slavo? Napotil se je na gosposvetsko polje. Bližala se je velika noč in narod se je shajal iz vse dežele okoli cerkve Gospe Svete, da bi proslavil pomladanski praznik. Ves grič je bil poln ljudstva, ki se je pripravljalo na ta veliki dan.

Ko je množica stala na griču, se je pojavil med njo beli vitez in pel v domačem jeziku pesem, ki je dotlej še ni slišalo uho. Zdelo se jim je, da je prišel čudež iz nebes, kajti Angelin Hidar je pel pesem, ki jo je oče Evstahij prepeval v gorski votlini. Poslušali so kakor zamaknjeni v čudno skrivnost, ki se je pojavila sredi njih. Pevec pa je odšel pred cerkev in jo bogato obdaril. Nato je zbral mojstre in zidarje in jim naročil, da naj zidajo cerkev na skali nad mlinom, kjer jim bodo pokazali prostor očetje v samostanu. Sam pa je izginil, kakor se je bil pojavil, izpred oči začudenega ljudstva in je še ta dan obstal pri mlinu ob jezu, kjer je pozdravil domače ljudi in jih obdaroval z dragocenimi darovi. Nato je odjezdil po ozki poti ob potoku navzgor in ko je zapadalo solnce, je došel do skale ob votlini. Vse je bilo tiho in mirno, le ptičji zbori so prepevali svojo pomladansko pesem in potok je veselo žuborel preko skal. Beli vitez je pokleknil ob grobu svoje matere in poljubil cvetje, ki se je divje razrastlo

x

Ivan Lah: Angelin Hidar.

x

na njem. Kraj je bil pozabljen in zapuščen. Že dolgo ni bilo nikogar na tem mestu. Pozimi so snegovi podrli skale in zdaj v prvi pomladi je cvetje pognalo iz nanese prsti.

«Zapuščena si bila, mati moja, zapuščen je bil tvoj dom, ko me ni bilo,» je govoril, «glej, zdaj sem prišel, da uredim tvoje bivališče. Sam bom popravil tvoj grob in ti bom pravi o vsem, kar sem doživel.»

In se je lotil dela in zraven je pripovedoval z otroško besedo o kralju Rišarju in o daljnem svetu. Konj je stal poleg njega ob votlini in gledal svojega gospodarja pri delu.

«Prišel sem z vsem, kar imam: glej, tu je moj konj in lira in darovi. Vse to sem prinesel iz sveta tebi v dar, kajti vse je tvoje, o mati. Tu ti bom sezidal hram, ki bodo vanj prihajali romarji iz vse dežele; v nji bo živela tvoja povest in moj spomin.»

Ko je vse uredil, je obstal pred podobo Matere božje v skali in je dolgo gledal v njen obraz; zapel je svojo pesem, toda podoba se mu ni nasmehnila: tiho in nemo je strmela vanj. Ali še ni izpolnil svoje dolžnosti? Ali ima greh na srcu?

Utrujen je legel v votlino in je celo noč premišljal o svojem življenju. Zjutraj se je zgodaj poslovil od groba in odjezdil v samostan, kjer je izročil menihom zaklade, da postavijo kapelico na gorski skali ob potoku, kakor je bil naročil mojstrom in zidarjem. Obiskal je grob očeta Evstahija in ostal v samostanu, kjer se je odpočil od dolgega pota. Drugi dan je odšel na brežiški grad, da se pokloni vojvodi. Ko se je bližal grajskemu obzidju, je že zagledal visoka okna, kjer se je prikazal bel obraz, zlati lasje, jasne oči:

«Hema!»

V njegovem srcu se je vzbudila vsa mlada pesem ljubezni.

Ko pa je prišel na grad, je našel tam mnogo tujih vitezov, ki so bili na poti v sveto deželo. Prišli so bili od severa in so bili križarji; šli so preko korotanske zemlje k morju. Ustavili so se na dvoru vojvode Bernarda in so se pripravljali na boje z nejeverniki.

32. Turnir.

Takrat je šel po deželi glas, da prihaja od juga slavní pevec Ulrik Lichtenstein, ki je prehodil vsa italijanska mesta in slavil v njih s svojo pesmijo lepoto žen. Pot ga je vodila preko gor na sever, na dvor češkega kralja. Prinesli so vest o njem brzi sli, ki so hiteli pred njim naznanjat njegov prihod. Zato so prihajali pevci in vitezi iz vseh dežel naokoli, da pozdravijo slavnega pevca na njegovi poti. Iz dežele štajerske sta prišla na brežiški

grad pevec sovneški iz savinjske doline in vitez vildonski iz Vildona. Vojvoda Bernard je zbral viteze in pevce in šel z vsem spremstvom na mejo, pozdravit slavnega gosta. Med vitezi je bil tudi Angelin Hidar, ki je poznal slavo tega svetovnega pevca.

Pri Vratih, na meji dežele, se je ustavil vojvoda Bernard s svojim spremstvom. Dolgo se že ni zbrala tako odlična družba okoli njega. Na zeleni trati pod prelazom so mu vitezi priredili viteške igre. Med vitezi in borci se je odlikoval «črni vitez» Mojram, ki je oblastno izvabljal junake na boj. Naslednjega dne so vitezi zasedli prelaz in so kmalu opazili, kako se je na drugi strani po dolini bližal velik sprevod: spredaj so šli glasniki, za njimi je jezdil pevec Ulrik Lichtenstein, oblečen kot boginja Venera, z liro v roki in z vencem na glavi, za njim pa se je vila dolga vrsta jezdecev, ki so bili njegovi služabniki in spremljevalci. Ko je viteški pevec prestopil mejo, se mu je približal vojvoda Bernard, obdan od svojih vitezov, in dejal v jeziku svoje dežele:

«Bože vas spremi, kraljeva Venus! Vabim vas na svoj dvor, da boste naš gost v deželi korotanski, na svoji zmagoslavni viteški poti!»

Pevec Ulrik Lichtenstein je stopil s konja in objel vojvodo v znamenje, da sprejema njegovo gostoljubje.

Glasniki so oddirjali naprej naznanjat prihod slavnega pevca, vitezi in jezdec pa so se uvrstili v sprevod in spremljali vojvodo in njegovega gosta. Z gradov so vihrali prapori in oznanjali tujemu vitezu svoj gostoljubni pozdrav.

Pri Beljaku jim je prišlo naproti posebno poslanstvo neznane gospe, ki je poslala pevcu krasno suknjo, pas in zaponi s pozdravnim pismom v zahvalo pevcu, ki si je ženam na čast oblekel žensko obleko in se boril za njih slavo in čast.

Na daljni poti so jih pozdravili poslanci Zaheja Nebogorskega, ki je vabil pevca in njegovo spremstvo na svoj grad. Nato je prišel glasnik Otona Bukovskega, ki je pozdravil pevca Ulrika z besedami:

«Prežlahtna kraljica! Dobrodošla, vam kliče v tej deželi zemlja slovenska in se želi izkusiti z vami na bojišču.»

Tako so prišli na grad Breže, kjer je stala pri vhodu velika družba zbranih gostov in v sredi njih princesa Hema, ki je izročila pevcu belih rož v pozdrav z besedami:

Pesem Vaša je donela
po gradovih provansalskih
in po dvorih talijanskih,
da je v svetu zaslovela.

Vzeli ste podobo žene,
da slavite nje krasoto,
kakor bôginje lepoto,
ki nikoli ne uvene.

Naj v deželi korotanski
Vaša pesem nas pozdravi
k Vaši časti, k Vaši slavi,
pevec Ulrik Lichtensteinski!

Viteški pevec se je galantno poklonil pred princeso Hemo, poljubil njene bele rože in dejal:

«Rože, ki rastejo v tej deželi, so enake ženam, ki prebivajo v nji. Bele so, kakor njih čistost, plemenite, kakor njih srca, in dehteče, kakor njih lepota. Jasnejše so ravnine južnih dežel, a veličastnejše so gore korotanske. Visoki so njih vrhovi, strma so pota preko njih, a tudi v vaših dvorih se prepeva pesem junakom v slavo in ženam v čast.»

Vsi so odšli v grad, kjer se je začela vesela gostija. Ko so sedeli zvečer pri mizi, je rekel vojvoda Bernard:

«Štirje pevci sede v našem krogu: čujmo njih pesem po vrsti, da dobi najboljši iz njih venec zmage.»

Pa so rekli vitezi:

«Kako naj tekmujejo domači naši pevci s svetovno slavo?»

Vojvoda Bernard pa je rekel:

«Vsakega bomo presodili po njegovi zmožnosti, ker ima vsaka pesem nekaj svoje lepote; naše gospe pa bodo obdarile pevce z darovi.»

Družba je posedla po stolih okoli dvorane in prvi je nastopil po žrebu pevec sovneški iz savinjske doline. Prepeval je o krasoti zelene pomladi, ki se razgrinja po gričih štajerske dežele, da se ob nji napaja mlada zemlja, ki venča svoje griče z vinsko trto in rujnimi grozdi.

Vitezi so zaploskali, dvignili čaše in nazdravili pevcu z rujnim vinom; iz vrst, kjer so sedele gospe, pa je priletela pevcu rumena roža.

Za njim je nastopil vitez vildonski iz Vildona. Pel je o krasoti mlade ljubezni, ki se prebudi v cvetočem gaju in hodi po zelenih tratih, dokler ne pride v tiho zatišje grajskega vrta, kjer najde srečen par, ki ga ovenča s svojim cvetjem in dahne v mlada srca sanje polnočnih zvezd.

Pesem je navdušila poslušalce, da so radostno obdarili pevca s priznanjem, trčili na njegovo zdravje in iz kota je priletela pevcu modra roža.

Zdaj je nastopil vitez Ulrik Lichtensteinski. Vse je obmolknilo. Takoj, ko je prijel za strune, se je začutila v ubranih glasovih njegova čudovita umetnost. Pel je o krasoti žene. Ako je prvi pevec slavil krasoto pomladi in je drugi pevec hvalil krasoto ljubezni, hoče on opevati njo, ki je v sebi združila ljubezen in pomlad, ki krasi življenje in svet in združuje v sebi srečo in radost; nje krasota vzbuja pesem v srcu in vabi za seboj junake na slavna dela. Ona je solnce življenja in vir blaženosti, cvet skrivnosti in vir opojnosti, večna krasota, postavljena na zemljo iz nebes.

Vsi gostje so ostrmeli pri krasoti te pesmi in ko je Lichtenstein dokončal svoj spev, so zagrmeli stoli in čaše. Vsa dvorana je odmevala od navdušenih vzklikov in iz ženskih vrst se je vsulo cvetje na slavnega pevca.

Zadnji je vstal Angelin Hidar. Ker je bilo njegovo ime do zdaj malo znano na domačih gradovih, so mnogi gostje le neradi poslušali njegovo pesem, kajti vsi so priznavali zmago gostu Ulriku Lichtensteinu. Toda ko je Angelin ubral strune na svoji liri, so zadonele tako božansko in veličastno pretresljivo, da so gostje obstrmeli in z začudenjem sledili pesmi. Beli vitez je pel pesem o krasoti pesmi. Slikal jo je, kako se rodi iz nebeških višav in se približa zemlji, kjer zadoni iz gozdov in gor, iz jezer in rek, iz morja in skal, in polni svet z nebeško sladkostjo, da vsa srca odmevajo v nji. In pesem je prešla tudi v zemljo koro-tansko, odmevala je od gor do gor in je postala tu veličastnejša od drugih dežel, ker je videla čudeže te krasne zemlje; in da ni bilo nje, kako bi izrazili krasoto pomladi, ljubezni in žene, ker vse to je minljivo, le pesem ostane večno in hrani v sebi krasoto preteklih časov za prihodnje dni. Pesem zmaguje nad svetom, opeva slavo junakov in krasoto žen, spremlja pomlad in ljubezen na njeni poti v svet — pesem je odmev večnosti in glas življenja, vzdih bolesti in vzklik radosti, pesem je najvišji dar nebes, neskončna v svoji raznoterosti, kakor višave neba in daljave morja, polna čudotvorne sile, odkrivajoča svetove, ki strmimo ob njih...

Ko je Angelin prenehal, je molčala vsa dvorana, kakor omamljena od njegove pesmi; potem pa se je dvignil vihar in ploskanje po vsej dvorani; sam vojvoda Bernard je dvignil čašo in pevec Lichtenstein mu je vrgel svojo rožo. Takrat pa je priletela izza mize tudi rdeča roža na pevca; rožo pa je vrgla 7.⁸ Hema. Angelin je dobro videl njeno belo roko, poljubil je rožo in se priklonil vojvodi in vitezu Lichtensteinu. Hkratu pa je

zapazil črnega viteza, ki je sedel v kotu, ter začutil na sebi njegov sovražni pogled.

Odšel je iz dvorane v pomladno noč, tam se je ozrl po zvezdah in nekaj časa nato se je odprlo okno, kjer je v lepih večerih gledala princesa Hema po dolini.

Vitezi so dalje popivali v dvorani in ko so se napili, so prišli tudi oni na vrt. Med njimi je bil tudi črni vitez, ki je iskal pevca Angelina, da bi ga izzval na boj. Angelin je čul njegov glas in mu je prišel naproti.

«Hej, beli vitez!» je govoril Mojram v svoji pijanosti. «Ako si junak, te vabim na boj, da boš lahko zapel pesem o svoji zmagi, ti, sin mlinarjev!»

Angelin je še držal rdečo rožo v rokah, dar priznanja za svojo pesem, ko je začul izzivajoče besede.

«Jutri, črni vitez, se spoprimeva,» je odgovoril, «da bo videlo solnce tvoj poraz.» In je odšel po stopnicah v grad.

Vitezi so se počasi pomirili in se jeli razhajati.

Angelin ni mogel spati in je dolgo v noč premišljal o svojem življenju, kajti čutil je, da je prišel čas odločitve. Kaj je vreden vitez, ki se ni boril v sveti deželi proti nejevernikom? Ali ni to oporoka njegovega očeta? Ali ni njegova dolžnost, da gre na boj na obzidje svetega mesta, da se zmagoovenčan vrne domov? Zasanjal je nov sen: zagledal je križarsko vojsko in sebe sredi vitezov, ki se bore za osvobojenje svete zemlje. Tam je prilika, da se izkažejo resnični vitezi in ko se vrnejo, se solnčijo v svoji slavi. Od tam bi se Angelin vrnil na grad Breže in potem zaprosil roko princese Heme.

Ko je zaspal, je imel težke sanje. Sanjalo se mu je, da se je poslovil od brežiškega gradu in odšel s križarji čez gore na jug. Sredi tujih vitezov je jahal po strmi poti čez gore; vsa družba se je smejala in zabavala, le črni vitez je gledal temno in sovražno. Angelin se je ozrl in videl brežiški grad iz daljave in visoko okno v njem: tam je opazil bele roke in obraz, obdan od zlatih las, in jasne oči, ki so gledale za njim. Pozdravljal je na tihem svojo ljubljeno kraljico, da ne bi slišali tuji vitezi njegovih besedi.

«Vrnem se, vrnem in ti prineseš zmago in slavo v dar!» je govoril beli vitez in ni mogel odvrniti oči od ponosnega gradu.

Bližali so se na vrh klanca in takrat je zažarela kapelica na gori, da je beli vitez hipoma ustavil konja. Bil je, kakor da je zaklical tih glas in ga vprašal, kam se je namenil.

«Še posloviti se nisem utegnil od tebe, o mati, glej na pot slave odhajam, da se vrnem za vselej k tebi!»

In ga je bilo [skoraj] sram, da se ni bil poslovil, in s težkim srcem je jezdil naprej. Tuji vitezi pa so se smejali in zabavali.

In zopet se mu je zazdelo, da ga je zaklical glas in se je ozri in videl pod seboj lepo zemljo korotansko, obsijano z mladim solncem. Bila je kakor raj, obdan od zidovja, poln čarobnih čudežev in skrivnostnih bajk. Začutil je, kako jo je ljubil od vsega začetka in da se je iz nje rodila njegova najlepša pesem.

«Skoraj bi bil pozabil na te, zemlja moja, glej, v tuji svet odhajam, da se vrnem s slavo k tebi.»

In zdelo se mu je, da mu zemlja očita njegov odhod in ga vabi nazaj. On pa je jezdil dalje s težavo in odporom v srcu.

Prekoračili so gore in prišli na ljubljansko polje. Tam se je zbirala križarska vojska, ki je prihajala preko gor. Vse polje je bilo pokrito s tujimi četami. Ustavili so se sredi polja in Angelin se je ozrl na Karavanke, ki so mu zapirale pogled v deželo korotansko. Tu se mu je približal črni vitez in rekel:

«Sedaj je prišel čas, da se bojujeva.»

In trije vitezi naokrog so pritrdili njegovim besedam. Angelin ni ugovarjal. Zdirjal je čez polje in je čutil, da je utrujen njegov konj in slabotna njegova desnica. Ustavil se je in se obrnil proti nasprotniku. Črni vitez je sedel na črnem konju in bil pripravljen na boj. Zdirjala sta drug proti drugemu. Vsa ravan je kakor ostrmela, vitezi pa so z rastočo pozornostjo sledili zanimivemu dvoboju. Zalesketalo se je orožje, zemlja se je stresla pod konjskimi kopiti, zadel je ščit ob ščit: takrat je Angelin začutil, da je padel na zemljo, črni vitez je zdirjal na konju preko njega in nato je vse objela tema. Vrišč in hrup je napolnil ravan. Naenkrat pa je solnce pretrgalo strašno temoto in Angelin je zagledal Karavanke v daljavi za seboj: tedaj pa se je zgodilo, da so popadale gore iz svojih višav, zabobnelo je v globinah, skale so se razgrnile in za njimi se je prikazala zemlja korotanska; sredi nje je stala bela kapelica, na novo zgrajena, z belim stolpom na vrhu, grob njegove matere. In vse naokoli je zasijalo v čudoviti krasoti, kakor da so se razkrili tajni podzemski zakladi in razsvetlili zrak nad seboj.

«Pozdravljena, domovina!» je vzkliknil Angelin v neizmerni sreči, da jo vidi še enkrat. Strmel je v ta čudežni paradiž, ves pijan neke nadzemske vzhičenosti. In na beli cesti se je pojavil sprevod, jezdec so jezdili na visokih konjih in sredi njih je bila na belem konju ženska postava: roke bele ko lilije, oči jasne ko zvezde, lasje zlati ko solnčni žarki, a na obrazu tiha žalost. Sprevod je šel po cesti do mlina in zavil ob potoku navzgor:

šel je na grob njegove matere. «Hema!» je s silnim glasom vzkliknil beli vitez in — se prebudil.

Drugi dan se je vršil na gradu viteški turnir. Vitezi so se borili v polni opremi na svojih konjih drug proti drugemu, kakor jih je določil žreb. Dame in gospodje so sedeli na terasi pred gradom. Sredi njih je sedel vojvoda, obdan od domačih plemičev, in poleg njega je sedela princesa Hema. Črni vitez je zmagal že nad dvema nasprotnikom, ko se je pojavil beli vitez na bojišču. Zletela sta drug proti drugemu v polnem diru. Beli vitez je odbil z lahkoto težki meč črnega viteza. Zletela sta drugič: beli vitez je spodbil ščit črnega viteza in črni vitez je padel s konja. Gledalce je obšel strah, kajti videli so, da je borba resnična. Vojvoda Bernard je vzkliknil in Hema je vsa zatrepetala. Viteza sta še enkrat zletela drug proti drugemu in črni vitez je predril prsi belemu vitezju. Beli vitez je padel vznak in obležal na tleh. Vsi so prihiteli k njemu. Rdeča kri je lila iz njegovih prsi. Odpeli so mu oklep in pod njim so našli rdečo rožo, zavito v bel robec s kraljevskim znakom. Vitezi so ostrmeli, princesa Hema se je zgrudila ob umirajočem belem vitezju in naglas zaplakala. Njegova ustna so ji še v smrti govorila nerazumljive besede. Črni vitez pa je izginil. Odnegli so truplo v grad in ga pokrili s cvetlicami. Drugi dan so ga pokopali na brežiškem gradu.

Pevce Ulrik Lichtenstein se je poslovil in odšel na sever, tuji vitezi so se odpravili naprej; na gradu je zavladala žalost in tihota.

Šele čez leta so prišli pevci, ki so peli pesem o kralju Rišarju in belem vitezju. Okrasili so z napisom Angelinov grob.

Konec.

Povest o Angelinu Hidarju je izginila kakor slovenska pesem sredi korotanskih lesov. Nekdaj je bila znana povsod; pripovedovala se je po gradovih in cerkvah, šla je od ust do ust, od koč do koč, od doline do doline, babice so jo pravile svojim vnukom. Potem pa je izginila v koroških gozdih, odkoder je bila prišla, in nihče več ni vedel o nji.

A jaz sem jo slišal.

Slišal sem jo, ko sem ležal vrh Karavank in se je pod menoj razprostirala skrivnostna dežela korotanska s svojimi gozdovi in njivami. Slišal sem jo, kako se je oglašala iz daljav, kakor izgubljen odmev iz starih časov, in se skrivala v zatišju gor in košatih lesov. Slišal sem jo v poznih večerih, ko je zadnje solnce obsevalo tihe doline in so se temne sence plazile od vrhov do vrhov.

x

Alojz Gradnik: Jeseni v Medani.

x

Našel sem jo v starih knjigah samostanskih, kamor so jo zapisale spretne roke starega meniha, starim časom v slovo in bodočim v spomin. Na preperem rokopisu sem jo našel pod streho ubožne koč, kjer jo je bil shranil pobožen mož, ki je veroval v njeno čudežno moč. Našel sem jo in jo napisal, kakor se je pripovedovala v tistih davnih časih, kakor se je ohranila napisana v starih knjigah in rokopisih in kakor sem jo slišal v njenih zadnjih odmevih, ko se je izgubljala sredi koroških lesov.

Alojz Gradnik:

Jeseni v Medani.

I.

Okrog ognjišča zbrana je družina,
dva roženkranca so že odžebali.
Že dogoreva glavnja; iz kamina
se vrača dim; vsi so že polzaspali.
Na sredi hiše, v krogu, pa mladina
koruzo lička, poje in se šali
in si podaja polno bučo vina.
Trepetajoč po vsem telesu mali
na úho vlečejo, kako verige
pri Sirkovih ponoči rajnce vlačí.
Potem se spet okrene govorica
in pričkajo se o žornadni plači,
po čem rebule letos bo lodrica,
po čem penčane češplje in suhe fige.

II.

Ognjišče: domačije mila sreda,
ki veže tesno mater in otroka,
kjer vedno toplo roko najde roka
in nezatvorjeno srcé beseda.
Ognjišče: mir, pokòj, počivališče,
ko trudna noga romarja ne blodi
v viharju, v zimi, v snegu in po vodi
in srce sanja in nič več ne išče.
Samó kdor sredi belih cest sameva
in ki mu noč nikoli ni uteha
in svet in dom in sebe je preklel,
ve kaj je ogenj in nad ognjem streha,
četudi ogenj ta že dogoreva
in je spomin njegov samó pepel.